

NÎQAŞËN FELSEFEYË 41.

Abdusamet Yîgît

weşanên

.
. .
. .
. .

*Niqaşên felsefeyê 41.
@Abdusamet yigit
Weşanên felsefeyê
2018-Almanya-Berlin
Grafik: zendî şîyar*

.
ISBN 968-4-940996-44-4

Pêşgotin:

Piştî demên demên ronansanê û pê de wê bi zaninê wê qadên din ên fahmkirinê wê bi zanyarî wê pêşkevin û wê li nava jîyanê wê serwer bibin û wê bibina xwediyê rengên nerînê. Civaknasî, derûnî û hwd wê hinek ji wan bin. Wekî din wê di dewama wê de wê di nava jîyane civaknasî de wê, fahmkirina rewşa xuyan û têkiliya wan a bi zêhnê me re wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di rengekê de wê li wê bihizirê û wê di dewama wê de wê fahmbikê bê. Freud wê têgîna psikonalismê wê di wê çerçoveyê de wê li ser hinek fêrsên fahmkirinê wê pêşbixê. Di wê çerçoveya wê de wê dema ku em li çerçoveya fahmkirina gotina zêhnê a freud dinerê wê çawa wê di dîmenekê de wê xwediyê serwerî û pêvajoyên wê yên pêşketinê bê wê were dîtin ku ew wê li ser wê bisekinê.

Di awayekê de wê ji demên mirovatîyê ên destpêkê ên pêşketinê û jîyane seretayî (pirimitiv) wê di şewayekê de wê weke aliyekê wê yê ku wê di dewama wê de wê li ser wê bisekinê û wê werênê ser ziman. Di têgîna 'yekxwûdayî û musa' de wê, hinek ji wan pêvajoyên zêhnî wê bi çavkanî û temenê wan re wê bikê ku ew wan şîrovebikê. Di wê çerçoveyê de wê di dîmenekê de wê di awayekê de wê li wê were nerîn.

Wekî din wê di dewama wê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê, mijarên weke ajo, ego, ezitîyê, binhiş û serhiş û hwd wê hinek ji wan gotinên ku ew wê di wê temenê de wê li wan bihizirê û wê di rengekê de wê li wan bihizirê û wê di wê çerçoveyê de wê bikê ku ew wê bi çerçoveyek fahmkirinê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman.

Wê jî di rengekê de wê dikarê wê di dewama wê de wê li wê bihizirê ku wê di wê demê de wê zanina xuyan û an xuyzani wê di awayekê de wê pêşkeve û wê, weke aliyekê mirov ê dihê bi hişkirin û dihê xwendin û ji wê dihê gihiştin fêrsên fahmkirinê wê bibê. Di wê çerçoveyê de wê miajre felsefeyê a ku wê di rengekê de wê weke tefkariya wê ya li wê mijareê ku wê bikê wê di wê temenê de wê di rengekê de wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di wê rengê de wê karibê wê werênê ser ziman bê.

Wê jî wê di renekê de wê karibê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman ku wê çawa wê xwediyê renekê fahmkirinê a ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê li wê bihizirê û wê karibê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman bê. Di roja me de wê, ji wê demê ku wê destpêka şîrove û dahûrkirina wan a bi zanyerî wê were kirin, gotinên weke zêhnê, gîyanê, derûniyê û hwd wê di wê temenê de wê bi hev re wê di dîmenekê de wê were dîtî ku wê were li ser wê sekinin û wê were ser ziman. Her çendî ku wê gotina derûniyê wê di renekê de wê di wateya giyanzaniyê de jî wê di şewayekê de wê bi hinek şewayan were fahmkirin û şîrovekirin jî lê wê mirov nikaribê wê bi temenekê morfolojikî wê di wê çerçoveyê de wê di renekê de wê bi wê re wê fahmbikê û wê werênê ser ziman.

Di awayekê de wê derûnî wê intiba û rengê fahmkirinê ê weke li ser dîmenê xwendinên bi xuy, û dahûrkirina gotinê bi aliyê hundur ve wê di renekê de wê bi çavkaniya wê re wê fahmbikê. Mijare gîyanê wê ji aliyekê din ve wê mejuya wê ya fahmkirinê wê ji dîroka felsefeyê jî wê kevntir wê herê û wê di wê çerçoveyê de wê di wê de pêjn û fêrsên fahmkirinê û dîroka wan wê di wê de wê were ser ziman.

Di awayekê de wê dîroka destpêka mirov a bi hizirkirinê û pêjnkirinê û salixkirinê û hwd a ku mirov wê bi wê re wê karibê wê fahmbikê wê di renekê de wê bi wê re wê di renekê de wê were fahmkirin. Xuy wê, di şewayekê de wê danîşandinên me yên bi tevgerî û di awayekê de wê bi wate fahmkirinên li ser wê re wê bide dîyarkirin. Di wê nûqteyê de wê têgîna xuyzaniyê wê di renekê de wê weke ku wê dîtî wê di dewama wê de wê, bi çavkani û mejuya wê re wê di şewayekê de wê weke ku wê bi wê re wê were lê hizirkirin.

Di demên hemdem de wê mijara xuyan û ankû xuyzaniyê wê bi awayekê hûrûkûr wê were dîtî ku wê were hildan li dest. Wê weke aliyekê ku wê ji wê were gav avêtî û gihiştina fahmkirinekê bi çavkaniyên zêhnî. Di wê nûqteyê de wê zêhn wê çî bê wê di aslê xwe de wê bi hemû nepeniyên xwe re wê weke aliyekê ku wê hê jî ji mirov re wê temen û çavkaniya mereqa kirinên mirov wê biafirênê bê. Di wê nûqteyê de wê weke aliyekê wê yê giring wê di dewama wê de wê weke pêwîst bê ku mirov hinekê li ser têgîna zêhnê bi têgîhên weke xuyê, derûnî û gîyanê û hwd re li ser wê bisekinê.

Berî wê ku mirov wê li ser wê bisekinê wê mijare xûyê wê di demên hemdem de wê, di renekê de wê weke bi têgîna tundrew a xûyî bê û an heta ya genetîkî û hwd wê di renekê de wê bi wê re wê pêşketinên wê

bibin û wê werina ser ziman. Têgînên weke yên skinner, watson û hwd wê mijare xûyzaniyê wê li ser temenekê metodolojikî û bi bernematiyê wê di şewayekê de wê bixwezin ku wê werênina ser ziman. Minaq têtîna xuyzani a derûnî wê, rêgezên fêrbûnê bi hebûna zinditiyê ve girêdayî wê weke mijarekê wê hilde li rojava xwe û wê lêkolîn wê bikê.

Di wê çerçoveyê de lêkolînên li ser zindiyên xwezayî ên weke mirovan nahizirin û hwd wê, di wê çawa wê li ser xuyekê wê, werin û bihoyin wê, bixwezin ku ew wê, bi wê re ew were fahmkirin. Ankû rewşa bernemabûyina bi xûyan û hoyandina wê bixwezê ku wê fahmbikê.

Minaq skinner wê hewlbide ku ew pêvajoyên di hundurê organismayê de ku ew, bi teybet rewşên weke hizirkirinê, hêstiyariyê û hwd re wê weke beşek ji ya zanina xuyê wê teorizebikê û wê werênê ser ziman. Di renekê de wê, karibê teoriye skinner di dewama ya watson de wê, di şewayekê de ku ew bi têtîna fektorên hewirdorê re wê di renekê de wê şîrovebikê re wê werênê ser ziman. Skinner xuyê wê weke bi organismayê re wê, bi pêvajoyên wê yên pêşveçûnê û têtîliya wê ya derve re wê salixkir. Bi gotinek hesan wê kes wê bi hewirdorê re wê çawa wê bikeve nava têtîliyêkê wê di wê rengê de wê bi wê re wê li wê bihizirê. Ev wê weke renekê xuyî ê radikal jî wê di şewayekê de wê were pênasekirin.

Di dewama wê de ku e, bahsa têtîna xuyî a derûnî wê bikin wê li ser pêvajoyên fêrbûnên mirov re wê, di renekê de wê xwediyê çerçoveyek fahmkirinê bê. Têtîliyên mirov ên bi hev re û bi hewirdorê û hwd re wê, di renekê de wê weke aliyên fêrbûn û fahmkirina bi wê re wê hilde li dest. Di wê çerçoveyê de wê têtîna derûniyê wê weke aliyekê wê yê din jî wê jêhatiyên mirovî ên bi fêrbûnê jî wê di renekê de wê ji xwe re wê bikê armanc û wê bikê û wê bixwezê ku ew wan hilde li dest û fahmbikê.

Di wê çerçoveyê de wê fêrbûna mirov wê bi xuyên wê û rewşên xuyî ên di temenê wê de bi hebûna zindiyê û hwd re wê li ser temenekê makanismaya hebûnê a biolojikî û çerçoveya wê ya organismikî re wê bikê ku ew wê fahmbikê. Ji wê aliyê ve wê fêrs, şewa û rengên fêrbûnê ên mirovî wê pirr zêde û awayî wê xwe bidina dîyarkirin. Derûniya xuyî wê hinekê jîwê di çerçoveya fahmkirina xwe de wê hinekê wê li wê bihizirê û wê bikê ku ew wê fahmbikê û wê werênê ser ziman.

Di mijare xuyê û tevgerîna wê de wê li ser temenekê azmûnî û cerbî wê pêvajoyên fêrbûnê wê di awayekê de wê werina pêşxistin. Bi wê re wê rewşa hêstan, raman, zêhn, nerîna hundûrîn û hwd wê weke aliyên ku wê bi wê re wê werina li wê hizirkirin bin. Li ser wê temenê watson wê

têgîna xuyî a metodolojikî wê di şêwayekê de wê bixwezê ê bi kirpênê û wê di rengê de wê werênê ser ziman. Ew wê di rengê de wê rewşa lefleksê weke modela hemû xuyan wê red dikê. Ew wê têgîna xuyê ji temenekê bi salixkirina fzyolojikî û hwd cihê wê, di reng û awayekê de wê bixwezê ku ew wê li wê bihizirê û wê di dewama wê de wê werênê ser ziman.

Di demên hemdem de wê, di rengê de wê li ser zanyariya xuyî re wê şêwayên berfireh ên fahmkirinê weke bi kûrbûna bi fahmkirina wê re wê werina pêşxistin. Derûnî wê di wê çerçoveyê de wê pêşkeve bi awayekê pirrali. Wekî din wê, rewşên weke bi xuyên organismayê û lêkolînên li ser wê zêdetirî wê pêşkevin. Di dewama wê de wê têgînên weke pêşxistin (strengthening) û têrkirina bi bernemakirina wê re wê di rengê de wê werênê ser ziman. Li ser wê temenê wê ceribandinên bi heywanan û zindiyan û jîyane wan re wê di awayekê de wê minaqên wê zêdeyî wê werina pêşxistin.

Di nava rewşa xuyê û awayê fzyolojikî de wê dîmenekê ku mirov wê bi aliyê wê yê hundurîn û derveyîya wê ve girêdayî wê cihê ji hev wê hilde li dest wê hebê. Diawayekê de wê têgîna 'fêrbûnê û şaşbûnê' û ankû li ser hev ceribandinê di awayekê de wê bi wê temenê wê di rengê de wê were pêşxistin. Di wê nûqteyê de wê di nava rewşa zindiyan de wê, her zindi wê çawa wê li gorî heyin û hebûna xwe wê xoslet bi bertekî wê bidê nîşandin wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê.

Di rewşa bertekdayina heywanan wê dikarê wê tenê wê di temenekê bertekê ê xuyî bi empirîkî wê fahmbikê? Di wê nûqteyê de chomsky wê, rewşek weke ya ketina şaşbûnê wê bi wê re wê bixwezê wê şîrovebikê. Di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê bi temenekê zêhnî wê çawa wê, ji bûyinê wê di pêvajoyekê de wê bi wê re wê bibê wê, werênê ser ziman. Di aslê xwe de wê mijare fêrbûna zindiyê wê ji du aliyan ve wê dikarê wê fahmbikê. Yek wê ji aliyê çerçoveya empirîkî a demkî ku ew di wê de ew heya bê. Ya din jî wê weke dervî wê ku ew di temenê hebûnê û xwe domandina wê û têkiliya wê ya bi ya berî wê re ku ew bi çavkaniyên rewşên weke yên xêvî ên demdirêj û demkî û hwd bê wê karibê wê di rengê de wê li wê bihizirê bê.

Di çerçoveya têkiliya wê ya bi ziman re ku mirov wê li wê bihizirê wê di rengê de wê, bi têgîna 'ji bûyinê ku wê were' wê bi rêya lê heybûnê ku wê hinek xuy û fêrbûnên weke bi wê ku ew li wan hoyandîya û ew hena wê di rengê de wê bi wê re wê werênê ser ziman. Di mijare têgîna

ji bûyinê ku ew dihê ser ziman de wê, di wê nûqteyê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê karibê wê di dewama wê de wê, di mijare ziman de wê bi girtina bi ziman ji wê zêdetirî wê bi têtikiya ziman û xuyê û bandûra wan a li hev re wê, di renekê de wê weke aliyekê wê yê ku wê di dewama wê de wê bi wê re wê were lê hizirkirin bê. Di aslê xwe de wê ji wê aliyê ve wê çerçoveyek zêde komplike wê xwe di renekê de wê karibê wê bide dîyarkirin. Li vir dahûrkirina xuyên mirov wê, ne ziman û bi girtina bi wê, lê bi têtikiya ziman û xuyê û hwd re wê, di têtikiyek fahmkirinê de wê, di renekê de wê karibê wê werênê ser ziman. Skinner wê di mijare ziman û xuyê de wê bi têtikiya xuyî û şiyariyên ji derve re wê, di şewayekê de wê bixwezê ku ew wê di renekê de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman. Wî li ser xuyê re wê, 'sehêta fêrbûnê' weke rewşek bi temenkirinê (strengthening) wî xwest ku ew wê di renekê de wê werênê ser ziman.

Li vir wê di aslê xwe de wê di rewşa xuyê û têtikiya wê ya bi wê rengê a fahmkirinê re wê, dema ku mirov wê di heywanekê de jî wê li wê bihizirê wê nikaribê wê li wê bihizirê ku wê her care ku wê bertek da nîşandin û an dengê derxist û deng û bertekê piştê wê di renekê de wê weke dubarekirina wê bê. Di nava têtikiya wê bertekê û dengê û hwd de wê, li tiştê wê, weke fêrsek bi hîskirinê a li tiştê û salixkirina wê ku ew nikaribê wê werênê ser ziman jî wê di dîmenekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin.

Di mijare ziman û xuyê de wê dema ku em li wê bihizirin wê di aslê xwe de wê, weke pêvajoyek zêde komplike bê. Di mijare ziman de wê, ya ji bûyinê hatina wê û girtina bi wê bê. Herdu ali jî wê li gorî xwezaya zimanê wê, 'ya hatî girtin' û 'ya hatî fêrbûn' û hwd re wê, bi têtikiyek bi wan ve girêdayî wê karibê wê fahmbikê.

Di çerçoveya têtînek felsefeyî de wê dema ku mirov wê li wê bihizirê wê bi zêhnî wê weke tevgerekê bê. Wê, di renekê de wê, li ser çî temenê wê pêkwere wê di wê temenê de wê bi temenekê zêhnî wê bikê ku ew were fahmkirin.

Li vir wê di rewşa salixkirina xuyê de wê, aliyekê wê yê din jî wê bi rewşa şewayê salixkirina wê weke bi darêjkî û salixkirin û ji wê bi têtînek sentetikî a gihiştina fahmkirinê bê. Ev wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê wê fahmbikê ku wê di renekê de wê çawa wê xuy rewşan re wê bi salixkirina wê re wê karibê wê di dîmenekê de wê bi aqilekê û hizrekê wê salixbikê bê. Çendî ku em di renekê de wê di nava jîyanê de wê xuyê wê salixbikin jî wê li her deverê û demê wê nikaribê

wê bi wê rengê wê di awayekê de wê şîrove û fahmbikê. Wê demê wê du aliyên wê yên teybet ên ku mirov wê bi wê re wê li wê bihizirê û ji wê bigihijê fahmkirina wê hebê. Yek wê bi rewşa dem û ciwarên cihê bê. Ya din jî wê di wê rengê qalibê hizrî de wê, weke ku em bi wê re wê di rengê de wê salixbikin jî lê wê weke aliyekê wê yê teybet wê, cihê ji wê xwe bide dîyarkirin. Ev dihê wê wateyê ku wê xuy wê, ne bi wê temenê xwe yê xwezayî weke bi têgînek xuyî lê wê bi têgihîştînek hizrî ku ew di rengê de ew bi wê re wê, xwe bide dîyarkirin wê bibê. Di wê nûqteyê de wê di nava vegotinê û vegotinê de wê li gorî wê nûqteyê wê bi xwezayî wê cihêbûn wê xwe bide dîyarkirin. Lê em dema ku minaq bi gotina xuyê re wê weke ku em bi hemû tiştên din re dikin em bi wê gotinkirina wê re ku em salix dikin weke em dev ji hizirkirinê berdîn wê di wê dîmenê salixkirî wê weke ew hemû tişt bê wê li wê dihizirin û wê dihênina ser ziman. Wê dema ku em xuyekê wê dihênina ser ziman wê weke ew rasyonal û an ne rasyonal bûna wê ku em li lê dipirsin em di wê de wê, carina li şûna wê rasyonaliteya wê, di rasyonaliteyê de wê, ku ew ji çi diafirê û ew çi wê dihênê li holê weke wê hipoteza rasyonal wê di rengê de wê, weke aliyê wê yê din ê pêwîst bê ku ew were fahmkirin bê.

Di mijare xuyê de wê dema ku em bahsa têgîna fektora bandûrê wê bikê wê ji gelek aliyên ve wê di wê nûqteyê de wê karibê wê li wê bihizirê. Aliyê pêşî wê di temenê têgînek jîbûyinê bê û an mejuyekê demkin û an demdirêj bê wê, di wê de wê bi hişmendî ew bi şûnpêyî wê çawa wê xwediya dîyarkirinekê di wê de ku wê xwe bi wê re wê bide dîyarkirin wê karibê wê wê bihizirê bê. Ev di rewşên weke di rewşên terapîyî ên hemdem de bi derûnî ku wê çawa wê bixwezê dakeve li dem zaroktiya yek mazin an balix de wê, di wê temenê de wê bixwezê sedemên wê bibînê wê, weke awayekê tîpîk ê ku mirov wê bi wê rengê wê karibê bi awayekê lê bihizirê û wê fahmbikê bê.

Rewşên din ên weke hoyandinê û an li ser nîşanayek hevrastî de wê li wê hûnandin û hoyandinê wê bikê. Hûnandin heta nebînê wê hoyandin jî wê nebê. Li vir wateya hûnandinê wê bi derfetî wê çi bê? Ew jî wê dikarê wê di wê rengê de wê fahmbikê wê li ser awayekê, hevrastekê û şewayê û hwd re wê fêrbûnek bi alimandinê a weke li ser hev wê weke wê weke dana kirinê wê karibê wê li wê bihizirê bê. Minaq wê heywanek ku wê bi alimê ku ew her roj ber êvarî di demek diyar de were zad bixwê wê ew di wê de wê weke kodkirinekê di wê çerçoveyê de ku mirov wê fahmbikê wê biafirênê.

Skinner wê dema ku wê li xuyê wê bihizirê wê di dîmenê wê yê afirî û bûyî de wê weke di dîmenekê molekuli de wê karibê ji hev were beşkirin bi atomîkî û hwd re wê bixwezê ew bigihênê tefkirkirinekê. Li vir ku em li ser wê têngîna skinner re em empatiyekê dênin emê nikaribin bi têngîna wî ya bi rengê 'li gorî bijartinan encamê' wê bi wê rengê wê fahmbikê. Ev dikarê di renekê de wê bi pêvajoyek jîyankirinê wê bi têngîna xuyê wê, bi têngîna me ya ku me li ser têngîna dem û mekanî re wê hanî ser ziman wê pêvajoyên jîyankirinê û hizirkirinê re wê dubare û dúbare wan bûyinên me ku em nikarin wan weke hev û di renekê dúbare de şîrovebikin wê fahmbikin wê werênina ser ziman. Weki din jî wê her hizrek ji wan wê di xwe de wê, dema ku em bi têngînek demkî û dîmenekê wê hildin wê di xwe de wê weke hipotezekê ew wê, di wê temenê de wê ji hev felişendina wê hipotezê re wê karibê wê di renekê de wê li wê bigihijê bê.

Ne bi rewşa hoyendinek li ser jîyankirinekê lê bi jîyankirinek bûyî û dîmenê wê çawabûyina wê re wê di renekê de wê karibê wê fahmbikê. Ev ji rewşên weke ji wê û weke wê hanîna li bîrê zêdetirî wê di renekê de wê bi wê bixwe re wê di dîmenekê fenomenolojikî û an diyardeyî de wê, karibê wê fahmbikê û wê hilde li dest û wê werênê ser ziman bê. Di çerçoveyek teorikî de wê, di nava pêvajoyên dîrokî de wê, heyinek û an organîsmayek wê çawa wê, şîyariyê li nîşanakan wê bide dîyarkirin û hwd wê weke aliyekê ku mirov wê bi wê re wê fahmbikê bê. Di dewama wê de wê karibê wê werênê ser ziman ku wê ji rewşek weke zankirinek bi zêhnî zêdetirî wê bi rastitiyek rûdayî û bûyî û heyî a bi fêrsek fahmkirinê û weke hizrek ji bûyinekê bûyi û hwd re wê karibê wê fahmbikê.

Abdusamet Yigit

Destpêk: niqaşên felsefeyê 41.

Di destpêkê de bi kortasî bi pêvajoyên zêhnî re pêvajoyên fahmkiirnê û şêwayên fahmkirinê

Di mijare felsefeyê û fahmkirina wê ya bi zêhnê re wê weke aliyekê wê yê giring wê, di wê temenê de wê bi têtîna 'pê bawerkirinê' û hwd ku wê di awayekê de wê were ser ziman wê bê dîtîn. Di wê nûqtayê de wê ya ku wê weke were pê bawerkirin a 'herî baştir' wê kijan û çî bê wê di wê nûqtayeyê de wê weke pirsek ku mirov wê di wê temenê de wê di rengekê de wê li wê bihizirê û wê karibê wê di awayekê de wê bi wê re ku mirov wê werênê ser ziman. Ev jî wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê li wê bihizirê ku wê bawerî û an pêbawerîtî wê weke têtînek zêhnî wê xwe di wê çerçoveyê de wê weke ku wê bide dîyarkirin.

Di wê temenê de wê, dema ku wê têtînek weke ya pêbaweriyekê bê û an rewşek weke ya bi wê rengê bê ku wê bi wê re wê werê lê hizirkirin wê di wê nûqtayê de wê bi têtînek weke ya ku mirov wê dikarê wê werênê ser ziman a bi awayekê wê weke aliyekê wê yê giring ku ew çendî ji aliyê xuy û tevgerên mirov ve wê, digihênê serbestiyekê û an sînoriyekê dihênê wê weke aliyekê ku wê bi wê re wê li wê werê lê hizirkirin bê.

Di wê temenê de wê di demek ku wê weke di wê de wê zanin wê pêşkeve wê tevgerên bi sînorkirinê wê di rengekê de wê weke rewşên ku wê di awayekê de wê bi herênî newina pêşwazî kirin. Wê di wê temenê de wê bi wê re wê di rengekê de wê weke ku wê were dîtîn wê li wê were lê hizirkirin. Wê dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê mijare sinoriyê û hizirkirinê wê di wê nûqtayê de wê weke mijarek ku wê bi hev re wê were lê pirsgerin bê.

Wê dema ku wê mijare pêbaweriyê wê wê demê wê aliyên wê yên din jî wê karibin werina kifşkirin û ew werina ser ziman. Di gotina baweriyê de wê nikaribê wê tenê weke bi têtînek baweriyek olî û hwd wê li wê bihizirê. Minaq wê di awayekê de wê, rewşa weke ya bi xwe pêbaweriyê

wê karibê wê di renekê de wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê di renekê de wê werênê ser ziman. Ev jî wê weke aliyekê wê yê ku em karin li wê bihizirin bê.

Wê jî wê weke aliyekê wê yê din wê dikarê wê werênê ser ziman ku mirov wê dema ku wê tiştê dikê û an dizanê em dihênin ser ziman ku em dizanin. An jî di wê temenê de wê bi di wê temenê de em çerçoveyek zanin wê dihênina li holê. Di wê rengê de em bi wê re wê li wê dihizirin.

Wê jî dikarin wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê têtîna pêbaweriyê wê weke bi xwe bawer ku em minaq bi têtînen weke 'ez wê karê bikim wê çî bi gûharê' û hwd ku wê di wê temenê de wê bi wê re wê were lê hizirkirin. Di wê nûqteyê de wê weke aliyekê wê yê giring wê dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê ev ali wê weke aliyna ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê.

Di awayekê de wê di demên hemdem de wê dema ku wê di awayekê de wê, bahsa 'xortkirina baweriyên' wê di renekê de wê li olekê wê xortkirinê zêdetirî wê weke rewşek ku ew di awayekê de wê bi xwe bawer bê û di wê temenê de ku ew çendî bi xwe bawer bê wê weke serwertir û serbestir û bi xwe êmintir bê wê di wê temenê de wê, di renekê de wê weke ku wê bi wê re wê di şêwayekê de wê weke ku wê bi wê re wê were lê hizirkirin. Di wê nûqteyê de wê şîroveyan bi keseyetiyê wê di wê çerçoveyê de wê derkevina li pêş.

Lêpîrsînên li ser keseyetiyê wê weke têtîna ku wê bi derûniyê û hwd re wê di renekê de wê weke ku mirov wê karibê wê werênê ser ziman wê di wê temen de wê di renekê de wê weke aliyekê wê yê giring wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê ihizirê û wê karibê wê werênê ser ziman bê. Wê jî wê di renekê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê têtîna salixkirinên bi wê rengê wê di awayekê de wê di kirdeyan wan de wê çî bi wan were ser ziman wê hertimî wê karibê weke aliyekê ku wê hey û bale mirov bi awayekê mazin ew bide ser xwe bê.

Di demên hemdem de wê bi zanebûnê re wê pêşketinên keseyetiyê, bi zanebûnê, di dewama wê de weke bi xwebûnê û hwd wê di wê temenê de wê derkeve li pêş. Ev wê weke aliyên ku wê di wê temenê de wê, di renekê de wê weke ku wê bi wê re wê were lê hizirkirin. Di wê rewşê de wê mijare keseyetiyê wê, pêşxistin û adilandina wê ya bi zanîna û hwd wê weke aliyekê wê yê giring ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê di renekê de wê weke ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê, di

rengê de wê weke ku mirov wê li wê bihizirê û wê karibê wê di şewayekê û awayekê de wê werênê ser ziman bê.

Di awayekê de wê, zanin û keseyet wê, di awayekê de wê du aliyên ku mirov wê di wê nûqteyê de bi hev re wan hinekê li ser bisekinê bê. Keseyet wê, bi awqayekê adilandina wê ku wê were bi gotinkirin wê çawa wê li gorî demê û pîvan û asta wê bizanin bê û wê kaeribê xwe di wê temenê de ew bide dîyarkirin. Di wê çerçoveyê de wê pêşketina keseyetiyê wê ji aliyekê ve wê weke aliyekê bi pêwîstî wê xwe di rengê de wê di wê temenê de wê weke ku wê bide dîyarkirin wê bibê. Ber ku wê di wê temenê de wê çawa wê karibê wê bi wê re wê li ast û pîvane zanina demê wê çawa wê serwer bibê û wê di dewama wê de wê pêşketinên din ên weke yên mazin ku wê di awayekê û rengê de wê di wê temenê û rengê û awayê de wê di rengê de wê bi wê re wê di şewayekê de wê li wê were lê hizirkirin.

Wê jî di rengê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijare hizirkirinên bi wê rengê wê di wê nûqteyê de wê xwe di rengê de wê, karibê ew di wê çerçoveyê de ew di dewama wê de ew bide dîyarkirin. Wê jî wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman.

Keseyet û zanin bi pêşketina xwe ghiştina wan a li hev wê, di rengê de wê, bingihê pêşketina ji wê demê û pê de wê bi ber pêşarojê û an demên pêş de jî wê di şewayekê de wê weke ku wê bi xwe re wê biafirênê bê. Ev jî wê weke aliyekê wê yê giring wê xwe di dewama wê de wê bi wê re wê di rengê de wê weke ku wê bide dîyarkirin. Wê jî wê di rengê de wê karibê wê werênê ser ziman ku wê, di wê çerçoveyê de wê li ser wê bisekinê wê di wê çerçoveyê de wê xwe bi wê re wê bide dîyarkirin. Wê jî wê di rengê de wê, dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijare salixkirinên me yên bi zaninê wê di rengê de wê bi keseyetiyê re wê xwe bi awayekê wê di demê de wê bi temen bikê.

Di nava têngînên weke pê baweriyê de û herikina jîyane mirov re wê têngiliyek wê hebê. Di wê temenê de wê dema ku em li vir bahsa têngîna gotina baweriyê dikin em ji têngînek olî û bawerîya wê zêdetirî wê bi têngînek zêhnî û di wê çerçoveyê de wê bi aqilekê ku wê di wê çerçoveyê de wê bi wê bihizirê ku ew rasta û wê bi wê re wê jîyane xwe wê bi wê re wê çawa wê ava bikê. Wê di wê temenê de wê ev wê weke aliyekê wê yê giring wê xwe di dewama wê de wê bi wê re wê di rengê de wê weke ku wê bide dîyarkirin.

Wê jî wê di renekê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê di dewama wê de wê mijare salixkirinên me û fahmkiirnên me yên bi wê re wê di nava jîyane me de wê çawa wê bi bandûrên xwe re wê xwe bidina dîyarkirin. Wê jî wê weke aliyekê wê yê giring wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijare salixkirinên me yên bi wê re wê, di wê rengê de wê di dewama wê de wê bi wê re wê bibin. Gotinên weke 'jîyane min bi wê rengê baweriya nû re wê çawa wê bibê' wê di wê temenê de wê weke gotinên ku mirov wê karibê wê di renekê de wê bi wê re wê di dewama wê de wê li wê bihizirê û wê karibê wê bi wê re wê werênê ser ziman bê. Di wê çerçoveyê de wê bawerî wê di renekê de wê di nava jîyanê de wê weke çerçoveyek ku wê bi wê rengê wê bi wê re wê di awayekê de wê weke ku wê were jîyankirin. Pê baweriyek sînorker wê li ser wê were axiftin û an wê li deverekê wê were nivîsandin. Wê di wê temenê de wê bi wê rengê wê li ser wê were sekin in. Di awayekê de wê dema ku em baweriya xw ewê digûharênin wê, bi wê re wê dahat û birinên wê yên ku wê di jîyane me de wê bide kirin wê bi wê re wê bibin. Minaq wê di wê temenê de wê, mijare baweriyê wê di renekê de wê bi wê çerçoveyê re wê di şewayekê de wê bi wê re wê were dîtî ku wê were kê hizirkirin. Wê jî wê di dewama wê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê aliyên bi sînor wê çawa wê bi sînor bin û sedem û encamên wê çî bin wê di wê çerçoveyê de wê were dîtî ku wê li wê were lê hizirkirin. Wê jî wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijare fahmkirinên me û di wê temenê de wê weke 'rastiyên me' wê di renekê de wê weke baweriyên me wê xwe di renekê de wê karibin di nava jîyane me de ew bidina dîyarkirin. Em di nava wan de dijin.

Di wê nûqteyê de wê gûharînên û an pêşketinê bi têgîna baweriyên re wê di wê temenê de wê çawa wê bandûrê wê li ser mirov ê rewşa mirov a jîyane mirov wê bikê wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê li ser wê bisekinê bê. Di wê temenê de wê di têgîna baweriyê de wê, dilxweşbûn û an dilnexweşbûn wê di awayekê de wê li ser xûy û tevgerên mirov jî wê di renekê de wê weke ku wê bahsa wê hebê. Di wê temenê de wê, weke aliyekê ku wê li ser derûniya mirov wê bahsa wê di şewayekê de wê hebê ku ew wê li mirov wê bikê.

Di wê nûqteyê de wê, awayê xuyê wê, di renekê de wê weke aliyekê wê yê ku wê bi tevgerîna mirov wê karibê di wê çerçoveyê de wê ji aliyekê ve wê li ser wê bisekinê û wê di renekê û awayekê de wê di dewama wê de wê bi wê re wê fahmbikê û wê karibê wê werênê ser ziman bê.

Di awayekê de wê, di renekê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê dema ku em bahsa têngîna têtîkiliya nava pê baweriyê û awayê xuyê dikin wê di wê nûqteyê de wê li ser keseyetiyê re wê dîmenekê xwe rêxistinîkirinê wê di wê temenê de wê bi wê re wê di awayekê de wê weke ku wê xwe bide dîyarkirin. Wê jî dikarê wê werênê ser ziman ku wê, minaq ku em di çerçoveya têngîna zêhnî de wê werênina ser ziman wê, rêxistinên bi wê li ser keseyetiyê re ku wê bibin wê di awayekê de wê, çawa wê mirov wê xorttir û bi hêztir wê bikê wê di renekê û awayekê de wê weke aliyekê wê yê din ê ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê di dewama wê de wê bi wê re wê di renekê de wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman bê.

Wê jî di renekê de wê dikarê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman ku wê mijare salixkirinên me yên ku em dikarin werênina ser ziman wê di wê temenê de wê di renekê de wê weke aliyekê wê yê giring wê karibê xwe bide dîyarkirin bê.

Di awayekê levkirin û levhanînî de wê li ser wê easta pêşketinê re ku wê were lê hizirkirin wê çawa wê di renekê de wê weke aliyekê wê yê giring ê bi keseyetê wê xwe di renekê de wê bi wê re wê bide dîyarkirin.

Di awayekê de wê, gelek zanistvanên civakî û zanistvanên gîyanî wê dema ku wê mijare pêşketinê wê di wê warê de wê hildina li dest wê li ser wê temenê wê pêvajoyên pêşveçûnên civakî û şariştanî wê li ser têngînek dualiteyê wê di dewama wê de wê bi temenekê bi wê rengê wê bikin ku ew şîrovebikin.

Di pêvajoyên pêşketina mirov wê têtîkiliya mirov û bûjenê û bûhûrîna dembûhûrîner a wê ku wê bibê wê, weke aliyekê ku wê were kirpendin bê. Di wê çerçoveyê de wê têtîkiliya bûjenê û mirov û bandûra wê ya bi fahmkirinê a li ser pêşketina mirov wê, weke aliyekê wê yê ku mirov wê li ser wê bisekinê bê.

Di mijare gûharênê de wê minaq ku wê weke dirîşmek sedsale 20an jî bê wê, 'ku tû bi bigûharê wê dûnya jî wê bi gûharê' wê biwê gîyan pêvajoya pêşketinê wê di awayekê de wê di wê rewşê de wê karibê bi xwe re ew bide dîyarkirin. Di wê çerçoveyê de wê, di awayên derûnî, civaknasî û hwd de wê ya ku wê li ser karigerî û aktiviteyên mirov wê bandûr bikê wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê di dewama wê de wê bi wê re wê di renekê de wê weke ku wê li wê were lê hizirkirin. Ev jî wê di dewama wê de wê bi wê re wê, di şêwayekê de wê weke ku wê were lê hizirkirin.

Di awayekê de wê, mirov wê, di wê de wê hertimî wê weke hebûnek ku wê di wê de wê 'bêsînor' wê weke xwediyê vejeneke ku ew bi wê re rabê wê di wê temenê de wê di rengê de wê weke aliyekê wê yê ku ew wê bahsa wê were kirin. Di wê çerçoveyê de wê di dewama wê de wê karibê wê di rengê de wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê di şewayekê de wê di dewama wê de wê bi wê re wê di rengê û awayekê de wê bi we re wê werênê ser ziman. Di rêwîtiya pêşketina mirov de wê di wê temenê de wê mirov wê weke aliyekê ku wê li lê were lê hizirkirin. Hêst û fêrsa ku wê bi fahmkirinê wê weke ya ku mirov dikê nava tevgerê û bi mirov tiştê dide kirin û heta dawiyê wê bi wê re wê bde kirin wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di rengê de wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê. Wê dikarê wê di dewama wê de wê li wê bihizirê û wê karibê wê di wê temenê de wê di rengê de wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman bê.

Di pêvajoyên pêşketina mirov de ku mirov wê di dewama wê de wê werênê ser ziman wê weke têngînek bi pêşiyî a dîrokî wê weke ku wê pêwîst bê ku mirov wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê di dewama wê de wê werênê ser ziman. Ev jî wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman bê.

Mirov wê, di nava pêvajoyên xwe yên jîyankirinê de wê weke ku wê were dîtî wê xwe biafirênê. Ev wê bi tevger, kirin, ked û hwd re wê di rengê de wê weke aliyekê wê yê afrîner ê bi mirov re wê di wê çerçoveyê de wê kaeribin wê biafirênin. Xuyên mirovî wê di rengê de wê di wê temenê de wê berê wan wê li hûndûrîn bê û wê di wê temenê de wê di rengê de ku mirov di xwe de wê xwediyê çî hişê û fahmkirinê bê wê li gorî wê di rengê de wê weke ku wê bi wê re wê hem gûharîn bibê û hem jî wê bi wê re wê di rengê de wê bibê. Di wê temenê de wê ji xuyê li hundur wê, nikaribê wê di destpêkê de wê fahmbikê. Lê aliyekê wê yê bi wê rengê ê fêrbûnê wê hebê. Her tevger û xuyên ku me dana nîşandin wê di rengê de wê di wê çerçoveya xwe de wê fêrbûnekê jî wê di wê nûqtayê de wê karibin weke di astek duyem de bi mirov re bidina çêkirin.

Di dewama wê de wê dikarê wê di rengê de wê weke aliyekê wê yê din ê ku mirov wê di şewayekê de wê weke aliyekê wê yê din ê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman. Mijare xuyê wê, di awayekê de wê di wê temenê de wê li ser wê re bûna xwediyê

hişmendiyekê û naskirin û fahmkirina wê bi wê re wê di wê temenê de wê bi wê re wê bibê.

Di nava wê pêvajoya fêrbûnê de wê, weke çerçoveyek fahmkirinê a bi awayekê pirrêvajoyî ku wê di dewama hev de wê diwê rengê de wê bi wê re wê were di şêwa û rengê de wê weke ku wê bi wê re wê bide dîyarkirin. Ev jî wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê di şêwayekê û rengê de wê bi wê re wê di rengê de wê bide dîyarkirin.

Freud wê di destpêka sedsale 20an de wê dema ku wê ji hizrekê wê gavê biavêjê wê bikê ku ew koka xuyan fahmbikê wê di wê temenê de wê di rengê de wê bi wê re wê di şêwayekê de wê bigihijê wê, binhişîya wê ya ku wê di wê çerçoveyê de wê, dema ku mirov wê di farqê de bê û ne di farqê de bê wê, di rengê de wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê di şêwayekê de wê weke aliyekê wê yê giring wê bide dîyarkirin bê.

Freud wê pêşî wê ajoya mirin û jîyanê wê weke bi hinek fêrsên fahmkirinê wê li ser wan bisekinê û wê di çerçoveya xuyan û xuynişandinê de wê bikê ku ew wê fahmbikê û wê di wê temenê de wê di rengê de wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê zanina freud wê di temenekê derûnî de wê di wê çerçoveyê de wê weke ku wê karibê wê fahmbikê wê şêwayekê fahmkirinê wê di rengê de wê bi wê çerçoveyê re wê di şêwayekê de wê biafirênê. Di mijare têtîna xuy û tevgera de wê, di aslê xwe wê di fêrsên fahmkirinê de wê, mejuyek wê ya bi ajo û fahmkiirînê jî wê hebê. Mitoloji û têtîna û fêrs û pêjnên wê yên fahmkirinê ku wê li wan binerê wê, di rengê de wê, di wê çerçoveyê de wê, karibê wê di rengê de wê kifşbikê. Freud bi têtîna weke "elektra", 'thanatos(ku weke xwestekê kujerî numinêr dikê= Representing murderous impulses)' û gelek gotinên din ên bi wê re wê di wê çerçoveyê de wê di rengê de wê bikê û bixwezê ku ew di şêwayekê de wê, kirpendinekê ew di wê temenê de wê bi wê re wê werênê ser ziman. Ev wê weke aliyê zêhnî ku wê mirov wê di wan de wê weke girtî bê û wê li wan çawa wê hoyandî bê wê di wê temenê de wê di rengê de wê werênê ser ziman. Mitoloji wê dema ku mirov bi nerînek derûnî wê li wê binerê û wê şîrove bikê wê hinekê jî wê ji wê aliyekê ve wê çerçove û têtînek fahmkirinê wê weke ku wê bi xwe re wê di rengê de wê awayekê de wê weke ku wê bi wê re wê di rengê de wê bide dîyarkirin. Wê jî di dewama wê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê, têtîna ku em dikarin werênina ser ziman wê bi awayekê wê, di nava xuy û fahmkiirînê

me de wê bi temenekê zêhnî û fahmkiirn û zimanê wê re wê di ahengekê de wê, bi pêvajoyek fahmkirinê re wê were fahmkirin.

Mitoloji wê hinekê jî wê xwestek, ajo û fêrsên fahmkirinê ên ku wê di wê temenê de wê di rengê de wê, werênê ser ziman. Di wê rengê de wê aliyên ku ew wê weke xwe di wan de wê bi xy û xoslet wê bibênê wê di wê de wê ji aliyekê ve wê werênê ser ziman. Û hunekê jî wê bi rengê hizirkirina xwe wê demkî. Weke ku wê çawa wê li gorî mantiqê felsefeyê wê, serxwezayî bê û hwd.

Di awayekê de wê, bi aqil re wê, lêpîrsînên di demên hemdem de ku wê bibin wê di wê çerçoveyê de wê hinekê jî wê di wê çerçoveyê de wê di rengê de wê weke ku wê bi wê re wê di şêwayekê de wê bibê.

Di demên hemdem de wê di wê temenê de wê di çerçoveyek zêhnî de wê dema ku wê bahsa aqil û pêvajoyên wê yên pêşketinê û ji wê sûdgirtinê û hwd wê were kirin wê çawa wê xwe di rengê de wê biaqil wê biafirênê wê di rengê de wê bi wê re wê di şêwayekê de wê weke ku wê bîne li holê. Ev jî wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman bê.

Mirov wê bi vejena xwe ya hundûrîn wê çawa wê xwe bide dîyarkirin û wê zêde wê aktiv bê û wê di dewama wê de wê bi zêdeyî wê di şêwayekê û rengê de wê weke ku wê zêdeyî di şêwayekê de wê xwe bi aqile xwe bide dîyarkirin. Ev wê weke aliyên ku wê bi wê re wê di rengê de wê weke ku wê bi wê re wê, bi wê re wê were lê hizirkirin. Minaq wê gotinên weke 'xwe pêkhanîn' wê di wê temenê de wê di rengê de wê, werina ser ziman û wê di wê temenê de wê weke bi wateyên ku ew wê di wê çerçoveyê de wê di rengê de wê, xwe pêşxistin û xwe bi awayekê baştirin kirinê wê weke fêrsên fahmkirnê ên ku wê ji gotinê ku wê karibin werina fahmkirin bin-

Di wê temenê de wê hizirkirinên weke bi wê gotina 'xwe pêkhanînê' de wê, hizirvanên weke Abraham Maslow û Carl Rogers wê li ser xwezaye mirov wê bi wê re wê hinek hizran wê di rengê de wê weke ku wê biavêjina li holê û wê di rengê de wê bikin ku ew bi wê re ew li wê bihizirin. Di wê temenê de wê bi awayekê wê weke bi rengê xwe bi temenekê bi potansiyale xwe derxistina li holê û dana dîyarkirinê wê di rengê de wê weke rengê bi fêrsa fahmkirinê a ku ew fahmdikin û wê di wê temenê de wê bi wê re wê şîroveyên xwe wê di fahmkirinê de wê weke ku wê bikin.

Weke ku wê di wê temenê de wê ne weke Carl Rogers wê teoriyek li ser keseyetiye ku wê pêşbixê Maslow wê di rengê de wê, rewşên weke bi

fektorên ku ew motivekirina xuyê dikin re wê di rengekê de wê bikê ku ew wê bihizirê. Di dewama wê de wê têtînek weke bi teorikî bi têtîha 'teoriya hiyararşîya pêwîstîyan' wê di rengekê de wê di şêwayekê de wê bi wê re wê pêşbixê û wê di dewama wê de wê werênê ser ziman.

Li gorî wê têtîna teori ku ew li ser pêwîstîyan re di hênê ser ziman wê weke li gorê wê 'biderfet bê ku mirov pêwîstîyên mirov bi têtînek hiyararşîyî wê werênê ser ziman. Di wê çerçoveyê de wê di pêvajoyên hizirkirinên di temenê wê gotinê de wê di rengekê de wê, bi têtînen ku ew di dewama wê de wê di wê temenê de wê werênê ser ziman weke 'xwe pêkhanînê', 'pêwîstîya rêzdayînê', 'pêwîstîya hêjkirinê', 'pêwîstîya ewlehiyê', 'pêwîstîyên fîzyolojîkî' û hwd wê di rengekê de wê di dewama wê de wê di wê çerçoveyê de wê weke têtîn û an gotinên ku ew wê di wê çerçoveyê de wê di rengekê de wê bihizirê û wê bi wê re wê hizirên x we wê di rengekê de wê weke ku wê werênê ser ziman.

Di wê çerçoveyê de wê, pêwîstîyên weke bi sitargehî, ji tirsê û rewşên weke yên dîr xwe girtinê û an aramî di jîyanê û keseyetiyê û an gîyanê de wê weke aliyên ku wê di wê temenê de wê di şêwayekê de wê were lê hizirkirinê bê. Wê jî wê weke aliyekê wê yê din ê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê biwê re wê li wê bihizirê wê mijare hizirkirinên weke aramiyê di giyanê de wê di şêwayekê de wê di demên hemdem de bê û an di demên berê ên cûr bi cûr de wê bi zêdeyî wê li wê were lê hizirkirin. Wê aliyekê wê gotinê wê bi rewşa fahmkirinên hundûrê zêhnê ve wê girêdayî wê êdî wê piştî wê were lê hizirkirin û wê di dewama wê de wê bi wê re wê di wê temenê de wê bi wê re wê hizirên xwe wê werênina ser ziman.

Di wê nûqtayê de wê jî wê weke aliyekê wê yê din wê dikarê wê gotina 'aramiyê' wê di wê temenê gîyanî de wê, hinekê wê di dewama wê de wê li wê bihizirê. Ev wê aliyekê hizirkirinê derûnî û bi temenekê derûnî wê weke ku wê bi wê re wê were lê hizirkirin bê. Wê jî wê di rengekê de wê dikarê wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê di şêwayekê de wê weke aliyekê wê yê giring ku mirov wê karibê wê didewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê karibê wê werênê ser ziman bê.

Wê jî wê di rengekê de wê dikarê wê li wê bihizirê. Mijare aramiya hundurîn wê di wê çerçoveyê de wê bi aliyên weke xwestekên me ve jî wê di rengekê de wê hebê. Xwestek pêkhatin û an pêknehatina wê û an rewşên weke di rengên weke bi têtînen di xwe de wê bi wê re wê hizirkirinê re wê weke di hemû rewşên din de jî wê di rengekê de wê

weke wê bê. Wê jî wê di rengekê de wê dikarê wê di dewama wê de wê bi wê re wê di rengekê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê.

Aramiya dil wê hinekê jî wê di rengekê de wê li ser têngînên weke bi fêrsên fahmkirinê û rengên wê ku wê mirov wê bigihijê û wê di rengekê de wê rewşên weke yên nexweşîyê wê di temenê weke çêkirina tirsê û hwd de wê bikina çêkirin. An jî ku mirov xwe di sitarê de wê dibînê wê karibê wê bi wê re wê bikê. Ev wê ji aliyekê ve wê weke aliyên bi hizirkirinên hundûrîn ve wê di rengekê de wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê. Minaq di nava jîyane civaknasî de wê weke bûyina aidî komekê û an xwe bi wê re wê, weke bi pêwîstî dîtin û hwd wê di wê çerçoveyê de wê karibê li ser temenê weke bi herêkirin û an herênekirinê û hwd re wê karibê bi wê re wê li wê bihizirê. Ev wê weke bi xosletên mirov ve wê di rengekê de wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê di şêwayekê de wê li wê bihizirê bê.

Di wê temenê de wê li gorî teoriya maslov wê, minaq wê dema ku ew li ser wê çerçoveyê de wê keseyetiyê wê, şîrovebikê wê di rengekê de wê di nava naskirin û herêkirinê, di çavên yên din de gihiştina prestijê, naskirinê û statûyê û hwd wê weke çar aliyên ku ew wê di wê temenê de wê bikirpênê û wê bixwezê ku ew bi temenekê derûnî û civaknasî re wê di zikhev de wê li wê bihizirê û wê di awayekê de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman.

Wê jî wê di rengekê de wê dikarê wê di dewama wê de wê li wê bihizirê û wê mijare herêkirina nava komê wê di wê temenê de wê ev komek piçûk bê û an civakek bê wê di wê temenê de wê di rengekê de wê weke aliyekê ku mirov wê karibê wê bi mirov bide hiskirin. Mirov xwe bi derûnî li derve nebînê wê bi wê re wê di nava hewldanê de bê. Wê dema ku wê herkesekê wê heya xwe nede ser mirovê, û wê alaqaya xwe ji mirov wê newênê û wê di wê çerçoveyê de wê, weke hebênê û nebê ku ew ne di dîyariyekê dîyar a li berçav de bê wê di wê demê de wê dema ku kes ew hîskir wê xwe dervî wan wê bibînê. An wê bi derûnî wê xwe derve wê bibînê. Xwe derve dîtin wê di rengekê de wê weke têngnek ku mirov wê bi xuyî û bi temenekê hizrî ku ew weke ew yên li dorê ku ew wî û an wê ji xwe nabînin re wê di rengekê de wê bi wê re wê, di şêwayekê de wê were fahmkirin. Wê encamên wê yên bi keseyetiyê û hwd re wê, di wê çerçoveyê de wê xwe bi reaksiyonên cihê wê karibê bi mirov re ew xwe bide dîyarkirin. Minaq wê karibê di destpêkê de ku ew zorê bide ku ew were herêkirin. Lê dema ku wê hêviya xwe windakir bo

herêkirinê wê xwe berdan û radestkirinê wê bijî. Bi wê re wê karibê dūrkeve û di xwe de wê herê deverên din wê li bayên din wê berdê. Di wê çerçoveyê de wê hêstên me wê tiştên ku ew ji me re dibêjin wê ji aliyekê ve wê weke aliyna giring wê bi me wê karibin bidina dîyarkirin. Wê di wê temenê de wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û karibê wê didewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman bê. Wê jî wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê pêvajoyên me yên fahmkirinê wê di wê çerçoveyê de wê weke ku wê di ahengekê wê bi asta pêşketin û fahmkirinên me re wê di renekê û awayekê de wê xwe di çerçoveyê û radeyekê de wê weke ku wê bikê ku ew bide dîyarkiirn. Yan jî wê ji me bixwezê ku em xwe bigihênina wê astê û pîvanê.

Di mijare têngîna keseyetiyê û xuyên wê de wê dema ku wê bahsa wê were kirin wê maslow wê di wê di renekê de wê bi wan xosletan wê li wan bihizirê. Rastiyê ku wê bi rastî derkbikê, fahmbikê, nasbikê û şîrovebikê. Kes xwe û nirxên xwe baş nasbikê û di wê temenê de ew di awayekê rastîtî de wê şîrovebikê. Hizra afrîner di nava rêgez û rêzikên wê de ew bihizirê. Nirxên mirovatiyê ên hevbeş wan di xwe de bicih bikê di awayekê de biparêzê û di renekê de wan rast bîbînê. Di pêvajoya jîyanê de hemû azmûn, zanin, cerb û hwd ew ji wê sûdbigirê. Bi yên din rew rast û dîrûst têtikiliyekê dênê.

Ev wê weke hinek aliyên ku wê di wê temenê de wê bi çerçoveyek hizrî ku ew wê di dewama wê de wê biwê re wê di şewayekê de wê weke ku wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê bixwezê ku ew wê di wê temenê de wê di renekê de wê werênê ser ziman.

Di awayekê de wê dema ku wê bahsa têngîna bijartinê wê bikê wê di renekê de wê di wê temenê de wê werênê ser ziman ku wê dema ku wê aliyê wê yê biolojiîkî û fektorên civaknasî ên hewirdorê dênê aliyekê wê gelek aliyên ku ew li ser wan wê, di awayekê de wê ew wê bijartinê bikê jî wê karibê biwan re rû bi rû were.

Di awayekê de wê di renekê de ew wê di mijare rewşenberîyê de wê bi kesên weke Einstein û hwd re wê bi gotinên weke xwe pêkhaninê re wê di şewayekê de wê werênê ser ziman. Di gotina xwe pêkhaninê a maslow de wê têngînek di wê temenê de ku wê li wê were lê hizirkirin wê di dewama wê de wê bi wê re wê bibê ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê di renekê de wê li wê bihizirê û wê karibê wê di awayekê de wê werênê ser ziman.

Weki din wê weke aliyekê din jî wê di dewama wê de wê bi aliyên xuyî ku ew wê di rengê de wê çawa wê, xwe pêşbixê û wê pêşkeve wê bi wê re wê li wê bihizirê. Maslow wê weke kesekê xuyarêzê bê wê di wê temenê de wê di rengê de wê li ser nişandinênbi xuyî ên ji derve wê bixwezê ku ew bi şopênê û ew bi azmûn bikê. Di wê temenê de wê, çawa wê azmûnên wan wê fahmbikê û wê şîrovebikê wê weke aliyekê ku ew wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê.

Di wê temenê de wê di têtîna maslow de wê gotinên weke 'xwe pêkhaninê' wê di wê temenê de wê derkeve li pêş û wê di wê rengê de wê bixwezê ku ew wê di rengê de wê werênê ser ziman. Di awayekê de wê, bi wê yekê wê xuyek wê çawa wê encamê wê bi wê re wê bide dîyarkirin wê li ser wê bihizirê.

Lê di wê nûqtayê de wê weke ku wê were dîtîn wê ji aliyekê ve wê, mijare zêhnê wê di wê çerçoveyê de wê, çawa wê fahmbikê wê weke ku wê li ser wê bisekinê. Di awayekê de wê xuyên me yên ku em didina dîyarkirin wê demê ew wê çawa wê di awayekê de wê bi pêşketinên me re wê xwe bidina dîyarkirin. Di hizrên xwe de wê pêvajoya xwe afirandinê wê di wê temenê de wê di rengê de wê, bi têtîna xwe pêkhaninê wê derxê li pêş. Bi wê yekê wê pêvajoyên jîyanê û azmûnên wê dervî wê di wê yekê de wê weke aliyên ku ew wê bixwezê ku ew wan azmûn bikê û wê di wê temenê de ew di rengê de ku ew werênê ser ziman bê. Di awayekê din de jî wê di wê temenê de wê mijare ezîtiyê û egoyê wê di rengê de wê di şewayekê de wê hilde li dest. Di wê çerçoveyê de wê di çerçoveya mirovatiya me de wê çawa wê karibê wê di rengê de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman. Wê dema ku em têtînên teorikî ên maslow li wan binerîn ji sê aliyên ve wê karibê di rengê de bi şîrove û salixbikê. Di awayekê de wê weke aliyekê wê yê girîng wê di wê nûqtayê de wê bi mijare hizirkirinê wê di wê çerçoveyê de wê di rengê de wê bi wê re wê di rengê de wê weke aliyekê ku wê bi wê re wê bibê. Maslow wê rengê zanina gîyanê a demên berê bi azmûnên wê yên bi keseyetiye û jîyanên wê re wê di rengê de wê bixwezê ku ew wê pêşî wê di rengê de wê şîrovebikê û wê werênê ser ziman. Ji aliyekê din ve jî wê di dema me ya hemdem de wê têtînên zanina gîyane hemdem wê bi zanista gîyanê a hemdem re wê di çerçoveyê de wê şîrovebikê. Di wê nûqtayê de wê weke wê were ser ziman wê di rengê de wê li ser temenekê humanist wê bikê ku ew bigihêjê têtînek zanina gîyanê û wê di wê temenê de wê di rengê de wê werênê ser ziman.

Di mijare fahmkirina zanîna gîyanê de ku mirov wê li ser wê bisekinê wê di aslê xwe de wê di demên kevn de wê bizêdeyî wê weke aliyekê ku wê di wê temenê de wê li wê were lê hizirkirn a bi serê xwe. Di wê çerçoveyê de wê di demên hemdem de wê şîroveyênbi têtîna derûnî ên bi wê re wê di awayekê de wê were dîtîn ku wê zêdetir wê bibê.

Lê d i wê nûqtayê de wê mijare gîyanê wê di rengekê de wê fahmkirina wê hertimî wê weke aliyekê ku wê di wê temenê de wê di serê mirov de wê weke mijare lê hizirkirinê bê.

Zanista gîyanê a hemdem wê, di rengekê de wê xwe ji ya kevn wê di awayekê de wê li ser têtînen bi wê rengê ên ku ew bi wan dihizirê û şîrove dikê û fahmdikê weke bi keseyetiyê û derûniyê û hwd re wê di şewayekê de wê cihê bibê. Di demên kevn de wê di çerçoveyek hizrî de wê bibê û wê di demên felsefeyê de wê weke bi têtîna gîyane felsefeyê re wê xwe di rengekê de wê bigihênê zanînê. Di wê çerçoveyê de wê weke têtîhek ku wê were bi darêjkkirin û wê di wê çerçoveyê de wê bi wê re wê were li lê bihizirê wê di rengekê de wê were dîtîn ku wê li wê were lê hizirkirin.

Di awayekê de wê, zanina gîyane dema hemdem wê weke ku em di rengekê de wê bi gotina maslow re wê carek din wê werênina ser ziman wê dikarin wê bibêjin ku wê di temenekê hemdem û zanina wê de wê xwe pêkhanînê de wê, di rengekê de wê were dîtîn ku ew wê bi wê re wê bibê. Ev jî wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê di şewayekê de wê li wê bihizirê û wê karibê wê di wê çerçoveyê de wê di rengekê û şewayekê de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman.

Xwe pêkhanina zanina gîyane hemdem wê di rengekê de wê, bibê. Lê wê bi wê re wê pirsgirêkên wê jî wê di fahmkirinê de wê li ser wê temenê bi ne têtîyên bi fahmkirinê û şîroveyên wê re wê di rengekê de jî wê xwe bidina dîyarkirin. Di wê rengê de wê pêvajoyên wê yên hizirkirinê wê di rengekê de wê xwe bidina dîyarkirin.

Lê di wê temenê de wê di şewayekê de wê karibê wê di rengekê de wê bi zanina wê re wê di awayekê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê nirxên mirov ên di jîyane mirov de ku wê pêşkevin wê di şewayekê de wê wan kifşbikê û wê li xwe wê bikê mal. Têtînen weke yên humenismê û hwd wê di wê temenê de wê weke hinek ji wan aliyên wê yên bi nirxî ên ku ew di wê temenê de wê bi wê re wê di rengekê de wê weke ku wê bihizirê re wê karibê wê di awayekê de wê di dewama wê de wê fahmbikê bê.

Di awayekê de wê dema ku em bi têtîna gîyanê re wê werênina ser ziman wê di mirov re wê weke têtînek bi hiş û wê ya ku mirov wê weke ku wê bikê mirov wê çerçoveya wê ya nîrxî jî wê di rengekê de wê weke ku wê biafirênê. Zanista gîyanê wê di rengekê de wê weke ku wê were ser ziman wê ya ne bi fizikî wê hemûyî wê bi hizirî û awayên wê di wê de wê di rengekê de wê weke ku wê were tefkirkirin. Di wê temenê de wê di rengekê de wê, mijare ne fizikîbûna wê di wê temenê de wê di nava pêvajoyên hizirkirinê de wê were dîtin ku wê di demên berê de wê bi felsefeyê û hwd re wê were dîtin ku ew wê were lê hizirkirin û wê were ser ziman. Mijare felsefeyê wê di wê temenê de wê, di rengekê de wê bi wê re wê were lê hizirkirin wê jî wê dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê mijare felsefeyê û gîyanê wê di awayekê de wê di wê temenê de wê di demên piştê wê bi hizirkirinê bi gîyanê û zanîna wê re wê cihê xwe wê li têtînê weke yên bi zanyarî û gîyanê û hwd re wê bide hiştin. Mijare gîyanê û zanîna wê di wê çerçoveyê de wê di aslê xwe de wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê hinekê wê di wê çerçoveyê de wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman. Mijare zanîna gîyanê wê di wê rengê de wê çerçoveya wê ya fahmkirinê wê di wê rengê de wê pêwîst bê ku mirov wê hinekê wê li ser wê bisekinê û wê di rengekê de wê di dewama wê de wê bi wê re wê di rengekê de wê werênê ser ziman. Ev jî wê weke aliyekê wê yê giring wê biafirênê. Di wê çerçoveyê de wê tefkirkirinê me yên bi hizirî wê bi wê re wê çawa wê weke hinek nîrxên me yên bi keseyetî wê bibin û di dewama wê de wê gîyan û keseyet wê çawa wê têtîliyê wê bi fahmkirinê wê di nava wan de wê hebê wê weke aliyekê wê yê ku mirov weke ku wê hinekê wê pêwîst bê ku mirov wê fahmbikê bê.

Dema ku em di çerçoveya têtîna xyzaniyê de wê hilde li dest wê têtîna zanîna gîyanî wê di rengekê de wê, weke ku wê mirov wê dikarê wê fahmbikê wê demên wê yên pêşî wê bi têtînek xuyzani wê bi Skinner û Watson re wê di rengekê de wê bibê. Di wê çerçoveyê de wê, di dîmenekê wê yê ku em maslow re dibînin wê ne dîrî wê di awayekê de wê bibê. Lê maslow wê hinekê ji wan cihê wê di awayekê de wê weke ku wê hilde li dest. Awayê ku ew ji wan bi wê cihê dihilde li dest wê, di wê rengê de bê ku ew wê, di çavkaniya zêhnî de wê mijare xyzaniyê wê di awayekê de wê hilde li dest bê. Skinner û Watson wê di rengekê de wê bi têtînek xuyzani wê cihê wê hildina li dest.

Di aslê xwe de wê ev têngînên teorikî ên weke bi zanina giyanî û an gîyanzaniyê re ku wê bibin wê di awayekê de wê, piştî wê bi hizrên hizirvanên weke freud re wê, hinekê din wê bi gûharê. Giyanzaniya freud wê hinekê wê cihê bê. Ew wê di wê temenê de wê di rengekê de wê bi têngînek ku wê ji hundurê meji wê weke weke çavkaniya wê di rengekê de wê şîrovebikê û wê di wê çerçoveyê de wê werênê ser ziman bê. Di wê rewşê de wê pêvajoyên şîroveya giyanzaniya freud wê di wê temenê de wê li ser temenekê zêhnî wê bi şîrovekirina pêvajoyên dîrokê di wê çerçoveya hizirî de ku wê bibê wê, di wê rengê de wê, xwediyê wateyekê bê. Freud wê, dema ku wê dîroka 'yekxwûdatiyê û musa' wê di rengekê de wê werênê ser ziman wê ev xabate wî ku wê çendî wê ne tememkirî jî bê wê di wê de wê dîmenekê hizirkirinê a di wê çerçoveyê de ku wê bi awayekê wê bînenê ser ziman wê di wê de wê were dîtin. Ji zêhnê li xuyan wê di wê temenê de wê di rengekê de wê awayekê hizirkirinê û şêwayê wê di wê çerçoveyê de wê bide dîyarkirin. Ev wê ji têngînên giyanzaniya skinner, watson û hwd wê cihê bê. Wan di çerçoveyek ku ew xuyan dikina navend û ji wan şîrove dikin ku wê bikin re wê di wê temenê de wê di rengekê de wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê di awayekê de wê di dewama wê de wê bi wê re wê şîrovebikê û wê karibê wê werênê ser ziman bê. Ev jî wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku mirov wê karibê wê di rengekê û awayekê de wê di dewama wê de wê bi wê re wê şîrovebikê û wê werênê ser ziman bê.

Wê ji wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijare giyanzaniyê wê di rengekê de wê, di demên hemdem de wê di çerçoveyek derûnî de wê, di wê temenê de wê bi hizirên hizirvanên weke freud û hwd re wê bibê. Di temenê têngînên skinner, watson û heta maslow û hwd wê, di rengekê de wê bi têngîna xuyê ku wê ji derve wê, di wê rengê nişandina xuyê de wê, diawayekê de wê şîrovebikin de wê bi wê re wê di rengekê de wê were dîtin.

Weke aliyekê wê yê din jî wê hizrên derûniyê wê di wê temenê de wê piştî wê zêdetirî wê were dîtin ku wê bibin. Piştî wê hizirvaninên weke Erich fromm, Carl jung, Erik erikson, Karen horney û hwd wê di dewama wê de wê ji aliyê têngînek derûnî a psikanalistikî ve wê mijara xuyan wê weke ku wê di rengê freud dihizirê û dihênê ser ziman de wê bihizirin û wê ji wê bidomênin û wê bi wê re wê were dîtin ku ew wê hizrên xwe wê werênina ser ziman.

Di wê demê de wê di demên piştî freud de wê di awayekê de wê mijare keseyetiyê û pêşketina wê û an pêşxistinên bi wê re wê bi zêdeyî wê li

rojawa mirov wê were dîtin ku wê rûnihê. Wê di wê çerçoveyê de wê were dîtin ku wê bi wê re wê li wê were lê hizirkirin û wê werênina ser ziman. Ev jî wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman bê.

Maslow û Rogers wê di rengekê de wê weke ku em di nava hizrên wan de dibînin wê di awayekê de wê mijare têngîna giyanzaniyê wê li ser têngînên weke yên xuyzaninê ku ew wê ji wê re wê weke mijarekê wê bikin û wê hildîna li dest re wê, ji aliyê rengên xuyan û şîrovekiirna wan a bi aliyê baş û nebaş ve wê hildîna li dest. Di wê çerçoveyê de wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê karibê wê di rengek de wê weke aliyekê wê yê giring ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê li wê bihizirê û wê werênê ziman bê. Şîroveyên bi giyanzaniyê re wê, bi pêşketinên keseyetiyê ên şenber ve wê di rengekê de wê, pêşkevin û wê werina ser ziman. Wê di dewama wê de wê bi wê re wê di awayekê de wê weke ku wê were dîtin wê dîmenekê hizirkirinê wê di wê çerçoveyê de wê weke ku wê were dîtin wê bi wê re wê, di reng û awayekê de wê bi wê re wê were lê hizirkirin. Ev jî wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê wê di awayekê de û rengekê de wê hilde li dest û wê di şêwayekê de wê werênê ser ziman bê.

Xabatên Maslow û Rogers wê di rengekê de ku wê di têngîna giyanzaniyê de wê bi têngîhên humanistikî wê di rengekê de wê, şîroveyên keseyetiyê wê bi wê re wê werina kirin wê piştî wê were dîtin ku wê, bi wê rengê hizirkirinê wê re wê xabatên wan ji hizirvanên weke Fritz pels, Wilhalm Reich, Rollo may û hwd wê, çend ji wan kesên ku wê di hizrên xwe de wê di rengekê de wê, ji wê rengê hizrên giyanzaniya maslow û rogers a di temenekê humanistikî de wê sudbigirin bin.

Ev hizirvaninên me navê wan hanî ser ziman wê diawayekê de wê weke kesna ku wê bi têngîna pêvajoya pêşketina mirov re wê di awayekê de wê alaquadar bibin û wê di wê temenê de wê bikin ku ew hizrên xwe werênina ser ziman. Wê di wê çerçoveyê de wê şîroveyên xwe wê di rengekê de wê weke ku wê bikin wê di rengekê de wê werênina ser ziman.

Di wê çerçoveyê de wê şîroveyên wan wê di rengekê de wê balê bikişênina ser pêvajoyên pêşketina mirov. Lê wê jî wê dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku ew wê di wê çerçoveyê de wê di şêwayekê de wê bi wê re wê di rengekê de wê weke ku wê bihizirin. Di awayekê de wê bi têngînek weke bi çerçovoeya giyanzaniyê re wê teoriyên

wan bi temenekê çerçoveyî ê bi derûnî û keseyetiyê re wê karibê di renekê de wê şîrovebikê û wê di awayekê de wê werênê ser ziman bê.

Di wê çerçoveyê de wê dema ku em bahsa têngîna fahmkirinê bikin wê di wê çerçoveyê de wê, hizrekê wê di wê temenê de wê karibê bide me. Di awayekê de wê, hizrên ku wê di wê demê de wê were ser ziman wê minaq bi hizrên weke hume û locke re ku wê were ser ziman ku wê piştî ku mirov hat dûnyê wê di renekê de wê, bidest girtinê û hwd wê bikê. Bi têngîna 'tabula rasa' wê di wê temenê de wê di renekê de wê weke aliyekê wê yê giring ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê di awayekê de wê bi wê re wê werênê ser ziman. Minaq carl Rogers wê dema ku wê bahsa hizrên xwe yên li ser temenê pêşketina mirov wê bikê wê di renekê de wê werênê ser ziman ku wê bi temenekê ku ew dihênê ser ziman wê bènê ser ziman ku 'her zindî ji bûyinê ew bi hinek xuyên weke pêşnema ew hatiya xamilandin û ew bi wê dibê' re wê werênê ser ziman. Di wê çerçoveyê de wê xuyan ew wê weke ji bûyinê wê di wê temenê de wê di renekê de wê di awayekê de wê werênê ser ziman. Di wê demê de wê, li ser xuyan re ku ew ji bûyinê bûyina û an di nava şertûmercên xwe de ew di nava jîyane xwe de ew wê fêr dibin wê di wê çerçoveyê de wê di renekê de wê weke ku wê were dîtin wê li ser wê were lê hizirkirin.

Wê jî wê dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê, çawa wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê di wê çerçoveyê de wê bi wê re wê di şewayekê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku mirov wê karibê wê werênê ser ziman bê. Di wê temenê de wê, mijare ji bûyinê hebûna xuyan û an di nava jîyanê de wê bi fektorên hewirdorê û hwd re wê bibin jî wê weke du aliyên ku wê di wê temenê de wê bi wan wê were lê hizirkirin û wê di wê temenê de wê were dîtin ku ew wê di awayekê de wê bi zêdeyî wê derkeve li pêş. Wê jî wê dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê di şewayekê de wê bi wê re wê, mijare xuyê wê were lê hizirkirin.

Di wê demê de wê bi hizrên xuyzaniyê re wê dema ku wê li ser çavkaniya wê were lê hizirkirin bi hebûnê re wê hizrên bi xêvê û hwd re jî wê bèn avêtin li holê. Yanî wê di renekê de wê mirov wê çî dijî wê di xêvê de wê cih bigirê û ew wê, di renekê de wê bi me re wê, weke aliyekê temenê û dîyar dikê wê çawa wê bibê wê di şewayekê de wê were lê hizirkirin. Mijare xêvê wê ji demên ronakbiriya û hwd ve wê weke mijarek ku wê were li lê hizirkirin û wê li ser wê re wê şîrove wê were dîtin ku wê werina pêşxistin. Di wê çerçoveyê de wê dikarê wê di

dewama wê de wê bi wê re wê di renekê û awayekê de wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê karibê wê di renekê de wê werênê ser ziman bê. Ev jî wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê di dewama wê de wê bi wê re li wê bihizirê bê.

Carl Rogers wê dema ku wê bahsa mirov û 'xwe pêkhaninê' wê bikê wê di çerçoveya pêvajoya jîyanê de wê weke dem û pêvajoyek demdirêj wê di wê çerçoveyê de wê werênê ser ziman. Ew wê, di wê çerçoveyê de wê, bi gotinekê wê balê bikişênê li ser ya ku ew 'jibûyinê' dihê wê bikê. Di çerçoveya gotina 'potansiyalê' de wê, di wê çerçoveyê de wê balê bikişênê li ser wê û di wê çerçoveyê de wê li wê bihizirê. Di wê rengê de wê li gorî wî, di renekê de wê di pêvajoya jîyankirina xwe de mirov wê, di awayekê de wê 'potansiyale ku ew jibûyinê dihê' wê di şewayekê de wê kifşbikê û wê di wê çerçoveyê de wê bi wê re wê xwe di awayekê de wê weke ku wê biafirênê. Di wê çerçoveyê de wê çi wê ew wê di temenê wê kifşkirinê potansiyale jibûyinê dihê de bê? Li gorî Rogers wê pêvajoyên jîyankirinê wê bi azmûn û jîyankiirên ku ew dibin wê di wê çerçoveyê de wê di nava jîyankirinê de wê di renekê de wê, bi wê re wê weke darêjkên ku ew di awayekê de wê bi rewşa û pêvajoya jîyankirinê ku ew navaroka wê were dagirtin û an tişîkirin re wê di şewayekê de wê werênê ser ziman.

Di wê rewşê de wê, di nava têtînek dualiteyeyî de wê di wê nûqtayê de wê weke ku wê were dîtin wê bihizirê. Ew wê di wê nûqtayê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê di şewayekê de wê werênê ser ziman ku wê ku wê ya ku wê temenê girtinê me yên bi azmûnê û ji wê sîdîgirtinê û hwd bê wê hinekê jî ew fêrsên ji wê potansiyalê ku wê di renekê de wê, di dîmenê pêşxistinê darêjkên zêhnê û an hiş ku wê di wê çerçoveyê de wê ji wê azmûnê re wê bibina temen wê di şewayekê de wê weke ku ew wê li wê bihizirê û wê di dewama wê de wê di şewayekê de wê weke ku wê werênê ser ziman.

Ev jî wê weke aliyekê wê yê din bê ku wê di wê temenê de wê bi ya ku ew ji bûyinê dihê wê di wê nûqtayê de wê, çawa wê were fahmkirin wê di wê rewşê de wê were dîtin ku wê hinekê wê serî li ser wê di wê temenê de wê di wê çerçoveya fahmkirinê de wê têtîna bi gotina 'potansiyale ku ew ji bûyinê dihê' re wê bixwezê ku ew wê di wê temenê de wê di renekê de wê werênê ser ziman.

Mijare hizirkirinê me wê di wê çerçoveyê de wê di renekê de wê di şewayekê de wê xwediyê hinek aliyên wê yên ku em dikarin wê di dewama wê de wê bi wê re wê di şewayekê de wê bi wê re wê li wê

bihizirin û wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Wê jî wê di rengekê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku ev gotina potansiyalê wê di temenekê de wê di temenê têtîna û gotinên ku wê Rogers û hinek şûnpêyên wî bikardihênin weke bi têtîna 'hinek xuyên me ji bûyinê ve dihên' ku wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê re wê di wê rengê de wê di rengekê de wê weke ku wê werênê ser ziman. Ev aliyê wê weke ku em di dewama wê de wê dikarin wê hinekê li ser wê bisekin in a mijare xuyên ji bûyinê wê di wê temenê de wê, weke aliyekê ku wê ji gelek aliyên ve wê di awayekê de wê were dîtîna ku wê di nava pêvajoyên hizirkirinê de wê di demên berê de jî wê were dîtîna ku wê li wê were lê hizirkirin. Minaq wê mijare têtîna 'qarakterê' wê di wê temenê de wê weke aliyekê ku wê bi wê re wê were lê hizirkirin. Hinek mirov wê mêyla li hinek tiştan wê hebê û hinek wê nebê. Ew wê bi wê re wê weke aliyekê ku wê were lê hizirkirin. Di dewama wê de wê, dema ku wê tiştê wê were kirin wê hinek kes wê ji yê din wê di wê de wê weke li pêştir bin. An jî wê di wê de wê zêdetirî wê di rewşek lê hoyandî de wê xwediye fêrsekê bin. Di wê çerçoveyê de wê ev wê weke rewşek ku wê di wê çerçoveyê de wê weke têtîhek xuyî ku wê di rengekê de wê çawa wê bi mijare hebûnê û rengê fahmkirinên, jîyankirinên wê, xuyanişandinên wê û hwd re ku wê were hanîn li ser ziman bê.

Gelek caran mirov di nava jîyane xwe de wê, bihîstîya ku wê di nava kurdan de wê were gotin ku "mirov di kaka xwe de kifş a" ku wê were ser ziman wê di wê temenê de wê weke di rengekê de ku wê mijare ji bûyinê wê di çerçoveyê de wê bi têtîhekê û fahmkirinekê wê weke ku wê bal û hey wê bi wê were li wê kişandin. Di wê temenê de wê di jîyane mirov de wê serkevtin û sernekevtinên mirov bin, rengê tevgerên mirov bin, di mijare xwandin û ne xwandinên mirov bin û hwd re wê di wê temenê de wê were ser ziman. Ev jî wê weke xuyekê wê were dîtîna ku wê dema ku kesek wê çendî wê derfet jî wê were danin li pêşiyê lê wê nexwênê. Wê demê wê were lê nerîn ku ew pêşiyên wî bi wê rengê jîyankirina û an yê xwandî û nexwendî wê çawa û di çi rengê de wê hebin wê li wê were nerîn. Di wê çerçoveyê de ku ew kifşkirinek bi wê rengê ew hatkirin wê di wê rewşê de wê êdî wê mirov wê herê şibandinan ku ew di wê temenê de ew bi wê re di rengekê û awayekê de wê bi wê re wê bikê.

Wê jî wê di renekê de wê dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê, mijare hizirkirinê wê di wê çerçoveyê de wê xwe di dewama wê de wê karibê wê di şêwayekê de wê di dewama wê de wê bi wê bi wê re wê di renekê de wê li wê bihizirê bê.

Wê jî wê di renekê de wê dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê mijare salixkiriinên me ên bi fahmkirinê wê hinek fêrsên ku em di wê temenê de wê di renekê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê li wê bihizirê wê di awayekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin.

Wê jî wê di renekê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê çawa wê di şêwayekê de wê bi wê re wê were lê hizirkirin.

Di mijare salixkiriinên me yên di jîyane me de mirov wê di renekê de wê weke keseyetiyekê wê bi serê xwe wê di awayekê de wê bikê ku ew wê bikê. Bi hêstên xwe yên tirs û wêretiyê bê, bêrî û hêskirinê û hwd bê wê bi xwe wê di renekê de wê dema ku ew wê bijî wê ev wê weke hinek aliyên ku wê di temenê fêrbûnên me yên hundurîn û gihiştinên me û balixbûnên me yên bi zêhnî û hwd re wê weynek wê ya bi fêrsên fahmkirinê û têriyên wê re wê di wê de wê hebê ku ew wê mirov wê bijê.

Di awayekê de wê, di renekê de wê, miajre xûyê wê dema ku mirov wê ji wê aliyê ve wê li wê binerê wê hinek aliyên wê yên din ku mirov wê karibê wê di wê çerçoveyê de wê balê bikişênê li ser wê hebin. Minaq di çerçoveya bijartinên me û hêstên me yên bi wê û aliyên din re wê bi aliyên weke bi serê xwe û hişê xwe re wê kifşkiriinên ku ew dibin. Wê bi wê re wê aliyekê wê yê derûnî wê hebê û wê di wê nûqtayê de Carl Rogers wê gotina 'azadiya derûnî' wê li ser wê re wê bixwezê ku ew wê şîrovebikê û wê di renekê de wê werênê ser ziman. Gotina azadiya derûnî wê, bi temenê wê weke têtînek ku wê li ser esasê bi serbestî tevgerîna kes re wê xwe bide dîyarkirin bê. Wê hinekê jî wê bi wê re wê weke xwe û di çerçoveya xwe de wê xuyişandinên xwe ku ew di temenekê hevîrtî û zane de ku ew wê bide dîyarkirin re wê di renekê de wê di dewama wê de wê şîrovebikê û wê di wê temenê û awayê de wê bikê ku ew di wê rengê de wê werênê ser ziman.

Di wê nûqtayê de wê hinek fêrsên bi fahmkirinê ku wê Carl rogers wê di wê nûqtayê de wê balê bikişênê ser wan wê di wê çerçoveyê de wê karibin ji me re wê bibina temenê hinek fahmkiriinan. Weke ku mirov karibê wê li wê bihizirê û wê fahmbikê wê têtîna derûnîyî wê di awayekê de wê bixuyî wê di renekê de wê bi zêdeyî wê mijare serbestitiya me ya fîzîkî jî wê di renekê de wê, bide dîyarkirin. Di awayekê de wê di nava

hêst û hizrên ku em di xwe de dijîn de wê çawa wê carna wê bi xuyî wê weke ku mirov wê were girêdan û wê di wê temenê de wê nikaribê tiştêkê bikê û wê serbesttîya xwe wê bi derûnî û hwd wê windabikê wê di wê rengê de wê bibê. Di wê çerçoveyê de wê mijare azadiya derûnî wê ji aliyekê din ve jî wê weke bi temenê xwe yê ku ew di wê rengê de wê bi hêst û hizrên ji zêhnê û hwd re wê bingihê rewşa azadiya me ya fizîkî û hwd jî wê di rengekê de wê weke ku wê bi wê re wê biafirênê. Ev jî wê weke aliyekê wê yê ku em dikarin wê di dewama wê de wê bi wê re wê di şêwayekê de wê bi wê re wê li wê bihizirin û wê werênina ser ziman bê. Wê jî wê di rengekê de wê dikarê wê fahmbikê ku wê mijare tevgerê, xuy û kirinê ku wê di awayekê de wê weke ku wê li ya hêstî, hişî û hizrî û hwd wê bi aliyê hundurîn ve wê ji aliyekê ve wê weke ku wê girêdayî bê û wê di wê temenê de wê bi wê ve girêdayê wê xwediyê aliyekê wê yê fahmkirinê bê. Wê demê wê di wê temenê de wê ev xuy, kirin û tevger û hwd wê, ji aliyekê ve wê bi aheng û têkiliya wan ya hundurîn a hizrî û hêstî û hwd re wê çî di xwe de dijî û tefkir û hizir dikê ku ew wê dikê wê rewşê de wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê wê bi wê re wê, weke di rengekê de wê jî wê fahmbikê bê. Tirsê ji tiştêkê wê, dema ku ew bi mirov re wê bibê wê çawa wê me ji xwe bide vicinîqandin wê di wê nûqteyê de wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di rengekê de wê di dewama wê de wê bi wê re wê di şêwayekê de wê bi wê re wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Mijare keseyetiyê wê weke mijare ku wê bi xuyê û têgîna wê re wê di rengekê de wê were dîtin ku wê ji temen ve wê bi wê re wê were lê hizirkirin. Mianq wê Carl Rogers wê dema ku wê li ser keseyetiyê wê bihizirê wê pirsek din jî wê bikê. Di xwezaya wê de wê bi herênî bê û an nerênî bê re wê li wê bihizirê. Li gorî Rogers wê mirov wê di xwezaya xwe de wê herênî bê. Di mijare têgîna keseyetiyê de wê bi ezîtîya wê, bi gotinî xosletênê wê, eziti û têkiliya wê ya bi yê din re bê û hwd re wê bi nirxên li ew wê dibin re wê, cihêyîya wê xwe bide dîyarkirin. Rogers wê di şîroveyên xwe de wê, li ser pêşketina keseyeti, rewşa malbatê û hwd re wê bi temenekê terapiyî re wê li wê bihizirê û wê di wê temenê de wê werênê ser ziman.

Di dema ku em bahsa têkiliya bi kes û ezîtîya wê û bi fahmkirinê wê re wê dênê wê aliyên ku wê bi wê re wê werina dîtin wê aliyên weke bi xuyê xwe nîşandinên bi rewşên weke yên perwerdeyê, fahmkirinê, rewşên weke sîyane çareserîya pirsgerêkan, serekî û an rêzanî, ramyarî û hwd re wê di rengekê de wê were lê hizirkirin. Di têkiliyên endamên

nava malbatekê wê di wê temenê de wê çawa wê li hev wê werin û çawa wê li hev newin wê di wê rengê de wê weke aliyekê wê yê ku wê bi temenekê hêstî, rengê fahmkirinê û bendewariyan û hwd re wê di renekê de wê xwe bide dîyarkirin. Di wê nûqteyê de wê ezîfî wê weke bi xosletên xwe û serwerîya xwe û xwestekên wê yên di wê temenê de ku wê bidina dîyarkirin re wê were dîtin ku wê derkeve li pêş. Di şewayekê de wê, di awayekê de wê, ezîfî wê şewayekê de wê weke aliyekê ku wê di wê temenê de wê ne tenên bi fêrsên fahmkirinê wê karibê wê were fahmkirin. Her wusa wê fêrsên ajoyî û hwd jî wê di wê temenê de wê, di renekê de wê were ser ziman.

Freud wê dema ku wê ezîfîyê wê şîrovebikê wê bi gotina 'ezîfîya seretayî' wê şîrovebikê û wê di wê nûqteyê de wê li ser wê bisekinê. Di wê nûqteyê de wê têngîna ezîfîya seretayî a freud wê ji aliyekê din ve jî wê di wê nûqteyê de wê, di rewşên weke êşkişandinê û an dayinê û hwd de wê, li ser temenekê narsismî jî wê were dîtin ku wê bi wê re wê li ser wê were sekin in. Wê dema ku wê kesek wê di ezîfîya xwe de wê zewkê jî êşkişandinên dervî xwe bikişênê û wê li xoşê wê herê wê hingê ew hêst wê xwe di renekê de wê bide dîyarkirin.

Wilhelm Reich wê dema ku ew wê têngîna ezîfîya seretayî a freud wê şîrovebikê wê bi aliyekê din wê ew wê şîrovebikê û wê werênê ser ziman. Ew wê ji aliyê 'êşkişandinê ve wê çawa wê wergerihê li rewşek weke zewk kişandinê a bi hazzê wê di wê temenê de wê li ser wê bisekinê. Di wê rengê de wê ew wê, di çerçoveyê de wê, mijare hazzê wê bixwezê ku ew wê di wê nûqteyê de wê ji hinek aliyan ve wê şîrovebikê û wê werênê ser ziman. Di aslê xwe de wê mijare hazzê wê, freud wê weke renekê xuyê ku ew wê hazzê wê şîrovebikê wê di wê temenê de wê bi wê re wê di awayekê de wê weke ku wê werênê ser ziman. Di wê nûqteyê de wê, pêpêlan (impulses) weke di temenekê der-hişî wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman. Di wê nûqteyê de wê dikarê wê pirsê bikê ku wê gotina zêhnê ku wê di wê çerçoveyê de wê freud wê li wê bihizirê wê çawa bê û wê çî ji me re wê bibêjê wê di serî de wê xwe bide dîyarkirin. Freud wê teoriya xwe ya zêhnê wê ne tenê wê li ser temenekê xuyê wê avabikê. Wê bi çerçoveyek fîzyolojikî, biolojikî, anatomikî û hwd re wê avabikê û wê bi wê re wê werênê ser ziman. Di çerçoveyek weke agîtê gîyanî wê pergalên pêşketinê wê di wê çerçoveyê de wê di renekê de wê bi wê re wê weke ku wê bi wan re wê li wê bihizirê. Di wê temenê de wê bi temenekê fîzyolojikî û newrolojikî wê were dîtin ku ew wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman. Di dewama wê de wê

pêvajoyên pêşketinê wê li ser temenekê bertekî wê di rengekê de wê li wê bihizirê. Di xabatên xwe yên li ser *histeriyê* de wê, di şêwayekê de wê bi gotina 'ego armancên wê bibîr dikê û wê berxwedanê wê bide pêşxistin' re wê werênê ser ziman. Di çerçoveyek zêhnî de wê freud wê dema ku wê bi têgîna zêhnî wê çerçoveya wî ya fahmkirinê wê li wê bihizirê wê karibê wê bibêjê ku ew 'li gorî modelê birêveçûyîn û pêşveçûyînên neronî bi rêgezî wê li ser wê bisekinê. Neron wê di rengekê de wê weke çawa wê vejenê wê bikin ku ew vala bikin wê weke rêgezê wê li ser wê bisekinê.

Di mijare rêvebirina egoyê de wê, di hundur de wê dema ku wê bi girêdanên egoyê bi deverên din re wê di wê çerçoveyê de wê li ser wê bisekinê. Ew wê weke di çerçoveya pêvajoyên pêşketinê de wê weke aliyekê ku ew wê li ser wê bisekinê û wê werênê ser ziman.

Freud wê weke ku wê di xabate wî ya li ser histeriyê de wê were dîtin wê têkiliya xewnan û trawmayên dema zaroktiyê wê bi wê ve wê girêdayî wê dênê û wê werênê ser ziman. Freud xewnan weke hêstên hatina tafisandin û an pêşîya wan hatiya girtin ku ew werina ser ziman wê di rengekê de wê werênê ser ziman.

Di dewama wê de wê mijare xewnan wê ji aliyekê din ve jî wê di wê temenê de wê were dîtin ku wê hilde li dest. Ew jî wê di wê nûqtayê de wê tiştekê ku wê weke zêde mirov wê bixwezê û wê nekê, xwarinek ku ew dilê mirov herê û bo ku wê têjê wê bikê û ajoya xwe di wê de têrbikê û wê nekê û hwd ve girêdayî wê di rengekê de wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman. Weki din wê navaroka xewnan wê li gorî freud wê bi makanismayên sensurî wê were çewtkirin.

Di awayekê de wê, di wê temenê de wê werênê ser ziman ku mirov wê dema ku wê tiştekê wê dikê û dixwezê wê bikê û wê nekê wê bixwe girtinekê û berxwedanek fizikî û zêhnî wê weke ku wê mirov wê di xwe de wê bikê. Lê di şevê û xewnê de wê ev makanismayên sehête wê di rengekê de wê weke zayif bibin. Wê êdî wê ew wê weke serbest bibin. Di wê temenê de wê di rengekê de wê xwe bi wê re wê êdî wê di şêwayekê weke bi xewnê wê di çerçoveya ragihandinek wê xwestekê û an wê ya ku ew ne hati ser ziman wê weke ku wê bide diyarkirin ku ew were ser ziman.

Di awayekê de wê hundûrîyek hati tafisandin wê weke xwestek ku ew têrbûnê dixwezê û li bendê bê. Wê di wê temenê de wê di mijare wê hêstê û têrbûna wê de wê, bi serbestbûna wê re ku ew bû wê êdî ew wê biwê re wê di rengekê de wê weke ku wê bi wê re wê di şêwayekê de wê

bibê. Di wê temenê de wê werênê ser ziman. Lê di renekê din de wê ev rengê hizirkirina freud wê dikarê wê bi dîmenekê psikopatolojiya jîyanî a rojane wê dikarê wê di renekê de wê werênê ser ziman. Di awayekê de wê, li ser 'şaşyên rojane ên di di hiş de ku ew dihên kirin' wê li ser wan wê bisekinê. Di awayekê de wê rewşên weke 'ji ziman filitî', 'ziman lêket', 'xwendinên weke bi şaşî', 'bihistiyên weke bi şaşî' û hwd wê di renekê de wê ne weke rewşna ku ew weke rasthatinekê bin wê di şêwayekê de wê li ser wan wê bisekinê û wê şîrovebikê û wê werênê ser ziman. Li gorî Freud ew wê weke bi rewşên weke xewnê ku me li jor wê hanî ser ziman û mekanismayên wê re wê bibê wê di renekê wusa de wê, weke rewşên ku ew di çerçoveyek bi zanina wê ya fîzîkî de wê bibin re wê şîrovebikê û wê werênê ser ziman.

Hinek hêstên ku wan bi me didina kirin û di wê temenê de mirov wan dikê wê bibin. Di wê temenê de wê tiştêkê ku ew weke hat bîra mirov bi carekê ku ew wê çawa wê di rûhiyeta me de wê bi giyanî wê zindiyekê wê bide çêkirin û wê me bi vejênê di rewşa me de û wê di dewama wê de wê tiştêk wê bi baş û hêstek baş wê were pêşwazî kirin û an jî wê dûr bi awayekê din wek ebi xamgînî û hwd wê were pêşwazîkirin û an wê mirov wê bikeve rewşek ruhiyeta bi wê rengê û wê renekê giyanî wê bi wê re wê bide dîyarkirin wê weke aliyekê wê yê ku wê, di wê çerçoveyê de wê weke ku wê karibê were fahmkirin bê. Mêyl, xwestek, hazz û di hazzan de heyina fêrsên fahmkirinê û hwd wê, di wê temenê de wê weke aliyna mêyldar û an rênişandar û dîyarker bin. Di wê nûqtayê de freud wê jî wê di renekê de wê bi wê re wê li wê bihizirê. Tiştêkê ku me weke gotinekê, di gotinekê kite û an tîpek bê û an tiştêkê din bê ew jibîrkirinên wê bi şêwayekê bi xwestekê bi hiş a hundûrîn ve wê girêdayî bê re wê şîrovebikê û wê werênê ser ziman. Di wê çerçoveyê de freud wê, mijare ya weke 'derhiş' wê di pêvajoyên pêşveçûnê ên zêhnî de wê çawa wê xwediyê rewşek giring bin wê di dewama wê de wê bi wê re wê weke ku wê bixwezê ku ew li ser wê bisekinê û wê di dewama wê de wê bi wê re wê werênê ser ziman. Freud wê di hizirkirinên xwe yên zêhnî de wê, xwediyê tîgînek ji bûyinê bê. Wê dema ku wê bahsa 'pêpêlên jibûyinê' wê bikê wê di wê temenê de wê di şêwayekê de wê bixwezê ku ew wê bi kirpênê. Mijare tîgîna zayendî de ku ew wê dihênê ser ziman ku ew di dema zaroktiyê de wê destpêbikê wê, bi hinek fêrsên fahmkirinê ên weke ji bûyinê ku wê werin wê di şêwayekê de wê li wê bihizirê û wê di dewama wê de wê werênê ser ziman. Di wê nûqtayê de wê 'pêpêlên derûnî' û yên fîzîkî wê di wê çerçoveyê de wê wê ji hev cihê bikê û wê di

wê nûqteyê de wê li ser wan bisekinê. Ew pêpêlên derûnî bi gotina 'libido' re wê di rengekê de wê salixbikê û wê werênê ser ziman.

Di mijare têtîna derûnî û pêşketinên wê yên ku ew dibin de wê ji wê aliyê ve wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê hinekê din wê li ser wê bisekinê bê. Ji wê aliyê ve wê dikarê wê hinekê din weke ku me berê li jor hanî ser ziman bi têtînen hizra xuyî a Rogers re wê hanî ser ziman wê dikarê wê hinekê din wê li ser wê bisekinê. Di rengê ku ew çawa haniya ser ziman wê pêşî wê fahmbikê û piştî wê di rengekê de êdî wê di ber nerînek de wê karibê wê derbas bikê bê.

Di wê nûqteyê de wwê mijare hizrên ji bûyinê dihên wê di wê çerçoveyê de wê weke ku wê were ser ziman wê di rengekê de wê di nava têtînen xuyî de wê were lê hizirkirin. Lê di wê nûqteyê de wê weke hinek xuyên me ku em dema ku em dihên dûnyê wê weke ku ew di me de ew hena ew dikarê wê di rengekê de wê li ser wê bisekinê. Wê jî wê di wê rengê de wê dikarê wê di dewama wê de wê bi wê re wê li ser wê bisekinê ku wê mijare hizirkirinên me yên bi xuyî wê weke aliyekê bi fahmkiirên me re wê xwe di rengekê de wê bidina dîyarkirin. Yanî wê dema ku em xuyekê didîna nîşandin û an em wê dibînin ku ew çawa dihê dayin nîşandin ew wê di rengekê de wê di mejiyê me de wê têtînekê û wê hizrekê wê bide çêkirin. Wê di wê temenê de wê ew wê ber çî dihê kirin wê bi wê re wê were lê hizirkiir.

Di wê nûqteyê de wê xuy wê bi wê rengê wê ji aliyê ve wê weke ku mirov wê karê wê fahmbikê wê çerçoveyek hizrî wê bixwe re wê di rengekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin.

Lê xuy wê di wê temenê de wê ne tenê wê weke aliyna ku wê wê werina salixkirin jî bin. Ji wê zêdetirî wê weke aliyna ku mirov wê karibê bi wan re di rengekê de fahmbikê û wê karibê wê werênê ser ziman bê. Di rengekê de wê dema ku wê xuyek hat dîyarkirin wê di nava şerûmercên wê de wê, di rengekê de wê bi wê re wê kodkirinên zêhnî wê, di şewayekê de wê bibin. Di wê çerçoveyê de wê, bi wê re wê weke çawa da nîşandin û çima da nîşandin û hwd wê weke aliyna bi têtîna sedemê û hwd re wê di wê temenê de wê were dîtin ku wê bi wê re wê di rengekê de wê weke ku wê were lê hizirkirin.

Wê jî wê di rengekê de wê dikarê wê bi wê re wê li wê bihizirê ku wê çawa wê xwediyê şewayekê hizirkirinê bê. Ew jî wê di wê temenê de wê karibê wê bi wê re wê li wê bihizirêbê. Wê dikarê wê di rengekê de wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê ku wê awayên dîmenî ê weke bi rewşên danîşandina xuyekê wê di nava dem û mekanê de wê

weke rengên bi bûjenên gotinê ên zêhnê wê li wan bi kodkirinên ku ew dihên kirin re wê xwediyê çerçoveyek salixkirî jî wê bi wê re wê karibin bibin.

Di wê rewşê de wê rewşa salixkirinê xêvî wê bi aliyekê wê weke ku mirov wê di rengê de wê dikarê wê li wê bihizirê wê weke aliyekê wê yê giring wê di nava ahengek zêhnê û xuyê de wê têkiliyek wê ya ku em dikarin wê di wê çerçoveyê de wê bi temenê hizirkirinê û dîyarkirina wê bi awayekê û hwd re wê di şêwayekê de wê karibê wê bi wê re wê li wê bihizirê bê. Ew wê di wê temenê de wê ji aliyekê ve wê piştî ku ew hat dayin nişandin wê piştî wê ji wê têgîna wê ya bi hişmendî a di temenê wê de bi hizirê û hişê û pê de wê piştî ku ew bû di nava wê rewşa ku bû de wê di rengê de wê xwediyê dîmenekê ku ew bi gotina 'çima' re wê di şêwayekê de wê ji aliyekê din ve jî wê têgînek hizirkirinê a ku wê bi wê re wê bi rewşên ku ew bi wê re bûyî û an ew hatî dayin nişandin re wê di wê temenê de wê bi wê re wê di şêwayekê de wê bibê.

Pirsa çima wê di wê temenê de wê dîmenekê ku ew dîtbar bê û wê di hevraziyên rewşê, qadê û an mekanê demê bi awayên wê yê geometriki û hwd re wê karibê têgînên cihê ên bi fahmkirinê û wateyên wê yê cihê ew bixwe re ew biafirênê. Ev wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê wê di rengê de wê biwê re wê di şêwayekê de wê weke ku mirov wê karibê wê li wê bihizirê û wê di dewama wê de wê werênê ser ziman bê.

Di mijare xuyê de wê mirov nikaribê wê ji temenê wê cihê wê li wê bihizirê. Ew mijare temenê wê weke aliyekê ku ew bi serê xwe were lê hizirkirinê bê. Emê piştî werina serê wê nûqteyê. Lê li vir wê pêşî wê weke objeyek wê hizirkirinê wê rewşa xuyê û dîyarîya wê bi awayê wê yê darêjkî ku mirov wê li wê bihizirê wê çawa wê were fahmkirinê wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê li wê bihizirê bê.

Ev alî wê di wê nûqteyê de wê hinek tefkirê û têgînên ku mirov wê didewama wê de wê bi wê re wê karibê wê li wê bihizirê wê hebin. Di serî de wê çendî ku wê weke di çerçoveyê de wê bi ermancekê, mêtylekê û hwd wê bibê jî lê wê di wê rengê de wê di dîtbarîya demê û têkiliya wê ya bi hişmendiyê û hwd re wê temenê û bingihên hizirkirinê nû û awayên wê yê ên fahmkirinê jî wê di wê temenê de wê di rengê de wê weke ku wê karibê ew di rengê de ew biafirênê.

Di wê çerçoveyê de wê karibê wê bi wê re wê fahmbikê ku wê rewş wê bi hinek kûrahiyên wê re wê xwe bide dîyarkirin. Di wê çerçoveyê de wê di çerçoveya wê rewşa wê ya bûyî û salixkirina wê de wê, bi wê

gihîştinên ku ew werina kirin re wê dîmenên salixkirinê ku ew wê bibin wê karibin wê bi wê re wê di rengekê de weke ku ew li wê werina lê hizirkirin û werina fahmkirin. Ew jî wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê di şêwayekê de wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê karibê wê di rengekê de wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê

Wê jî wê dikarê wê di rengekê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê çerçoveya fahmkirinên me yên bi hizirkirinê re wê di wê temenê de wê bi wê re wê di şêwayekê de wê karibê wê bi hinek aliyna jî bi wê re wê li wê bihizirê bê. Di awayekê de wê dema ku em hizirkirinê weke bingihêkê wê li wê bihizirin wê awayên wê yên ku ew bi wê re wê dibin wê weke dîmen, darêjk, awa û hwd wê, di wê temenê de wê biwê re wê karibê wê bi wê re wê fahmbikê û wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê..

Ji wê nûqtayê de wê jî wê dikarê wê hinekê wê li wê bihizirê. Ew jî wê ew bê ku wê di rewşekê de wê bi gotin û têtîninê weke bi xuyê ku wê weke 'jîbûyinê' dihên ser ziman wê di wê temenê de wê karibê wê hinekê wê li ser wê bisekinê. Ev wê di nava derûniyê de jî wê bi hinek aliyên teorikî û hwd re wê, di şêwayekê de wê were lê hizirkirin. Lê derûnî wê bijartinên wê bi zêdeyî wê lî ser têtînek azmûnî û empirikî û hwd re wê weke ku wê zêdeyî wê bixwezê ku ew di dîmenekê de ew bi wê re wê bihizirê. Ev wê weke aliyekê bi fahmkirinê ê bi wê ê afrîner jî wê di dîmenekê de wê kaeribê wê bi wê re ew biafirênê. Wê jî wê di dewama wê de wê dikarê wê ji aliyekê ve wê bi wê re wê li wê bihizirê ku wê di wê temenê de wê di rengekê de wê fahmbikê ku wê mijare salixkirinên bi xuyên me wê di derûniyê de wê bi têtîliya weke ku ew çî hizir ew bi me re hena re wê di awayekê de wê were danin û wê di şêwayekê de wê bi wê girêdan û têtîliya wê re wê di têtîliyêkê de wê bikê ku ew wê fahmbikê. Di wê rengê de wê ev wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê.

Têtîna xuyê a ji bûyinê wê di rengekê de wê di rengekê de wê weke dervî me wê weke têtînek ku em xwediyê wê bin û di wê temenê de wê karibê wê bi wê fêrsa fahmkirinê a ku mirov wê hemû xuyên xwe nadê dîyarkirin jî wê di rengekê de wê weke hizrekê wê karibê ew di serê mirov de ew di rengekê de weke ku ew bide dîyarkirin. Wê jî wê di rengekê de wê dikarê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman ku wê mijare

hizirkirinên bi têngîna xuyê û ji bûyinê re wê, di renekê de wê li ser wê têngîna bi girêdana derûnî re ku mirov wê hinekê li wê bihizirê wê wusa li mirov wê were weke ku mirov wê karibê baştirin weke ku wê bigihijê fahmkirinekê di wê rewşa wê ya fahmkirinê de. Wê jî wê weke aliyekê wê yê din wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijare rewşa xuyê wê ji aliyekê ve wê bi rewşa hizirkirinên me yên ku em di awayekê de wê dikin re wê di wê temenê de wê fahmbikê. Aliyê wê yê piştî bûyina wê û hwd re wê çawa wê weke têngînek bûjenî wê ji kodkirinên bi hizrî ên bi dem û mekanê û hwd re wê bibê jî wê weke aliyekê wê yê din ê ku mirov wê karibê wê bi wê re wê li wê bihizirê bê.

Bi girêdanên hundurîn û derveyî re wê rewşek xuyî wê bi dîmenekê bûjenî a hizrî wê xwe di renekê de wê li wê were lê hizirkirin. Rewşên din ên deervî xûyê ên weke vejena laşî û hwd wê çawa wê bibê û wê bi rewşên weke bêriyê, xemê, tirsê û hwd re wê çawa wê xwe bide dîyarkirin wê li ser wê bê lê hizirkirin. Reich wê pêvajoyên vejena laşî wê di makanismayên bedenî û organismayîya wan de wê bixwezê ku ew li ser wê bisekinê. Di şewayekê bi heman rengê de wê, di têngîna hoyandinek bi olî de wê çawa wê bi fenomenî wê, miajre vejenê wê bibê wê Fritz perls wê li ser wê bisekinê. Di wê çerçoveyê de wê mijare ku wê bi şîyariya xwe ku ew wê pêşdixê wê li ser wê re wê çawa wê di renekê de wê, bi ber hebûnê ve wê bi lê tevkirina wateyekê re wê li wê bihizirê.

Di awayekê de wê were dîtin ku wê bi têngînek derûnî wê pêvajoyên pêşketinê wê di renekê de wê li ser rewşên pêşketinên wê re wê were lê hizirkirin. Weke hebûnîparêzekê Rollo may wê pêvajoyln pêşketina mirov wê di renekê de wê li ser temenekê bi wê rengê wê lêbikolîn bikê û wê bixwezê ew bigihijê têngîhiştinekê di derbarê mijare hebûnê de. Li ser wê temenê de wê rewşên weke bi xuyî ên weke ji rêzêbûnê, afrînêrî, raperînêrî û hwd re wê li wê bihizirê. Di wê çerçoveyê de wê di rewşa mirovekê û an zaroyekê de wê çawa wê di demek xwe de wê weke bi dîmenekê di cihê xwe de sekinî bê û di demek din de wê di rewşek raperîner de wê bibê wê, bixwezê weke hin rewşên ku ew dixwezê fahmbikê bê.

May wê weke ku wê di renekê de wê ji xabatên wê werina fahmkirin wê mijare motivasyonê wê di şewayekê de wê lêbikolê û wê bixwezê ku ew wê fahmbikê û wê werênê ser ziman. Weki din wê weke aliyekê wê yê din wê di kes de wê rewşa ajoyan wê di şewayekê de wê bixwezê ew wê fahmbikê. Di nava lêkolînên xwe de wê têngîna ajoyê wê bi gotina 'daimonik'ê re wê werênê ser ziman. Weki din wê di çerçoveya

gihîştina armançekê de û hwd de wê rewşên weke ku wê bi hev girtinekê rêxistinî a fîzîkî wê çawa wê bi zêhnî wê dîmenekê wê bide dîyarkirin wê di dewama wê de wê bixwezê ku ew li ser temenekê fîzîkî û zêhnî wê fahmbikê û wê werênê ser ziman. Di awayekê de wê gotinên weke armançê, niyetê, û an nêhtê´ di awayekê de wê, çawa wê, di encamekê de wê xwe bidina dîyarkirin wê li ser wê bisekinê.

Di wê nûqtayê de wê weke aliyekê wê yê din wê di nava nêhtê û rewşa bûhûrîna li kirina çalakiyê de wê aktiviteya vejenî a laşî wê çawa wê di awayekê de wê xwe bide dîyarkirin û ew fêrsên ku wê dikina tevgerê û wê bûhûrandinê didina çêkirin wê bixwezê ku ew wê di rengekê de wê fahmbikê. Ew wê dema ku ew li ser wê rewşê disekinê ew wê weke rewşek ´afîrînê´ di rengekê de wê pênasedikê û wê di temenekê û rengekê de wê dixwezê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman. Ev jî wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê wê di rengekê de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê. May wê di teoriyên xwe de wê li ser mijarên weke yên ku wê di çerçoveya têgîna derûnîya hûmanistikî û an derûnîya hebûnî (eksistensiell psykoterapi) de wê werina hildan li dest ên weke ´xwe bixwe re alikarî´ ku wê werê li ser ziman re wê bisekinê û wê di wê çerçoveyê de wê bi xosletên wê û keseyetê wê bi hev re wê, bixwezê ku ew wê fahmbikê. Di wê çerçoveyê de wê di nava xabatên may de wê yalpezeyek berfireh a mijarên ku ew wê hilde li dest di çerçoveya têgîna derûnîya terapiyî de wê were dîtin ku wê bibê. Têgînên weke yên bi jîyane xabatê, perwerde, jîyane civaknasî, demên pêşketina jîyane kes ên bi pêşketina wê re ku wê xwe bidina dîyarkirin wê hilde li dest.

Di wê nûqtayê de wê bixwezê ku ew wê di wê çerçoveyê de wê fêrsa bi têgîna weke bi gotina ´xwe bixwe alikariyê´ de wê di rengekê de wê li ser wê bisekinê û wê di dewama wê de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman. Ya ku wê hêsta xwe bixwe alikariyê dide afirandin û tevgerîyek bi mirov re dide çêkirin û mirov dikê çalakiyê wê bixwezê ku ew wê bi wê re wê fahmbikê û wê werênê ser ziman. Di wê nûqtayê de wê bi mijare hebûnê re wê rewşa vejene hebûnê a dikê tevgerê de wê tîkiliyên wê yên bi hundurîn re wê çawa wê biafirin wê bixwezê ku ew li ser fêrsên fahmkirinê ên ji hundurîn re wê hilde li dest û wê di dîmenekê de wê bikê ku ew wê fahmbikê.

Wê jî wê werênê ser ziman ku wê di wê rewşê de wê di nava wê rewşa kirina tevgerê a keseyetî de wê çî wê di rengekê de wê bi mirov re wê

bibê û wê mirov wê çawa wê di awayekê de wê bibê wê, li ser wê bisekinê.

Di nava jîyane mirov de wê, hêstên dikina tevgerê û di wê çerçoveyê de wê weke çalakibûnê di jîyane mirov de ew bi mirov didin çêkirin wê di wê ahenge wê ya hebûnê de wê bixwezê ku ew wê fahmbikê. Di mijare hebûnê de wê têgînên weke bi xuy nîşandinê de ên weke bi başbûnê, karina destê xwe dana berxwebûnê de û hwd de wê li ser wê bisekinê. Aliyên din ên weke rewşên başiyê, hizirkirinê, xûyekê nîşandinê û hwd re wê li ser wê bisekinê. Di wê nûqtayê de wê dema ku em li ser rewşa xuyê wê disekin in wê weke di rewşek fizîkî û bûjenî de wê xuy wê weke rewşek notr wê di awayekê de wê di şewayekê de wê xwe bide dîyarkirin ku ew weke çendî li rewşekê jî bibê. Di wê nûqtayê de wê ya ku wê bi ali dikê wê weke ku mirov wê kifşdikê wê aliyekê wê yê din ê weke bi wê hizirkirinê bi aliyên weke bi têgîna başî û nebaşiyê û hwd re wê, rengê wê di wê çerçoveyê de wê bi dîmenekê hiş ê sentetîkî wê weke ku wê dayin dîyarkirin.

Di wê nûqtayê de wê rewşa xuyê wê weke rewşek bûjenî a rengê wê ne dîyar wê di wê rewşê de wê xwe bide dîyarkirin. Ya ku ew wê rengê wê dide dîyarkirin jî wê ji aliyekê ve wê weke ku wê were dîtin û fahmkirin wê ew rewşa wê ya bi tevgerê û hwd re ku wê xwe bide dîyarkirin bê. Wê di wê rengê de wê weke aliyekê wê yê giring wê xwe di dewama wê de wê bi wê re wê di şewayekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin bê.

Di mijare xuyê de wê, bi têgîna hizirkirina bi wê re ku wê di temenê wê de wê bibê wê, di renekê de wê bi hinek pêvajoyên fahmkirinê ku wê weke di dewama hev de wê werin wê karibê wê di renekê de wê bi wê re wê fahmbikê. Minaq wê weke xuy wê weke bi rengkirin û dîmenkirin û an bi darêjkkirina hizrekê ku wê ji hundur wê di zêhnê de wê were afirandin û wê bê xwestin were dîyarkirin. Di wê nûqtayê de wê di zêhnê de wê çî wê rengê darêjkê wê bide dîyarkirin wê weke aliyekê wê yê ne dîyar wê bê. Di wê nûqtayê de wê dikarê wê ji aliyekê ve wê bi rewşa derve ve wê nûqtayê wê bgirêbide û wê werênê ser ziman. Lê di wê nûqtayê de wê bo ku ew wê were kirin wê demê em aliyekê wê yê din wê di wê nûqtayê de wê herê bikê. Ew jî wê ji derve wê bi hinek nîşanak û an sinyalên ku ew li hundurê zêhnê wê bibin wê weke bi referansên wê ku ew wê bibê wê weke têgînekê wê di temenê wê de wê demê wê herê bikê.

Di wê çerçoveyê de wê ev wê di renekê de wê di rewşên derve de wê, weke aliyekê wê karibê xwe bide dîyarkirin. Lê ew pêvajoya afirînê a

weke bi darêjkî-xuyî ku wê xwe bide dîyarkirin wê weke pêvajoyek zêde komplike wê xwe di rengekê de wê weke ku wê di dewama wê de wê di awayekê de wê weke ku wê karibê bide dîyarkirin. Wê jî wê di dewama wê de wê diakrê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman ku wê pêvajoyên xuy nîşandinê wê di wê temenê de wê di rengekê de wê weke li zêhnê-hizirkirinê wê di rengekê de wê weke ku hoyandî bê. Lê di wê nûqtayê de wê weke aliyekê ku wê di wê de wê pêwîst bê ku ew were fahmkirin jî wê di dewama wê de wê mijare rewşa wê çavkaniya wê di rengekê de wê karibê wê hinekê din wê li ser wê bisekinê. Rogers wê di rengekê de wê di wê nûqtayê de wê, gotina ji bûyinê wê biavêjê li holê. Lê gotina ji bûyinê wê çendî ku wê ji aliyekê ve wê vegotinekê wê werênê jî lê wê di wê temenê de ku mirov wê hinekê ji wê re wê werênê ser ziman wê bi wê re wê werê dîtin ku ev gotin wê bi serê xwe wê di xwe de wê hinek nepeni û ne dîyariyan wê di rengekê de wê weke ku ew wê di xwe de wê bihawênê. Di wê rewşê de wê mijare rewşa jibûyinê wê di rewşekê de wê di nava kombinyonek bi fahmkirinê a bi têkiliya hizir-xuyê û an hizir-kirinê de wê di awayekê de wê xwe bide dîyarkirin. Aliyê pêşî ê weke bi hizirê wê bi kûrahiya wê re wê ne diyariyên wê xwe weke aliyekê wê yê din re wê di rengekê de wê weke ku wê karibin wê bidina dîyarkirin. Di wê de wê hizirkirinên ku ew dibin wê ne tenê wê, weke hinek hizrên bi rewşên salixkirinên bi darêjkî weke bi temenekê xêvî-zêhnî bi tenê wê karibê wê fahmbikê bê. Wê weke hinek ali û encamên din wê di wê de wê weke bi sentezî bi pêvajoyên pêşketinê ên bi jîyanê û demê ku wê di hişbûnê de wê bibin û wê cih bigirin û wê di temenê wê pêvajoya dana dîyarkirinê de wê xwe bidina dîyarkirin jî wê weke ku wê hebin û wê xwe bidina diyarkirin jî bin.

Pêşketina keseyetê weke bi temenekê felsefî

Pêşî wê dema ku mirov li gotina pêşketinê di wê çerçoveyê de wê li wê bihizirê wê li ser çi temenê wê pêşkeve wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku mirov wê kifşbikê û wê di rengekê de wê werênê ser ziman bê. Gotina tevgerê wê di nava felsefeya serdema hemdem de wê weke têgînek herikbar a hemdem wê pêşkeve û wê weke temenê şîrove, kirin û xuynîşandinên ku wê bibin wê di rengekê de wê weke aliyekê wê yê din ê ku mirov wê karibê wê di rengekê de wê weke aliyekê giring ku wê karibê wê fahmbikê bê.

Di wê nûqtayê de wê, di rengekê de wê weke aliyekê wê yê din ê ku mirov wê karibê wê di temenê de wê werênê ser ziman ku wê mijare

salixkirinên bi têtînî wê di wê temenê de wê xwe di renekê de wê bi wê re wê di şewayekê de wê weke aliyekê yê giring wê xwe di dewama wê de wê, bide dîyarkirin.

Di çerçoveya mijare felsefeya zaninên hemdem de wê, derûnî wê weke têtînek ku wê bi zaninî wê pêşkeve. Di wê çerçoveyê de wê weke zaninagîyanê jî wê di renekê de wê were pênasekirin. Lê di wê nûqtayê de wê, ji gotinê li gotinê wê di renekê de wê cihê fahmkirinek wê xwe di renekê de wê karibê bide dîyarkirin. Bêhn û hîsiyeta ku wê ji gotina zanina giyanê wê were fahmkirin wê weke têtînek pêbaweriyê bê û an têtîhiştinek weke ji wê di wê temenê de wê di renekê de wê, were fahmkirin. Di gotina derûniyê de wê, ev têtîn wê hinekê din wê di renekê de wê xwe bide dîyarkirin. Minaq wê dikarê wê di renekê de wê werênê ser ziman ku wê, di wê çerçoveyê de wê weke aliyekê wê yê giring wê karibê wê fahmbikê.

Wê jî wê di renekê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijare salixkirinên bi gotinê derûniyê wê di rengê de wê ji ya weke ya gotina zanina giyanê wê cihê wê di şewayekê de wê, li ser fêrs û hisiyeta fahmkirinê re wê xwe di renekê de wê weke ku wê bi wê re wê di renekê de wê bi wê re wê di awayekê de wê bi wê re wê bide dîyarkirin.

Wê jî wê di renekê de wê werênê ser ziman ku wê hisiyeta derûnî wê di şewayekê de wê, ji têtînek bi giyan û zanina wê zêdetirî wê, bi têtînek weke bi xûy û zanina wê re wê di dîmenekê de wê weke ku wê bi xwe re wê bide dîyarkirin.

Di awayekê de lê dîsa wê, di awayekê de wê, di temenekê zanina giyanî de ku wê çendî wê were fahmkirin jî lê wê weke di şêwa û nûqtaya ji wê gav diavêjê û dihizirê wê di wê temenê de wê di renekê de wê bi wê re wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di şewayekê de wê bi wê re wê karibê wê fahmbikê û wê di renekê de wê werênê ser ziman û wê fahmbikê bê.

Wê jî wê di renekê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê bi têtînên tevgerî û xuyî wê di renekê de wê çawa wê, di awayekê de wê li ser tevgerê û xuyê re wê bi dîmenekê wê weke bi başî wê were şîrovekiirn wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê karibê wê di dîmenekê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê fahmbikê bê. Di şewayekê de wê di têtînek kevneşopîyî a gîyanî de wê weke têtînen olî û baweriyê wê bi pêvajoyên wê yên pêşketinê re wê bi wê kevneşopîyê wê weke ku wê renekê wê bide dîyarkirin. Ya ku wê di renekê de ku wê li ser pêvajoyên wê yên azmûnê re wê were fahmkirin wê ev bê. Di dewama

wê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê têngîna gîyanê wê xwe di renekê de wê bi wê re wê werênê ser ziman. Russell di xabate xwe ya bi navê "hunera kirina felsefeyê" de wê, dema ku wê bahsa kirina giyanê û bedenê wê di renekê de wê şîrovebikê û wê werênê ser ziman de wê weke 'xizmetek' ji têngînên bawerî û olî re ku wê were kirin wê di renekê de wê pênasebikê. Di wê çerçoveyê de wê ji hev cihê kirina gîyanê û bedenê wê di wê rengê de wê mirovê bi aqil wê jialiyekê ve wê weke ji mirovê bedenî wê cihê were kirin û wê di wê temenê de wê bi wê re wê were lêhizirkirin. Mirovê bi aqil wê di wê temenê de wê dervî bedenê wê çawa wê bijî wê di wê çerçoveyê de wê hertimî wê bi têngîn û tefkira gîyanî re wê were lê hizirkirin. Zerdeşt wê dema ku wê bahsa gîyanê wê bikê wê elementên weke aqilîyê û hwd jî wê cihê wê bi wê re wê di renekê de wê ji wê bihizirê. Wê di wê nûqtayê de wê di dewama wê de wê bi wê re wê, di şewayekê de wê weke ku wê were dîtin wê bi wê re wê li wê bihizirê. Hinek lêpîrsînên wî yên di rengê weke piştî ku mirov mir wê aqil wê bi bedenê re wê bi mirê û an bi gîyanê re wê xwe bide domandin û hwd re wê ew wê nîqaşkirinê wê di renekê de wê bide dîyarkirin û domandin.

Ev jî wê weke aliyekê wê yê din ê ku mirov wê karibê wê, di wê temenê de wê di şewayekê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê karibê wê di wê çerçoveyê de wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman bê.

Wê jî wê di renekê de wê dikarê wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman ku wê mijare hizirkirinê a bi gîyanê wê di wê nûqtayê de wê bi zanîne re wê bi awayekê wê piştî hin bi hin wê bi ber aqilbûnê ve wê di renekê de wê herê. Wê jî wê di renekê de wê dikarê wê di awayekê de wê bi wê re wê di şewayekê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê karibê wê werênê ser ziman.

Di nava gîyanê de wê herikina bi fahmkirinê re wê di demên kevnera û piştî de wê, di renekê de wê weke bi têngînên weke motivasyonê, hewirdoriyê, nepenîparêzîyê û heta reankarnasyonê û hwd re wê xwe bide dîyarkirin. Reankarnasyon wê di renekê de wê çawa wê di awayekê de wê weke aliyekê wê yê din ê ku mirov wê karibê wê didewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê fahmbikê wê xwe di renekê de wê di dewama wê de wê bide diyarkirin.

Wê jî wê di wê temenê de wê karibê wê werênê ser ziman ku wê watrya gotina gotina reankarnasyonê wê di awayekê de wê bi têngîna ji hev cihêkirina giyanê û bedenê û dervî bedenê ku wê xwediyê fêrsa jiyane giyan wê di wê temenê de wê were ser ziman. Yan jî wê ji bedenê li

bedenê cih gûharandinê wê bi wê re wê di rengekê de wê were ser ziman. Di watrya gotina ji bedenê li bedenê cih gûharandinê wê çawa wê dikarê wê fahmbikê. Yan jî wê bi wê re wê di çi rengê û awayê de wê dikarê wê bi wê re wê fahmbikê û wê werênê ser ziman.

Di aslê xwe de wê ev aliyê wê têngînê wê di rengekê de wê bi awayekê wê weke bi hiş û hwd re wê dervî hebûnê wê çawa wê were lê hizirkirin wê bi têngîna weke dervî fîzîkê û bûjenê ku ew hebê re wê bi wê re wê were lê hizirkirin.

Di çerçoveyek aqilî de wê her kirinên me di rengekê de wê bi tevgerî wê, di awayekê de wê karibê wê weke bi salixkirinna bi hişmendî wê salixbikê. Di wê çerçoveyê de wê tevgerên me bi aqilbûnên wan re wê di nava jîyanê de wê çaa wê bi wê re wê di rengekê de wê were salixkirin wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di rengekê de wê bi wê re wê di şewayekê de wê fahmbikê û wê karibê wê werênê ser ziman bê.

Di çerçoveya têngîna zanina giyanî de wê mijare zêhnê wê weke temenekê fahmkirinê û ku wê di wê de wê hemû pêvajoyên fahmkirinê û ji wê temenê tevgerkirinê wê biafirê wê were dîtin. Di wê rewşê de wê mijare têngîna giyanê wê bi gûharînên bi wê re wê di rengekê de wê xwe di nava mirov û civakî de jî wê di rengekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin. Hinekê jî wê, di rewşên civakî de wê weke gûharênên bi zêhnî re wê, wateya wê hebê ku mirov wê fahmbikê. Ji demekê li demekê bûyina xwediyê awayekê jîyanê û encamên wê yên bi pêşketina bi aqilî û hwd re wê, di wê temenê de wê karibê wê fahmbikê bê. Mijare giyanê wê di wê temenê de wê, çawa wê karibê wê were fahmkiirn.? Di serî de wê di awayekê de wê di rewşên weke tevger, wîn, kirin û hwd de wê, bi hişmendî û hwd wê çawa wê bi fêrsên fahmkirinê, têngihîştinê, û hwd re wê tevbigirihê û wê rabê wê bi wê re wê hinek ali û wateyên wê yên ku mirov bi wê re fahmbikê wê xwe di rengekê de wê bi wê re wê weke ku wê bide dîyarkirin bê. Wê jî wê di rengekê de wê dikarê wê di şewayekê de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman ku wê mijare salixkirinên me yên bi civakî wê hinekê jî wê di wê çerçoveyê de wê, xwe bide dîyarkirin. Di giyanê de wê mijare zêhnê û an hişmendiyê wê temenê tevger û rengên tevgeriyê jî wê bi awayekê wê xwe bide dîyarkirin. Anjî wê weke bi kes re wê bê gotin 'qaramên xwe dana ber xwe' û an bi wîn tevgerîn û hwd wê ji wê aliyê ve wê bi wê re wê, di şewayekê de wê karibê wê bi w re wê li wê bihizirê bê.

Bixwe bûna keseyetê wê weke aliyekê wê yê ku wê, di wê çerçoveyê de wê li ser wê were sekin in. Freud wê, bixwezê ku ew di temenê keeyetê

de wê ezîtiyek çawa wê hebê wê bênê ser ziman. Wekî din ew dema ku ezîtiyê wê şîroveyê wê 'ezîtiya seretayî', 'ezîti' û ezîtiya ser' û hwd wê weke hinek gotinên wî yên ku ew di wê temenê de wê werênê ser ziman bê. Di wê demê de wê were dîtin ku wê, di wê warê de wê nîqaş wê zêde bibin. Wê di mijare hizirkirinên li ser keseyetê de wê, hizrên nû wê derkevin li holê. Minaq Heinzt kohut wê bi derûniya ezîtiyê re ku wê navê wî derkeve li pêş wê li ser wê çerçoveyê re wê hizrên xwe wê werênê ser ziman. Ew wê gotinên freud ên weke ezîtiya seretayî, ezîti û ezîtiya ser wê, redbikê. Ew di dewama wê de wê dema ku wê werênê ser ziman wê bi têngîna keseyetiya agresif, keseyetiya bi hêrs û keseyetiya bêaramiyê û hwd re wê, li ser wê bisekinê. Di wê çerçoveyê de wê giringiyê wê bide çavdêriya hundurîn û wê di wê temenê û çerçoveyê de wê, wê werênê ser ziman.

Di awayekê de wê dema ku mirov têngîna kohut şîrovebikê wê karibê wê di wê temenê de wê werênê ser ziman ku wê weke çavdêriya hundurîn, empati û têngînek psikanalizi re wê fahmbikê û wê werênê ser ziman. Bi nerîn û çavdêriya hundurîn wê kes bi hêst, raman, xiyal, û an sawêr, û nirxên wê jî di nav de wê bi wan re wê were dîtin û wê karibê were fahmkirin. Kohut, ku kesek wê yê din wê rewşên wan ên zêhnî zanibê û bi awayekê rast wê têbigihê weke jêhatiyekê wê şîrovebikê. Wekî din ew wê gihiştina rewşa bi hiş a weke jêhatiyên keseyetî, bîrhanîn û hêstên yê din û gihiştina li wan weke rewşek ne rastarast a çavdêriyekê wê pênasebikê.

Ew wê qada ku ew were fahmkirin wê bi têngînek empati û psikanalitîkî wê di rengekê de wê weke qadek teybet wê di wê rengê de wê salixbikê. Kohut ew wê di temenekê empatiyî de wê têngîna xwe ya derûnî bi têngîna derûniya ezîtiyê re wê di şêwayekê de wê şîrovebikê û wê werênê ser ziman. Ew wê li ser çerçoveyek bi wê rengê pêşxistina wê bihizirê û wê bi wê re wê hizrên xwe wê werênê ser ziman.

Ew wê di derûniya xwe ya ezîtiyê de wê mijare pêşketinê wê derxê li pêş. Minaq li ser zaroyê û hêstên wê yên rayixistina berçav bi têngînek narsistî ku ew biacibênê û an ne acibênê wê ragihandinên li lê ên dê û bav wê weke fektorna dîyarker wê di wê çerçoveyê de wê bênê ser ziman.

Weki din wê ji aliyekê din ve jî wê, mijare têngîna empatiyê a ku wê kohut wê şîrovebikê wê hinek aliyên wê yên din jî wê hebin. Minaq wê ji aliyên ku wê weke terapiyekê de ku wê bersiv û armanc wê têrê nekin ew bi wê xwe bikê li şûnê û weke bigihijê bersiv û têngînen bi fahmkirinê ên

têr. Di wê temenê de wê, mijare derûnvan xwe kirina li şûna yê ku ew bi wê re diaxifê re wê, weke aliyekê wê yê ku ew wê di wê çerçoveyê de wê, di çerçoveya têngîna terapiya derûnî a klinikî de wê weke ku wê bixwezê ew li wê bihizirê û wê werênê ser ziman.

Hizrên kohut ên di wê warê de wê, di renekê de wê di warê pêşxistinê a bi têngînek ezîtîyî de wê, ji yên Ida Rolf ku ew wê bi têngîna derûnî a 'temenê tam' re wê şîrovebikê re wê, di renekê de w xwe bide dîyarkirin. Ida Rolf wê di wê nûqtayê de ew wê dihênê ser ziman ku wê, pêşveçûnên bi ezîtîyê wê li giştîya keseyetê wê belav bibin û wê bi wê re wê gûharînekê wê di renekê de wê weke ku wê bidina dîyarkirin û çêkirin. Ew wê, di wê temenê de wê têkiliyekê di nava hêst, bawerî û xuyan de wê dênê û wê di wê çerçoveyê de wê bi pêvajoyek gûharîner a bi hev re wê bijîn re wê werênê ser ziman. Di renekê de w gûharênên fizikî wê di temenê pêşveçûnên jîyanê, têra xwe hebûnê û li gorî rewşên jîyanî ên gûharîner ku ew dikarê xwe adepte bikê wê di renekê de wê pêşkeve.

Ev têngîna Ida Rolf wê ji aliyekê ve wê karibê wê hinekê li ser wê bisekinê. Di wê nûqtayê de wê, mijare rewşa gûharênên fizikê wê çaa wê sîreterî hundurîn wê bikin û wê bi wê re wê li gorî wê rewşekê wê bidina çêkirin wê di renekê de wê, karibê wê li ser wê bisekinê. Lê di wê nûqtayê de wê, dema ku em li ser wê nûqtayê wê bi wê re wê li wê bihizirin wê, pêwîst bê ku em ji aliyê hundur ve wê di renekê de wê li wê bihizirin û wê di şewayekê de wê şîrovebikin û wê werênina ser ziman bê.

Wê jî wê di renekê de wê werênina ser ziman ku wê, bi nerînek psikanalitîkî ku em bikin ku wê fahmbikin wê pêwîst bê ku em ji aliyê hundurîn ve wê têkiliyekê bi derve û hebûna fizikî re wê dênê. Lê di wê nûqtayê de wê ne bi fizikê û rewşa derve lê bi aliyê hundurîn û aliyê derve wê dema ku mirov wê têkiliyê dênê wê demê wê bi ji hev bi bandûrbûnên di çerçoveya pêşveçûnên bi pêşketinê û hwd re wê, ew di encama wê ya dawî a gûharîner de wê karibê xwe di renekê de wê li fizikê bi bandûra xwe bide dîyarkirin. Fizik wê bê wan aliyên wê yên hundurî wê weke rewşek mekanîkî wê di dmenekê de wê xwe bide dîyarkirin û wê di alsê xwe de wê nikaribê wê di wê temenê de wê weke rewşek ku ew xwe û ji xwe bi dîyarkirinê weke ku ew bide dîyarkirin wê karibê bi wê fahmbikê.

Di wê nûqtayê de ez dikarim serî di dewama wê de li hizrên Charlotte Selver bidim. Ew wê di renekê de wê di wê nûqtayê de wê weke ku wê

dîmenekê wê yê hizirkirnê ê ji hundur û li fizikê wê çawa bi bandûr û hwd re wê bi wê re wê bibê wê bixwezê wê di rengê de wê fahmbikê. Teknikên wê di rengê de wê di derbarê keseyetiyê de ketina farqêbûnê bi hiş wê, karibê fahmbikê. Di rengê de wê Rolf jî wê mijare ketina farqêbûnê a bi fizikê wê di şewayekê de wê weke ku ew wê li wê bihizirê. Lê di dewama wê de wê dikarê wê di rengê de wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman ku wê di wê nûqtayê de wê weke aliyekê wê yê giring wê, Selver wê, mijare keseyetiyê wê weke têngînek zêhnî wê, derxê li pêş û li ser wê re wê bikê ku ew rewşên fizîkî wê weke bi xuy, kirin, tevger û hwd re wê bi wê re wê fahmbikê.

Di têngînên Selver de wê ew wê derkeve li pêş wê di rengê de wê bi mijare hizrên ku ew di wê temenê de wê mirov wê bikina bin sehê de wê bikê ku ew wê fahmbikê û wê werênê ser ziman. Ya ku ´mîrov di bin sehêta wê de ya´ ji hundurîn wê di wê çerçoveyê de wê di rengê de wê bihizirê. Di wê çerçoveyê de wê bi makanismayên rehetbûnê û ne rehet bûnê, hwd re wê di şewayekê de wê, li wê bihizirê.

Li ser wê temenê wê di têngiliyên kes ên bi yên din ên li dorê re jî wê çawa wê di wê rehetiyê û nermbûnê de wê bi şewayekê wê bibin û wê ne di nava bend û girêdanên jidahî de wê bibê wê di rengê de wê bixwezê ku ew li wê bihizirê û wê di dewama wê de wê di şewayekê de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman.

Di çerçoveya hizrên selver de w, di rengê de ku wê werênê ser ziman wê bi awayekê otantikî kes wê yê din ê li hemberê xwe wê herêkirin û fahmkirina wê bi hizir û nerêna wê re wê, çawa wê bi derfet bê wê li ser rêyên wê di rengê de wê bisekinê. Ev têngîna selve wê di rengê de wê têngînên Carl gustav Jung ên ku ew li ser têngiliya komên mirovan ku wê werênê ser ziman wê di rengê de wê weke di dîmenekê ji wê rengê ne dîr de wê xwe di awayekê de wê bide dîyarkirin. Jung wê, di awayekê de wê pêjnên mitolojîkî jî wê di şewayekê de wê şîrovebikê û wê bi wan wê bikê ku ew bigihijê encamê. Li gorî wî keseyet wê xwediyê mitolojîyek teybet bê. Wê xuy û tevgerên xwe wê bi wê re wê, bipêjn û dager wê bikê. Di wê çerçoveyê de wê, li ser wê têngiliya kes û keseyetê û pêşketa a bi hev re wê dema ku wê dênê wê pêvajoyên dîrokê, pêşketina bi hizir ên weke bi çandê, hunerê, û hwd re jî wê şîrovebikê. Wê di dewama wê de wê kirpendinên xwe yên li ser xewn, û xiyalkirinan û hwd wê bikê wê di rengê de wê weke bi têngînên weke huner, çand û hwd re wê çawa wê xwediyê hinek arkeikên bi xwe re bin wê bixwezê ku ew wê, şîrovebikê û wê werênê ser ziman. Di berhemek hunerî de wê çî hêst wê bi wê re wê

werina ser ziman û di dema ku wê, hunervan wê çêkir de wê, di wê keliyê de wê xwediyê ruhiyetek çawa vê û wê di wê rewşê de wê çawa wê têkiliyekê di nava wê hêsta ji berhemê û ya wê demê a hunervan de wê dênê wê bixwezê bi hinek fêrsên fahmkirinê wê fahmbikê.

Ew bi têngînên mitolojiyî de wê di têngîne weke ya binhişî de wê bihizirê û wê di rewşekê de wê çawa wê xwediyê hevbeşiyekê bê wê bixwezê ku ew wê bi wê re wê fahmbikê. Di nava çandekê de wê kes wê hem xwe û hem jî ya di çerçoveya wê çandê de wê weke ku wê bi kodkirinên zêhnî wê çawa wê bi xwe re wê di zikhev de wê bijî wê bixwezê di rengekê de ew li wê kirpendinekê bide kirin. Di mijare têngînên mitolojikî de wê çawa wê mêyl û xuyan wê numinêr bikin wê di wê rengê de wê li ser wê bisekinê. Di wê çerçoveyê de wê, bîrhanînên di wê temenê de wê di rengekê de wê li ser rengên bi kodkirinên giştî ên kes re wê weke hişmendîya hevbeş di rengekê de ku wê werênê ser ziman lê wê bi aliyê wê yê teybet re jî wê bi xwe wê jîyankirinê û pêşxistinên bi wê re wê di rengekê de wê weke bixwezê ku ew wê bi kirpênê û wê werênê ser ziman.

Di wê çerçoveyê de wê, mijarên weke xewnê û xiyalkirinan wê di çerçoveyek ku wê çawa wê bi wê giyan wê were başkirin de wê bi wê li wê bihizirê û wê bixwezê ku ew wê di rengekê de wê fahmbikê. Di awayekê de wê têkiliya xewn û xiyalan bi mijare rewşa giyanê û reng û awayê wê yê di wê demê de ew bi wê heya wê dênê. Di rengekê teybet de wê, ew rewşa ku ew bi wê dijî di xwe de wê hinekê jî wê weke berhemna wê di wê temenê de wê di şewayekê de wê şîrovebikê. Lê hizirkirinên Jung wê di rengekê de wê weke di xwe de wê, dema ku em dikin ku em bi wan kûr bibin wê di şewayekê de wê, fahmbikin wê çawa wê, bi awayekê weke di wê rengê de pirr dimenî wê xwe bide dîyarkirin wê karibê wê bi wê re wê fahmbikê.

Li ser wê çerçoveyê re wê karibê wê di rengekê de wê bi wê re wê di şewayekê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê karibê wê di awayekê de wê di dewama wê de wê werênê ser ziman bê. Di dîmenekê de wê dema ku wê bahsa şîroveyên xewnan wê bikê û peyamên ku ew ji wan wê werina girtin wê çawa wê hem di derbarê dînya derve a me û her wusa rengê hizirkirinên me yê teybet de wê nîşanakan wê di xwe de wê bihawênê wê di rengekê de wê, bide dîyarkirin. Ev şewayê jung wê di dîmenekê de wê weke di rengekê weke ku wê çawa wê Kurdên mitrayî wê di demên xwe de wê bi xewnan û şîroveyên wan bikin re wê di dîmenekê de wê weke ji wê ne dîr di awayekê de wê weke rengekê

hizirkirinê wê bi xwe re wê di şewayekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin.

Di mijare şîroveyên bi xewnan re wê di wê temneê de wê, kevneşopîyek zêde kûr û çand û çerçoveyek zêhnî û zanînî a kûr wê di wê çerçoveyê de wê bi kurdên mitrayî re wê were dîtin ku wê hebê. Wan her tişt û an obje bi têtîn bûjenên şubjeyî û objeyî şîrove dikirin. Di wê çerçoveyê de wê hem bi têtîliya wan a bi hev re û hem jî bi awayê dîtinê û hwd re wê bi awayekê çepraz û rastarast û hwd wê di rengekê de wê, awa û dîmenên hizirkirinê wê li ser wê re wê pêbixin û wê werênina ser ziman. Di wê çerçoveyê de ku em wê têtîne û çerçoveyê bi têtînek derûnî wê bikin ku wê fahmbikin wê weke pergalek tekûz a derûnî a bi derûnîya fahmkirina ezîtîyê, hebûnê keseyetîyê û xuyan û hwd re wê, karibê wê bi awayên pirralî fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Jung dîmenê ku ew dihênê ser ziman wê, di wê çerçoveyê de wê di dîmenekê de wê, hem ji ya giştî bi ber ya ne giştî ve û hem jî bi aliyê wê yê ne giştî li ya giştî wê çawa wê bi wê were lê hizirkirin wê bixwezê ku ew di nava çerçoveya xwe ya hizirkirinê de wê fahmbikê û wê di rengekê de wê werênê ser ziman. Ev wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê fahmbikê ku wê mijare derûniyê û fahmkirina wê û an ya ji wê weke aliyekê fahmkirinê ê teybet wê bide kirin. Mitrayîyan wê bi têtînek gîyanî wê bi ber têtîhiştin derûnî de wê weke çawa wê bihizirin wê dîmenekê wê bidina dîyarkiirn. Jung wê di dîmenê xwe de wê bi têtînek derûnî wê çawa wê çerçoveya gîyanî wê di rengekê de wê bikê ku ew wê fahmbikê wê dîmenekê fahmkirinê wê bixwezê ku ew wê dênê li holê. Li ser wê çerçoveyê wê li wê bihizirê û wê bigihîjê çerçoveyek hizirkirinê. Di mijare hizra ezîtîyê û derûniya wê de wê bi fahmkirina wê re wê, çawa wê di ahengekê de wê bi hev re wê were dîtin û di levkirinekê de wê xwediyê şewayekê pêşketinê bê wê bi wê re wê werênê ser ziman. Wê dema ku wê bahsa rewşên başkirina giyanê bi fahmkirina ji xewnan wê werênê ser ziman wê di wê temenê de wê li ser nerînek weke ya fektorên derûnî bi fahmkirina wan û serwerîya bi hişmendî wê çawa wê, di rengekê de wê were başkirin wê bixwezê wê di rengekê de wê fahmbikê û wê bide dîyarkirin. Di nava wê têtîliya fahmkirinê de wê dîmenekê fahmkirinê ê giştî wê bi wê re wê bide dîyarkirin û wê di nava wê giştîbûna wê de wê, bi awayekê wê ew rewşa giyanê jî wê weke fektorek ku ew wê di wê ahengê de wê weke ku wê were lê hizirkirin wê bihizirê û wê bixwezê ku ew wê werênê ser ziman.

Ev têngînên weke bi hizirkirinê ku wê dibin wê weke ku wê were dîtin di çerçoveya hizirkirina serdema nû de wê çawa wê di rengê de wê weke ji derve li hundur wê di awayekê de wê weke bi wê re wê di rengê de wê were lê hizirkirinê wê fahmkirinê wê karibê bi wê re were kifşkirin.

Hizirkirinên li ser ya hundurîn, keseyetê, hêst û ramanan bi temenekê zêhnî û hwd wê were dîtin ku wê di wê çerçoveyê de wê zêdetirî wê di awayekê de wê zêdetirî wê pêşkeve. Wê di wê çerçoveye de wê mirov wê weke çavkaniya fahmkirinê û lêkolînê wê bi navendî wê derkeve li pêş. Kes wê bi rastî û ne rastiyên xwe re wê çawa wê hebê wê bê kirin ku ew were fahmkirin.

Zêhn û çerçoveya wê ya bi fahmkirinê û têkiliyên wê ..

Zêhn wê weke mijare ku wê di awayekê de wê bi wê re wê ji gelek aliyan ve wê were lê hizirkirin. Di wê çerçoveyê de wê dikarê wê di rengê de wê werênê ser ziman ku wê, di şewayekê de wê weke aliyekê wê yê giring wê xwe di dewama wê de wê bi wê re wê di şewayekê de wê bi wê re wê bide dîyarkirin.

Nepeniyên gerdûnê, fezeyê û bi teybetî ên zêhnî wê di rengê de wê weke ku wê ji hinek aliyên ontolojikî ve wê hev xwedî bikin. Di wê çerçoveyê de wê bi wê re wê têkiliyên ku wê werina danin wê çendî ku wê zêhn wê weke aliyê hundurîn wê were dîtin jî wê bi girêdanên ji nava wê, bi ber gerdûnê û aqilê gerdûnê ve wê weke ku wê pêşkeve û wê xwediye pêvajoyên fahmkirinê bê wê di temenê de wê di rengê de wê weke ku wê bi wê re wê di şewayekê de wê were lê hizirkirin.

Hizirkirinên weke di zêhnê de bi kûrbûnê wê çawa wê bigihênê nepeniyên gerdûnê û an fahmkirinek di wê çerçoveyê de wê têkiliyek wê bi wê rengê wê were dîtin wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê bi wê rengê girêdana wê ve wê girêdayî wê karibê wê di rengê de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê. Wê jî wê di rengê de wê weke aliyekê wê yê giring wê karibê wê di wê temenê de wê karibê wê fahmbikê ku wê çawa wê bi têkiliyekê wê bi wê re wê were lê hizirkirin.

Ji aliyê fahmkirina zêhnî ve wê, dema ku mirov wê li wê dihizirê wê dibînê ku wê mijare zêhnê wê weke aliyekê ku wê, bi ber aliyê hundurîn ve wê çawa bi pêvajoyên hizirkirinê û hwd re wê pêşkeve û wê li wê were li wê hizirkirin wê bi wê re wê pêşkeve.

Minaq wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê weke aliyekê wê yê giring wê mijare hizirkirinê wê bi wê re wê weke aliyekê wê yê ku ew wê were

lê hizirkirn bê. Têgînên bi zaninî ên weke derûnîyê û hwd wê ji wê aliyê ve wê weke zaninên giyanî jî ku wê berê wê werina pênasekirin wê di wê çerçoveyê de wê di hundurê wê çerçoveyê de wê kûrbibê bi fahmkirnê. Wê aliyên wê yên weke bi hêstî, ramanî û an hizrî û hwd wê bikê ku wê ji hundurê ve wê fahmbikê. Wekî din wê di awayekê de wê fenonemên bi hizirî ku ew çerçoveya wê diafirênin û ew hizir wê di wê çerçoveyê de wê xwediyê hevgirtinekê bê û her beşe wê ya hevgirtî û an xosletê wê bi kû ve wê karibê girêdanek wê hebê wê di wê temenê de wê li wê bê lê hizirkirin. Têgihên weke yên hermenotikî wê di rengekê de wê dema ku wê metnekê û an bineterekê wê bixwênin wê peyame wê ya esasî wê çawa wê di rengekê de wê were fahmkirin û an çi dihênin ser ziman wê bikin ku ew bi girêdanên epistemikî bê û an ontolojikî û hwd jî bê wê bikê û bixwezê ku ew wê fahmbikê.

Di dîmenekê bi wê rengê de wê, di zêhnê de wê weke ku wê were dîtîn wê di şêwayekê de wê bi wê re wê were lê hizirkirin. Ev jî wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê çawa wê weke aliyekê wê yê giring wê xwediyê şêwayekê fahmkirinê bê. Wê jî wê di rengekê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijare salixkiriinên me wê di xwe de wê çi wê werênina ser ziman wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê bi wê fahmbikê bê.

Di mijarê têgînên weke xewnê de wê di demên berê de wê bi wê temenê wê were lê hizirkirin. Di wê de wê weke peyamek ku ew di rengekê de weke ku ew bi bûyinek dempêş a ku ew weke pêşdîbinê û wê dihênê ser ziman wê di wê temenê de wê bi wê re wê di şêwayekê de wê weke ku wê bi wê re wê were lê hizirkirin. Wê jî wê di wê temenê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijare salixkiriinên di xewnê de wê bi sedsalan wê di wê temenê de wê weke têgînên ku wê bi wê were gihiştin li zanina sergirtî a nepenî. Wê bi wê re wê di çerçoveyek ku wê bi rêgezên gerdûnî re wê were lê hizirkirn û di ahengekê de wê weke ku wê xwediyê fahmkirinekê bê wê di dîmenekê de wê were dîtîn ku wê were lê hizirkirn.

Zêhn wê weke fezeya mirovî a a zindiyî bê. Di wê fezeyê de wê weke ku wê çawa wê, di rengekê de wê bi fezeyê re wê were lê hizirkirin bi rêgezên weke pêşketinê bi firehbûn û kûrbûnê û hwd re wê di wê temenê de wê di rengekê de wê di meji de jî û an di zêhnê de jî wê di şêwayekê de wê were dîtîn ku ew wê li wê were lê hizirkirin.

Wê jî wê dikarê wê di rengê de wê bi wê re wê fahmbikê û wê karibê wê di dewama wê de wê di şêwayekê de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Wê jî wê di rengê de wê dikarê wê di şêwayekê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bihizirê û wê karibê wê di dewama wê de wê fahmbikê bê. Di rewşa zêhnê de wê navaroka wê di awayekê de wê çendî ku wê hizrên bo fahmkirina wê werina ser ziman wê dîsa wê weke mijarek bi nepen wê bimênê. Wê di wê temenê de wê hertimî wê weke çerçoveyek ku ew jinûve û jinûve were fahmkirin wê li wê were lê hizirkirin. Ev wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê karibê wê di wê çerçoveyê de wê di şêwayekê de wê fahmbikê û wê karibê wê werênê ser ziman bê.

Wê jî wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijare fahmkirina me ya bi zêhnê wê di wê çerçoveyê de wê di rengê de wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê karibê wê di rengê de wê li wê bihizirê û wê fahmbikê bê. Wê jî wê di rengê de wê bi wê re wê karibê wê fahmbikê bê.

Di çerçoveya zanistên derûnî û an giyanî de wê mijare zêhnî wê hem bi ontolojikî û hem bi epistemikî wê weke mijare fahmkirinê û li wê ya hizirkirinê bê. Di demên kevnera de wê weke tiştêk ku wê weke zaninekê ku ew wê bibê wê çawa wê di zêhnê de wê ew rûbide wê li wê bê hizirîn. Minaq wê di rengê de wê weke tiştên weke bi gotina 'nûqûtî' dilê min' ku wê were ser ziman wê di wê temenê û çerçoveyê de wê weke têgînek ku mirov wê karibê wê fahmbikê bê. Di hundûrê zêhnê de wê dûnya û gerdûna ku ew li wê dihê hizirkirin wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku mirov wê karibê wê di rengê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê karibê were fahmkirin.

Wê jî wê di rengê de wê weke aliyekê wê yê giring ku mirov wê karibê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê. Ev jî wê di dewama wê de wê karibê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê. Wê jî wê di dewama wê de wê fahmbikê ku wê, di wê çerçoveyê de wê, li wê bihizirê wê têkiliya zêhnê bi dûnyayê re wê weke têkiliyek ji ya giştî wê weke ku wê bi wê û an li gorî wê were lê hizirkirin wê di dîmenekê de wê xwe bide dîyarkirin

Em di dewama wê de wê jî dikarin wê werênina ser ziman ku wê mijare felsefeya zêhnê wê dema ku em bi pêvajoyên wê re wê werênê ser ziman wê ji du aliyan ve wê bi teybetî wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê di demên pêş de wê bi zanina giyanê a weke ku ew di hundurê me de bû û

ew weke ya ji ya nediyar dihê û dibê ku wê were dîtin wê bibê. Di pêvajoyên zêhnê de wê weke çawa wê ji pêvajoyek fahmkirinê ji ya ontolojikî bi ber ya epistemikî ve wê were bûhûrîn û derbasbûn wê di wê çerçoveyê de wê bê dîtin ku wê bibê. Gotina ontolojiyê wê xwe baştirin bi gotina giyanê re wê hîsbikê û wê di wê çerçoveyê de wê di nava fahmkirinên wê de wê baştirin wê xwe di rengê û awayekê de wê weke ku wê bibînê bê. Wê jî wê weke aliyekê wê yê giring wê karibê wê di rengê de wê di dewama wê de wê bi wê re wê di şewayekê de wê weke ku wê karibê wê di dewama wê de wê li wêbihizirê ku wê gotina epistemiyê wê di rengê de wê ne weke ya ontolojiyê bê ku ew bi ya giyanê re haşîrûnaşîr bê. Wê bi zêdeyî wê bi ya derûniyê re wê li wê bihizirê. Di awayekê de wê, çendî ku wê derûnî wê di demên hemdem de wê weke zanina giyanê jî wê were dîtin û ser ziman jî lê wê dikarê wê bibêjê ku wê, bi wê re wê, bi zêdeyî wê di şewayekê de wê, derûnî wê zaninek epistemikî wê bi wê re wê bide me. Wê bi girêdanên epistemikî wê weke çerçoveyek fahmkirinê wê bide diyarkirin. Lê di çerçoveya gotina giyanê de û an di ya giyanzaniyê de wê hilde li dest wê, têgînek ontolojikî a fahmkirinê de wê bikê ku ew werênê ser ziman. Di wê çerçoveyê de wê lêpîrsînên li ser wê zanina wê re bê û an zanina xuyan û hwd re bê wê di wê temenê de wê di rengê de wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê karibê wê di wê çerçoveyê de wê fahmbikê bê.

Di dewama wê de wê weke aliyekê wê yê giring jî wê weke ku wê pêwîst bê wê bi berdewamî wê ji wê aliyê ve wê hinekê din wê li lê bipîrsê û wê bikê ku wê fahmbikê. Mijare giyanê wê di demên kevn de wê, pîrr zêde wê aqilê mirov wê bi xwe re wê mijul bikê ku wê, çawa wê weke bi hêzên serxwezayî re wê di nava têkiliyekê de bê. Wê di wê çerçoveyê de wê lêpîrsînên ku wê werina kirin wê piştî wê jî wê bidomin. Di aslê xwe de wê di çerçoveyek dualiteyî de ji hev cihê kirin û hanîna ser ziman a giyan û bedenê wê, aliyekê wê yê bi fêrsa fahmkirinê re wê dîsa wê bi wê aliyê ve wê girêdayî bê.

Di wê çerçoveyê de wê ev têkiliya gîyanî a bi hêzên serxwezayî re ku wê were ser ziman wê, ji aliyekê ve jî wê weke têkiliyek afrîner jî wê xwe di rengê de wê weke ku wê bide diyarkirin. Minaq wê weke bi gîyanî xwe afirandin û an xwe afirandina mirov û bo wê, berê xwe dana aliyên weke menewiyetê û hwd jî wê di wê çerçoveyê de wê têkiliyek wê bi wê ve girêdayî wê hebê. Menewiyet wê ji wê aliyê ve wê afrîneriya wê weke aliyekê wê yê giring wê xwe di dewama wê de wê bi wê re wê ji wê aliyê ve wê bide diyarkirin.

Afrînerîya bi menewiyetê wê, li ser 'fahmkirinên bi giyanî' re wê di renekê de wê weke ku wê bibê. Di wê rewşê de wê fahmkirinên bi gîyanî wê di wê çerçoveyê de wê, bi fahmkirinê ve wê girêdayî ku mirov wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman wê bi wê rengê wê têtînek bi wê were ser ziman ku wê were hizirkirin ku wê, gîyan bi hêzên serxwezayî re wê têtîliya wê hebê û ew wê karibê ji wê bi rê û girêdanek ontolojikî û hwd re wê karibê xwe bi wê re wê bigihênê ya herî kûr jî.

Di wê çerçoveyê de wê di nava têtînen giyanî û an giyanzanî ên bi felsefeyên kurdistanî re wê di demên kevnera de wê bi têtîna dualiteya zerdeştîyê re wê di wê temenê de wê hinek şîroveyên ku wê werina kirin wê karibê di wê rengê de bi kirpênê. Di wê şîroveyên wê de wê, gîyan wê weke minaq ku wê piştê wê, Manî wê werênê ser ziman ku wê ji rohnîyê wê were dîtî û rohnî wê weke çavkaniya hemû tiştê dibê û bûyinê û jîyanê wê were dîtî. Di wê temenê de wê, di şêwayekê de wê, gîyan wê, di wê çerçoveyê de wê, ew rohnî wê weke hinekê ji wê bê. Piştî Manî suhrewerdî jî wê rohnîyê wê weke çerçoveyek sentetîkî wê bibînê. Wê di wê çerçoveyê de wê hemû fenomenên heyi wê di wê de wê bibin û wê bi wê re wê karibin werina dîtî wê bînê ser ziman. Di wê çerçoveyê de wê, rohnîyê jî wê bi gotina 'nûranî' wê werênê ser ziman û gotina nûranî di kurdî de wê wateya têtînek weke ya pîroziyê bi rohnîyê û dîtîna wê re wê di xwe de wê bihawênê. Di wê çerçoveyê de wê, wasifên ku wê, li rohnîyê hatina kirin wê di wê çerçoveyê de wê, di renekê de wê bi gelek awayan weke xoslet û teybetiyên ku ew dikarê bi wê re were fahmkirin bê. Di dewama wê de wê jî dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijare giyanê û zanîna wê re wê li wê were lê hizirkirin. Di pêvajoyên pêşketîna bi aqil re wê di demên piştê wê gîyan wê weke bi navendek zêhnî wê were şîrovekirin. Di wê çerçoveyê de wê bi wê re wê bi temenekê wê weke lê gihiştîne wê di dewama wê de wê were dîtî ku wê were şîrovekirin. Ew fahmkirina bi gîyanî wê weke fêrsekê wê derkeve li pêş. Di awayekê de wê têtîliyêk epistemîkî ku wê bi gîyanê re wê were danin û an wê ser wê re wê were danin wê di wê temenê de wê, di renekê de wê were dîtî ku ew wê di wê çerçoveyê de wê di dewama wê de wê xwe di renekê de wê bi wê re wê bide dîyarkirin. Ji têtîliya ontolojiyî a giyanî bi ber têtîliyêk epistemîkî a giyanî ve wê pêvajoyek fahmkirinê wê xwe di renekê de wê bi wê re wê bide dîyarkirin. Di wê çerçoveya wê pêvajoya wê ya fahmkirinê re wê di dewama wê de wê were dîtî ku wê li wê were lê hizirkirin. Wê jî wê di renekê de wê dikarê wê li wê bihizirê û wê didewama wê de wê di şêwayekê de wê karibê wê di

awayekê de wê bi wê re wê fahmbikê û wê karibê wê werênê ser ziman bê.

Têgîna giyanê û pêşketina wê zanina wê re wê weke zanîna gîyanê û an zanina ji giyanê wê di wê temenê de wê di rengekê de wê derkeve li pêş. Di çerçoveya giyanê de wê, du ali wê bi wê re wê derkevina li pêş. Aliyek wê bi têgînek epistemikî a zaninê ku wê weke giyanzaniyê wê were şîrovekirin bê. Aliyê din wê bi têgînek weke bi gotina ruhiyetê re wê were ser ziman. Gotina ruhiyetê ku em di kurdî de wê bi wateyekê wê bikin ku wê fahmbikin wê bi gelek wateyan morfolojikî wê karibê wê fahmbikê. Di serî de wê ji aliyên wê yên weke bi wateya 'koka me', 'çavkani me û an 'rah me' û hwd re wê were ser ziman. Di kurdî de gotina 'rû' ku wê 'rûh' ji wê karibê were fahmkirin wê rengekê tawandina gotina 'ra' a kurdî bê û di wateya çavkani û raya me de bê. Ji wê aliyê ve wê weke aliyê bi hebûnî lê ne fizikî ku ew bi wê heya re wê di fêrsek fahmkirinê de wê di rengekê de wê weke ku wê bi wê re wê were kirpendin. Lê wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijare mijare fahmkirina wê de wê, weke rewşek ku ew ji derve wê bi çerçoveya wê re wê bi wê heyina wê ya nefizikî re wê fahmbikê wê xwe bi wê re wê di rengekê de wê bide dîyarkirin.

Di mijare fahmkirina wê de wê di wê rengê de wê di rengekê de wê bide dîyarkirin. Ev rewşa mijare ruhiyetê wê piştî wê di nava zanina giyanî de jî wê di dîmenekê weke yê derûnî de wê li ser ya ku mirov wê hîsbikê û an hîs dikê û an wê çerçoveya bi hîskirinê û hwd ku ew dibê wê di wê çerçoveyê de wê xwediyê rewşek fahmkirinê de. Di kurdî de wê derfetek rêzîni a bi gotin û fahmkirina wê re a berfireh wê di wê temenê de wê hertimî wê di fahmkirinek felsefî de wê karibê xwe bide dîyarkirin ku mirov bi wê re mirov di wê de kûr bibê. Di rewşa gîyanê de jî ev di rengekê de xwe di de diyarkirin.

Di rewşa gîyanê de wê, du aliyên nava wê di wê çerçoveyê de wê weke du aliyên ku mirov wê bi morfolojikî wê ji aliyekê ve wê weke ji hev derhênin. Aliyê rûhiyetê wê di rengekê de wê hertimî wê di wê temenê de wê bi gotina 'hîs' xwe bide dîyarkirin. Ya aliyê giyanê wê bi gotina 'hiş' wê xwe bide dîyarkirin. Di têkiliya nava gotina hîs û hiş de wê ew fêrsa fahmkirinê wê hebê ku wê ya ku ew ji morfolojîya hîsê ku wê xwe bide dîyarkirin wê weke bi têgîna girtinê, ji wê derhanînê, lê gihiştinê, derxistina li pêş, gihiştina fahmkirina wê, bi fahmkirinê wê weke heyinekê weke pênasekirinekê û hwd wê di rengekê de wê xwe bi wê re wê bide dîyarkirin. Ev wê zêdeyî wê dîmenekê ontolojikî û hebûnî wê bi

wê re wê xwe bi wê re wê di awayekê de wê bide dîyarkirin. Aliyê wê yê din ê giyanî bi gotina hiş re wê bide dîyarkirin. Hiş wê di wê temenê de wê di pêvajoyek weke di dewama wê de wê piştî wê derketina li pêş ew, ya ku ew derket li pêş ew bi aqil were dîtin û bi hişkirin û hwd re wê fêrsek fahmkirinê wê bi morfolojikî wê bi xwe re wê di renekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin. His û hiş wê di wê temenê de wê di morfolojiya wan a fahmkirinê de wê weke di dewama hev de wê di wê renekê de wê di xatekê de wê dîmenekê fahmkirinê wê di wê rengê de wê wek eku wê bi hev re wê di şêwayekê de wê weke ku wê bi hev re wê di wê temenê de wê di renekê de wê bide dîyarkirin. Di asta dawî de wê bi aliyê giyanê û hiş re wê, bi têkiliya nava wan a fahmkirinê de wê di dîmenekê din ê duyem de wê têkiliya bi wê hişmendiyê û ya derve re wê bi danîna wê re wê êdî wê rewşên weke tevgerê, kirinê, xuyê û hwd wê bi heyinên wan ên weke pîretikî re wê di şêwayekê de wê were dîtin ku wê kkaribin werina fahmkirin. Di awayekê de wê mijare têkiliya fahmkirinê bi xuyan re wê di temenekê hebûnîparêzî de wê mijare têkiliya nava wê ya bûyî û weke pêkhatî û rûdayî û wê çavkaniya wê ya weke bi hiş a hundûrîn de wê, dîmenekê wê yê fahmkirinê wê bi wê rengê wê xwe bi wê re wê, di renekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin. Wê jî wê di dewama wê de wê dikarê wê bi wê rengê wê di dewama wê de wê bi wê re wê di şêwayekê de wê dikarê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman. Di mijare têkiliya fahmkirinê a aliyê hundûrîn û bi rewşên wê yên bi dîyarkirinê ên derve re wê, di nava têkiliyek fahmkirinê a derûniyê re wê di demên hemdem de wê xwe bide dîyarkirin. Derûnî wê weke zanista ku ew wê çerçoveyê bi têkiliyên wê yên hundurîn ên komplike û pirrali ku ew were fahmkirin re wê di renekê de wê weke ku wê bikê û wê bixwezê ku ew wê di şêwayekê de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê. Ji wê aliyê ve di dewama wê de wê weke mijare zanina derûnî wê weke aliyekê wê yê din wê karibê wê hinekê din li ser wê temenê ku wê çawa xwediyê rewşek fahmkirinê bê wê li wê bihizirê û wê karibê wê fahmbikê bê.

Mijare derûniyê wê di demên piştî ronansê û pê de wê di renekê de wê li ser temenekê epistemikî wê weke têgih û têgînekê wê derkeve li pêş. Di gelek şîroveyên wê de wê weke zanista giyanê û hwd jî wê were ser ziman û an jî wê weke beremberê şîroveyek bi wê rengê wê were ser ziman. Ji wê aliyê ve wê dema ku em gotina derûniyê wê werênina ser ziman wê weke têgînek teybet a giring wê karibê xwe bide dîyarkirin.

Lê wê dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê hinekê jî wê weke kevneşopîya hizirkirinên bi gîyan û zêhnê û hwd re wê di rengekê zikhev de wê, bi wê re wê, xwe di şewayekê de wê weke ku wê ji temen ve wê bidina dîyarkirin. Di serdema navîn de wê felsefe wê bi tememî wê berê xwe bide hûndûr û wê bikê ku ew ji aliyê hundur ve ew azmûnkirinekê wê bikê wê bi wê re wê werênê ser ziman. Li ser wê temenê wê dema ku wê bahsa derûniyê wê were kirin wê hinek fêrsên fahmkirinê ên cihê wê xwe bi wê re wê karibin di meji de bidina dîyarkirin.

Derûnî wê di rengekê de wê têkiliya wê ya bi gotina giyanê re wê di wê temenê de wê li ser temenê çî hizirkirinê û çawa hizirkirinê û bi wê re bertekê dide nîşandin re wê were dîtin ku wê were ser ziman û wê were fahmkirin. Di çerçoveyê de wê têkiliyek wê ya giring a ku mirov wê karibê wê di rengekê de wê bi wê re wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Di demên hemdem de jî wê dema ku wê bi şîroveya têgîna derûnî wê were şîrovekirin wê, di rengekê de wê bi wê çerçoveyê wê were fahmkirin. Descertes wê gotina zêhnê wê weke gotinek bûhûrîner û an navbeynkar ji ya giyanê û li ya derûniyê wê di rengekê de wê li wê bihizirê. Ew weke ku ew zêde naxwezê ku ew were ser ya derûniyê. Ber ku ew derûniyê wê weke di rengekê û fêrsek weke ya zêde serrû dibînê. Ew dixwezê bi ya hundurîn ve ku ew wê di çerçoveya gotina zêhnê de wê pênasebikê di çerçoveyek rasyonali de wê, bi têkiliya zêhn û bedenê û hwd re wê werênê ser ziman re wê bikê.

Lê gotina zêhnê a descertes wê li aliyekê wê gotina giyanê û li aliyê din wê gotina derûniyê wê hebê û ev hersê ali di wê de wê di rengekê de wê jî jî wê weke aliyên ku ew ji hev ne hatina derxistin bin. Li ser wê kevneşopîya dekartî wê di rengekê de wê, mijarên bi şîroveyên xûyzaniyê û hwd re ku wê pêşkevin jî wê ji hanina mijarê a ser ziman wê dîr bin. An jî wê ne weke têgîna têr ku mirov wê karibê di rengekê de wê werênê ser ziman. Ew jî wê tenê wê xuyê wê ji aliyê ve wê ji xwe re wê bikina pêpelok û li ser wê re bidest hizirkirinê wê bikin û wê di rengekê de wê werênina ser ziman.

Di rengekê de wê, gotina giyanê a descertes wê zêde rengê wê ne dîyar bê. Ew wê, di wê temenê de wê bi têgînek tozî wê li wê bihizirê û wê di wê temenê de wê ne bi têgîn û fêrsa fahmkirina giyanê wê werênê ser ziman. Wê bi fêrsek hizirkirinê, fahmkirinê û wê dana li der a bi bertekê bê, rewşên weke yên bi bûjenî û hwd bin wê di rengekê de wê li wê

bihizirê. Di wê çerçoveyê de wê fêrsên bi kevneşopîya hizirkirina bûjenê zêhnî û an fenomenên wê di wê temenê de wê di rengê de wê xwe ji rengê û awa û aliyekê ve wê bide dîyarkirin.

Di wê demê de wê spinoza wê mijare tozê wê di awayekê de wê şîrovebikê û ew wê di wê çerçoveyê de wê şewayê wî yê hizirkirin wê balkêş bê. Wê di rengê de wê bale mirov wê bi têtîna xwe ya tozê re wê li wê bihizirê û wê ji wê bidest hizirkirinê wê bikê. Lê di dewama wê de wê di rengê de wê, bi hizirkirinê wê bi pêvajoyên wê yên hizirkirinê re wê di rengê de wê bihizirê û wê di zêhnê de wê aqilekê razber û ku ew têra xwe heyî wê di şewayekê de wê weke ku ew wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê di rengê û awayekê de wê bikê ku ew wê werênê ser ziman.

Di rengê hizra descertes de wê hinekê wê ji wê cihê bê. Ew wê, di mijare fêrsên fahmkirinê ên bi têtîna gîyanê re wê, di rengê de wê ji wê cihê bê. Spinoza wê rastarast ku ew çendî gotina gîyanê ew bi kardihênê jî lê ew weke wateyek din li wê dikê. Di wê temenê de ew wê dihênê ser ziman. Ew di jîyanê de wê bi temenekê epistemikî wê dikê ku wê şîrove û fahmbikê. Di wê çerçoveyê de wê şewayê spinoza di wê rengê de wê, ji ontolojiyê bi ber epistemolojiyê ve wê weke dîmenekê hizirkirinê û fêrsên wê yên fahmkirinê wê bi xwe re wê li ser wê temenê wê bide dîyarkirin.

Descertes wê rastarast wê gotina gîyanê wê weke ku wê di demên piştê ên roja me de jî wê were bikarhanîn wê weke di rengê de wê bikarbênê û wê werênê ser ziman. Di rengê hizirkirina descertes de wê, ji têtînek giyanî a bi ber ya tozê ve wê hizirkirina wê di wê de wê bihizirê. Ew di wê de dixwezê bigihijê xwûdavendiyekê. Di wê çerçoveyê de de ew çendî nagihijê wê jî lê ew pêşîya gotina xwe wê di hizirkirina xwe de wê bi wê re wê weke ku wê vekirî bihêlê û wê di wê temenê de wê werênê ser ziman.

Di dewama wê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê karibê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman ku wê mijare hizirkirinê bi felsefeyê wê di wê çerçoveyê de wê giring bin ku ew di wê çerçoveyê de wê werina ser ziman wê fahmbikê. Descertes wê dema ku wê di fêrsek fahmkirinê de wê bikê ku ew ji giyanê bi ber zêhnê ve were û newê û ne gihijê têtîna derûnî jî wê di rengê de wê, di demên piştî wî de wê miajre tevger, xuy û kirinê û hwd wê bi têtînek zûwa a bi girêdanên zêhnî û hwd re wê çawa wê were fahmkirin wê bi dîmenekê di wê rengê de wê weke ku wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman.

Lê descertes di wê nûqteyê de wê, tevî wê rengê hizirkirina xwe jî wê aliyekê wê yê giring wê hebê. Ew di wê nûqteyê de wê bi gotinên xwe yên ne zêde gelek re jî wê mijare têngîna rasyonalityê wê di rengekê de wê, bigotin bikê û wê li ser wê temenê wê rê li rengekê pêşketinê wê vekê. Di wê çerçove têngîna dekartî wê pêşketina wê di wê çerçoveyê de wê êdî wê bi fêrsên fahmkirinê re wê xwe di rengekê de wê bi wê re wê di rengekê û awayekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin. Ev jî wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê karibê wê di şêwayekê de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Di hizrên descertes de wê lêpîrsînên wî bi ber giyanek navendî ku ew wê çavkaniya gotina toza wî jî wê di rengekê de wê bîafirênê û wê, di wê temenê de wê di rasyonalitya wî de wê, ew wî di rengekê de wê ji jîyanê wê dûrbikê jî bê. Di wê nûqteyê de wê, di rengekê de wê mijare rasyonalityê wê ji ya ku ew dihênê ser ziman wê piştî wê di rengekê de wê were ser ziman. Lê hizrên di wê warê de ên dekartî wê di rengekê de wê mohra xwe li wan bide û wê, di awayekê de wê karibê bi rehetî wê werênê ser ziman ku wê têngîna rasyonalityê wê li ser wê têngîna bi tozê a weke bi fêrsa gîyanek navendî ku wê bihizirê wê weke nûqteyek ku mirov wê li ser wê re têngîna wî ya rasyonalityê jî wê di şêwayekê de wê bikê berlêpîrsînê de bê. Di wê temenê de wê weke ku wê huserl wê lê bipîrsê li ser têngînek dualismê û redkirina wê re wê fahmkirina wê jî wê di zane min de wê nebê rengekê fahmkirinê ku wê karibê li ser wê re me bigihênê şêwayekê fahmkirinê a ku mirov wê karibê wê di rengekê de wê fahmbikê bê. Di wê nûqteyê de wê di çerçoveya têngîna hizirkirina wê, dema ku em hinekê li ser encamên wê re wê li wê dihizirin wê dikarin bibêjin ku ev wê weke aliyên wê yên ku wê çawa wê, bi awayekê din were fahmkirin wê xwe bide dîyarkirin. Di serî de wê gotina rasyonalityê ji wê çerçoveya toza gîyanî wê weke ku wê pêwîst bê ku ew were rizgarkirin û were ser ziman. Hingê wê di rengekê de wê karibê di temen û dîmenekê fahmkirinê de me bigihênê çerçoveyek fahmkirinê a ku mirov wê karibê wê di şêwayekê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê di awayekê de wê bi wê re wê werênê ser ziman bê.

Di hizirkirinên giyanê de wê di wê rewşê de wê, di pêvajoyên descertesiyânî ên piştê ku wê bi dekartî re wê bibin wê ji gotina giyanê zêdetirî wê gotina zêhnê wê di wê çerçoveyê de wê were bikarhanîn. Lê qalik û qalibê wê zêhnê wê weke fêrsek gîyanî bê. Wê dema ku mirov dikeve nava wê zêhnê de wê weke ku wê bikeve nava gîyanek ku ew di xwe de weke heya û dijî, di hizirê, tefkir dikê û ji aliyê xwe ve li jîyanê

dinerê wê di renekê de wê bi wê re wê di renekê de wê bide dîyarkirin. Ev jî wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di renekê de wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê. Wê jî wê karibê wê bibêjê ku ev ali wê êdî wê weke aliyekê wê yê ku wê mijare zaninê wê çawa wê, di wê temenê de wê bi hebûnên jîyanî û heyinên wan re wê bikê ku ew fahmbikê wê bi serê xwe wê weke mijare din a ku mirov wê bi teybetî wê hilde li dest wê xwe bide dîyarkiirnn û wê li hemberî me wê bide dîyarkirin bê.

Bi bernema kirina zimanê zêhnê re şêwayên bikarhanên wê

Piştî demên li dora sedsale 20an û pê de wê awayekê nû ê têgînên weke yên giyanzaniyê ku wê bi wê re wê li ser wê bisekin in wê pêşkevin. Di wê çerçoveyê de wê, lêpîrsînên li ser temenê fahmkirinên zêhnê û navaroka wê di renekê de wê derkevina li pêş. Ji aliyê xuyzaniyê ve bê, têgînên weke psikanalizî bin û an jî têgihîştinên weke yên derûnî ên weke li ser têgînên weke bi zaninê û hwd re wê di şêwayekê de wê weke pêşkevin. Mijare têgînên weke derûnzaniyê ku wê pêşkevin wê bi wan re wê weke aliyekê wan ên giring wê li ser têgînek hizrî û xûyî re wê çawa wê were lê hizirkirin wê were dîtin.

Mijare derûniyê wê di şêwayekê de wê, ji aliyê hundûrîn ve wê, bi hizrî wê çawa wê di awayekê de wê fahmbikê wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê fahmbikê wê di şêwayekê de wê were dîtin ku wê li wê were lê hizirkirin. Ji aliyê hundurîya zêhnê ve wê çî wê hebê ku ew were fahmkirin. An jî wê di wê temenê de wê ew çawa wê were fahmkirin wê were li wê hizirkirin.

Minaq wê têgînên psikanalizî wê mijare têgînên weke xewnan, xiyal, rewşên weke yên binhiş û hwd re wê di şêwayekê de wê bi wan ve wê alaquadar bibê. Di wê çerçoveyê de wê di renekê de wê weke aliyekê wê yê giring wê di şêwayekê de wê karibê wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman.

Di mijare derûniyê de wê, ji du aliyan ve wê were dîtin ku wê rengê hizirkirinên wê derkevina li pêş. Aliyê pêşî wê bi têgînên weke terapiyî bê. Aliyê din jî wê bi hizrî wê encamên ku wê bi terapiyê wê were lê gihiştin wê bi salixkirin û fahmkirinên wan ên bi hizirî re bê. Di wê çerçoveyê de wê, di renekê de wê bê xwestin ku ew were fahmkirin. Di nava tevger û fahmkirin û xuy û zaninê de wê têkiliya fahmkirinê wê li ser wê çerçoveyê û temenê wê were danin.

Freud wê mijare ya binhiş wê çawa wê di renekê de wê di xuyên me de wê, bingihê tevgerên weke li me weke ne asayî wê werin wê çêbikê û wê bide dîyarkirin wê li ser wê bisekinê. Li ser wê temenê wê, di dewama wê de wê bi têtîninê terapiyî re wê di şêwayekê de wê weke aliyekê wê yê giring wê cihêbûnê di nava têtîninê terapiyî de wê xwe di renekê de wê, bide dîyarkirin.

Di rewşên weke yê kevn de wê bi têtîninê weke xuyan re wê, çawa wê mijare gûharinan wê bi wê re wê dema ku wê bê xwestin were destnişandin wê bi gûhartinê weke bi hêst û an derkan re wê, di şêwayekê de wê weke bê xwestin ku ew were kirin. Ev wê weke aliyekê ku wê ji aliyê hundurî ve wê di wê çerçoveyê de wê bi wê re wê were li lê hizirkirin ba. Di awayekê de wê, xuy wê, dema ku wê were fahmkirin wê karibê wê weke nîşanaka ya hundurîn bi hêstî û hizirkirina wê re wê di şêwayekê de wê fahmbikê.

Xuyek wê pêşî û berî wê hizrê û hêstê wê nebê. Di wê çerçoveyê de wê, di wê çerçoveyê de wê, dema ku em xuyê dênina pêşîya wê hêstê, derkê û hizrê wê weke ku ew rewûek bi wê re wê, weke ku ew ne encama hizirkirinê, hêstî û derkê bê wê dîmenekê wê bi xwe re wê bide dîyarkirin. Ev jî wê weke aliyekê ku wê, wê di renekê din de wê bide dîyarkirin. Lêpîrsînê li ser têtîninê terapiyî re wê çawa wê, rewşên xuyê û sedem û an çavkaniyên wê werina fahmkirin wê bi wê re wê di renekê de wê were dîtin ku ew wê li wê were lê hizirkirin.

Minaq rewşên weke tîrsê û an têtîninê weke fobîyan û hwd ên weke ku wê, bi temenekê fêrbûn û hişên binî re wê karibê wê ji aliyekê ve wê fahmbikê û wê werênê ser ziman. Di mijare terapiyê de wê awayekê bi modelkirinê wê li ser şêwayên fêrbûnê ên bi hiş û fahmkirinê ên weke bi pêvajoyên weke perwerdeyî û hwd re wê, were û bibê. Minaq wê dema ku em dikevina pêvajoyek fêrbûnê de wê, di wê çerçoveyê de wê karibê wê di renekê de wê li wê bihizirê û wê di şêwayekê de wê di dewama wê de wê werênê ser ziman. Di renekê de wê dema ku em pêvajoyek weke ya bi xwe baweriyê wê pêşdixin û wê li ser çî awayê wê dikin ew wê weme bi modelkirinek bê. Wê di wê çerçoveyê de wê pêşxistin û pêşketinê me wê xwe di renekê de wê bi wê re wê, di sazûmanekê de wê bi pêvajoyên wê yê fahmkirinê re wê bibê. Lê li vir wê gotina bi modelê wê ji wê re bikarhanîna wê çendî wê rast bê? Ku em bahsa dîmenekê weke bi wêneyê wê derhanînê re wê bikê wê weke karibê di awayekê de wê bikarbênê. Lê pêvajoyek dînamîk a bi hizirkirinê û hwd wê, di wê çerçoveyê de wê çawa wê karibê wê gotinê wê ji wê re wê

bikarbênê? Di awayekê hizirkirinê de wê çerçoveyên bi fahmkirinê û têkili, girêdan û hwd ku wê di nava wê de wê di ahengekê de wê were çêkirin wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di rengekê de wê weke aliyekê wê yê fahmkirinê wê bide dîyarkirin.

Di pêvajoyên girtinê de wê, çawa wê di rengekê de wê li ser ya ku ew weke li wê hati hoyandin wê di rengekê de wê pêşî wê fahmbikê. Fahmkirin wê di rewşa ya girtinê de wê, ji wê nûqtayê hoyandinê bi fêrbûnên ku ew dikê re wê piştî wê êdî wê gûharînê wê li ser wê re wê bikê. Minaq wê dema ku ew ji zindiyekê di tirsihê wê di wê demê de wê bi azmûnkirinê û hwd re wê çawa wê di awayekê de wê bi wê re wê fêrbibê û wê hin bi hin wê tirsê ji wê zindiyê wê ji ser xwe biavêjê. Tirs wê hinekê jî wê ji nezaniyê bê. Ber vê yekê wê bi zanebûnê re wê ew wê were derbaskirin. Di wê çerçoveyê de wê, dema ku ew bi zanebû wê fektorên ku wê weke çerçoveya tirsê wê diafirênin wê di rengekê de wê weke ku ew wê ji holê wê rabikê.

Di wê çerçoveyê de wê minaq wê xuyên weke lê girêdanê ên weke bi vexwartina madeyên weke çixarê û an tiştina din ên weke ku ew nikaribê mene xwe ji wan bikê wê, di wê temenê de wê di rengekê de wê bi wê re wê, bi gûharînên hêstî û hwd re wê pêvajoyek fêrbûnê wê bi wê re wê li ser wê re wê were kirin.

Ev pêvajoya fêrbûnê wê ji du aliyan ve wê karibê wê ew were fahmkirin. Yek wê bi gûharîna hêstî bê. Ya din jî wê li ser wê re wê di pêvajoyek fêrbûnê de wê bi hişbûnên ku wê li ser wê rewşê re wê weke bi têgînek weke bi encamên wê re wê li wê bihizirê û wê xwe ji wê dûrbikê. Bi hiş xwe ji wê dûrbikê. Di wê temenê de wê ev wê, bi fahmkirinên ji zêhnê û hwd re wê di dîmenekê de wê weke ku wê çerçoveya wê bi hêstî wê bide dîyarkirin. Derkkirinên hêstî wê di şewayekê de wê, bi wê re wê, bi gûharînên nû re wê, di rewşê de wê, hin bi hin wê bingihê wê bide çêkirin. Lê gûharînên hêstî wê di rewşên weke yê bi girêdanên bi wê rengê ve wê bingihê wan ê newrolojikî û biolojikî wê hebê û wê bi wê pêvajoya gûharîna hêstî re wê hin bi hin wê di demek kin û an dirêj de wê pêvajoya gûharînê wê bi fîzîkî wê di awayekê de wê xwe bi wê re wê bide çêkirin. Hêstek bi gûharînê bûyina wê di wê temenê de wê bibê xwediyê temenekê ku ew bi wê re karibê were dîtin.

Minaq rewşa kesekê ku ew madeyên alkolê bê û an tiştên weke madeyên ku ew bi wan ji hiş dibê wê dema ku ew wê bikê wê bi gûharîna fîzîkî re wê temenê wê çêbibê. Di wê temenê girêdanê de wê, çendî wê

rewşek gûharînî a weke bi wê re bi alimandin û fêrbûna wê re wê biafirê. Ji wê dûrketinê jî wê bi wê rengê wê bi gûharînek fizîkî û hwd re wê di wê çerçoveyê de wê di regekê de wê bibê.

Ev wê di hebûnê de wê bi wateyên wê yên ku ew diafirin re wê karibê were fahmkirin. Aliyekê din ê ku em di dewama wê de wê karibê werênê ser ziman wê aliyê wê weke li ser hiş, nerîna li dûnyê, tiştê û hwd bê. Ev wê weke aliyekê ku wê di rewşên me yên hêstî û rengê nerînê û fahmkirinê de wê xwe bide dîyarkirin. Di wê çerçoveyê de wê di şêwayên hişmendî ên terapiyî de wê têgînên weke mantiq û rasyonalityê wê di regekê de wê were dîtîn ku ew were bikarhanîn. Minaq wê di nava rewşekê de wê levkîrîn û wê di wê temenê de wê ya ku wê weke ne rast wê were dest nîşandin û ya weke rast wê were destnîşankirin ew wê ji hev cihê wê di şêwayekê de wê were dîtîn ku ew wê were dîyarkirin. Di wê çerçoveyê de wê ev wê weke bi pêvajoyek gûharînî a bi hiş û pêşketinê wê re wê xwe di regekê de wê bide dîyarkirin. Kes wê bi keseyetîya xwe re wê, ji wê nûqtîya ku ew wê dihizirê û wê weke rast dibînê û bi encamên wê re dijî wê bi ber nûqtîyek din re wê bi sazûmanek fahmkirinê re wê bihizirê. Di wê temenê de wê hizrên ku ew weke ew bi hiş bikê wê piştî wê ravabikê û wê di fahmkirina xwe de wê bikê. Wê pê bawerbikê ku ew rast a. Di wê çerçoveyê de wê di regekê de wê bibê xwediyê fêrs û awayên fahmkirinê. Ev pêvajo jî wê di dîmenekê de êw bi gûharînê re wê, di temenekê fîzîkî û biolojîkî de wê bi tûrên newrolojîkî re wê karibê bi bingihêkê ku ew bi wê heya wê fahmbikê. Li ser girtinê me yên ku em dikin û di xêvê de bi azmûn dibin wê di regekê de wê di şêwayekê de wê encamên ku wê bigihijiyê de wê ji zêhnê li fîzîkê wê bi têkiliyên weke ji hêstê li xuyê û hwd ku wê çawa wê xwe bide dîyarkirin re wê bi wê re wê bibê.

Di çerçoveya şêwayên fahmkirinê ên weke bi zêhnê û têkiliya wê ya bi fahmkirinê re wê, bi zanînê wê hinek aliyên wê yên ku mirov wê karibê di wê nûqtîyê de bi kinasî bi gotin bikê wê hebin. Di wê nûqtîyê de wê weke aliyekê wê yê girîng wê di mijare fahmkirin û watelêkirinê re wê bin. Di rewşê de wê bi sernavên weke terapiyên bi rewşên weke şêwirînê, hoyandina li ser girtinê, bi şîyariyên weke teşwîkkirinê ên bi lê hoyandinê, bi xuy û hiş re li sert tememekê fahmkirinê ên fahmkirinê, şêwayên weke yên bi armanca bi xwe bawerkirinê ên şêwiriyê, awayên weke bi sazûmankirinê û hwd wê weke hinek ji wan aliyên ku em dikarin di wê çerçoveyê de werênê ser ziman bin. Di çerçoveya van gotinan de wê sazûmanî û sazîbûn wê di regekê de wê bi wê re wê pêşkeve û wê, di

rengê de wê di dewama wê de wê bi wê re wê, di şêwayekê de wê weke ku wê were dîtîn wê pêşkeve.

Ev aliyên ku me hinekê hanîn ser ziman wê di rewşekê de wê karibê di rengê de wê fahmbikê. Ew jî wê bi armanca lê bi hiş û fahmkirinê weke bi têngîna terapiyên xûyî bin. Di wê temenê de wê dikarê weke rewşên terapiyên xûyî jî bi navbikê û werênê ser ziman.

Di mijare terapiyên xûyî de wê, li ser rewşên xûyî û bûyina wan û têkiliyên wan ên bi navendîtîya meji û hwd re ku wê bibê wê bi wê re wê di rengê de wê bibê.

Di wê nûqtayê de wê weke ku me, li jor wê li çend deveran wê hanî ser ziman jî wê, di awayekê de wê, di demên hemdem de wê li ser rengê fahmkirinê wê hinek aliyên ku wê bi navendî wê derkevin wê bibin. Minaq wê yek ji wan wê weke bi têngîha fahmkirinê a weke ji bûyinê bûyina zaninê bê.

Di wê çerçoveyê de wê di wê temenê de wê li gorî wê, di rengê de wê di awayekê de wê, bi zaninek ku wê di xêvê de wê weke binhişkirî bê wê hebê û ew wê tevger û xuyan wê biafirênê û an wê rengêkirina wan di rengê de wê wek ku wê bide dîyarkirin. Aliyê din jî wê weke Carl gustav jung ku wê werênê ser ziman bi awayên weke di temenekê jibûyinê hebûna xûyan ku wê di awayekê de wê şîrovebikin bê. Di wê çerçoveyê de wê di awayekê de wê, mijare xûyan wê di rengê de wê karibê wê di rengê de wê werênê ser ziman.

Di dewama wê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku ev têngînên xûyî ên bi wê rengê wê di rengê de wê weke ku wê hebin û ew pêwîstin weke di temenê rengê ku wê platon wê ideayên xwe wê werênê ser ziman de wê weke ew pêwîst in werina kifşkirin de bin. Di mantiqê têngîna werina kifşkirin de wê, ew wê hebê ku wê ne bahsa têngînek û an tiştekekê ku ew bi wê re wê bibê û were kifşkirin. Wê bahsa tiştekekê û rewşek wele bi ji xwe ew heya û pêwîsta ku ew were kifşkirin bê. Di wê çerçoveyê de wê di rengê de wê werênê ser ziman bê.

Hizirvanên weke piaget wê di rengê de wê bahsa zaninekê jibûyinê wê bikê. Lê di rengê ku ew şîrove dikê de wê cihêbûnekê wê di rengê de wê ji ya ku me li jor hanî ser ziman de wê bikê. Ew wê, di dîmenekê de wê ew zanin wê xwe bi xûy bikê û wê çawa wê bide dîyarkirin wê di rengê de wê bahsa wê bikê. Di dewama wê de wê dikarê wê di rengê de wê werênê ser ziman.

Di mijare şîroveyên zêhnî û hişmendî de wê, di demên piştê wê bi felsefeya fenomenê re wê di rengê de wê pêşkeve û wê di wê temenê

de wê di nava têkiliya zêhn û dana dîyarkirinê a bi derve weke xûy û hwd re wê di şêwayekê de wê werênê ser ziman. Di wê warê de wê şêwayê Huserl û heidegger ku wê li ser temenekê ontolojikî wê di têngînek monist de wê bixwezin ku ew wê werênê ser ziman wê li ser çerçoveyek rexnegirtinê a li rengê têngînên weke ya descartes û an dekartî û hwd de wê bînina ser ziman. Dekartî wê di rengekê de wê bi şîroveyên xwe yên di wê warê de ku wê bikê wê di dîmenekê de wê weke di nava dualiteya beden û zêhnê de wê, di şêwayekê de wê werênê ser ziman. Wê wê di wê çerçoveyê de wê di rengekê de wê werênê ser ziman.

Spinoza wê di şêwayê weke yê descartes de wê li ser temenekê monistî wê bixwezê ku ew di navaroka wê de bi hinek şêwayên ku wê weke li têngîna dualiteyek weke ya beden û zêhnê wê were kirin de wê weke bixwezê ku ew wê bikê.

Di wê çerçoveyê de wê weke aliyekê wê yê giring ku mirov wê karibê wê fahmbikê wê di mijare şîroveyên xwe wê, di rengekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin. Di şîroveyên spinoza de wê, hiyararşîyek zêhnî wê weke ku wê suhrewerdîyî wê bikin wê hebê û wê derkeve li pêş. Di wê deverê de ku em bi gotinekê bahsa têngîna suhrewerdî wê bikin wê demê mirov wê karibê wê di wê rengê de wê werênê ser ziman ku wê hiyararşîya sùhrewerdî a bi zanînê ku ew dihênê ser ziman wê di xwe de wê bi dîmenên cihê ên ku ew wê werina kifşkirin re wê were dîtin. Suhrewerdî wê rohnîyê wê weke navendek sentetikî wê di rengekê de wê weke ku wê şîrovebikê û wê fenomenên jîyanî wê di nava wê de wê weke bixwezê ku ew wê fahmbikê û ew di nava wan de wê, hiyararşîya bi hebûnê û fahmkirinê wê pêşbixê û wê werênê ser ziman.

Di wê çerçoveyê de wê, diakrê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê mijare xûyê wê, di rengekê de wê ji têngîna suhrewerdî wê di rengekê de wê weke jibûyinê wê çendî ku wê werênê ser ziman jî lê wê di rengekê de wê awayekê wê yê teybet ê ku mirov wê karibê wê fahmbikê wê hebê. Ji asta pêşî re wê di nava derkkirinê û pîretikî û an kirinê de wê pêvajoyên fahmkîirinê ên jîyanî wê werênê ser ziman. Di wê pêvajoyê de wê weke ku wê spinoza wê bi aqil û pîretikî re wê werênê ser ziman wê di dîmenekê de wê bi pêvajoyên xwe yên hizirkirinê re wê di şêwayekê de wê bikê ku ew wê werênê ser ziman. Di wê nûqtayê de wê ev aqilê pêşî ê suhrewerdî wê çendî ku wê bi fêrs û siyanên fahmkîirnê û hiş wê werênê ser ziman jî lê wê ne di dîmenekê weke têra heyî de wê werênê ser ziman. Wê dema ku ew aqil bi serê xwe bû wê

weke fenomenek bi serê xwe û razber wê di ast û pîvan û radaya düyem de wê di rengekê de wê weke ku wê were dîtî ew wê şîrove dikê.

Di wê pêvajoya duyem de wê aqilê weke 'têra heyî' û bi serê xwe weke têngînek hem bi objeyî heya û hem weke bi şubjektîv weke dikarê bi hizirê wê di dîmenekê de wê werênê ser ziman. Wê fahmkirinên asta pêvajoya yekem wê bi wê ve wê ji temen ve wê girêbide û wê li gorî wê pêvajoya aqiolên asta yekem wê hertimî wê bi ber ya düyem ve wê herê ku ew bigihijina têrîyek ku ew têra xwe hebin. Wê di wê çerçoveyê de wê di rengekê de ew wê şîrovebikê û wê werênê ser ziman ku ev pêvajo wê weke pêvajoyek têrîyê a hem bi ponijina di xwe de bê û hem jî bi ya weke bi fahmkiirna derve bê wê di wê temenê de wê di rengekê de wê bi wê re wê weke ku wê bixwezê ku ew wê di rengekê de wê şîrovebikê û wê werênê ser ziman. Ev pêvajo ya pêşî wê bi têtîliya aqil û dîtîne û an zanin û bûjenê wê bi temenekê bi hiş ku wê fêrs û çavkaniyên xwe yên fahmkirinê wê ji asta duyem a ser xwe re wê bigirê wê bi wê re wê werênê ser ziman. Bi gotînek din wê bi nerînek ser herdûyan ew wê ya asta duyem wê hebê û ew wê çawa wê kombîstasyona fahmkirinê wê fahmbikê û wê bide diyarkirin wê xwediyê fêrs û sîyan wê bê.

Di pêvajoya sêyem a aqilî de wê weke di temenekê aqilekê serxwezayî ku ew herdû pêvajoyên pêşî di xwe de dihawênê û weke aqilekê xwûdayî jî ku wê şîrovebikê wê di dîmenekê de wê weke ku wê werênê ser ziman. Di wê çerçoveyê de wê pêvajoya hiyararşîya aqilî wê ji binî ve wê, di dîmenekê de wê çendî wê weke bi pîretîkê û bûyina wê re wê fahmbikê jî lê wê ji aliyekê ve wê dîmenekê jibûyînê wê di temenê wê de wê werênê ser ziman. Ev aliyê bingihên wê pîrr zêde wî dîmen û çeroveyek komplîke wê bi rengê hizra sûhrewerdî re wê bi xwe re wê di reng û awayekê de wê bide dîyarkirin. Di wê çerçoveyê de em li ser kirinên xwe re wê çawa wê di rengekê de wê bi wê ve wê girêdayî wê karibê wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman wê di dîmenekê de wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê fahmbikê bê. Weki din wê têngînen bi fêrsên weke başî û nebaşîyê jî wê di dîmenekê hizirkirinê û fahmkirinê de wê bi kirpênê û wê werênê ser ziman. Ew wê weke dîmenekê darazî ê hizirkirinê û bi fêrsên wê yên fahmkirinê ew wê şîrove dikê û wê dihênê ser ziman.

Di mijare çerçoveya fahmkiirna me de wê bi pêvajoyên wê yên fahmkirinê ên weke bi zêhnî fahmkirina wê re wê werênê ser ziman wê dîmenekê weke taqabûlî rewşa pêvajo û radaya düyem a aqilê razber ku ew dikarê bi hizirê û bide dîyarkirin wê di rengekê de wê têtîliya

fahmkirinê a nava zêhn û xûyan wê di dîmenekê ji hundur ve bi hîskiriin û hêstîyarên me û hwd re wê di awayekê de wê weke ku wê bixwezê wê bide dîyarkirin. Ji wê aliyê ve wê karibê di dîmenekê de di nava hizirkirina wî de bi wê rengê û çerçoveyê û dîmenekê hinekê di wê de kûr bibê. Wê ev ali wê hinek aliyên giring wê bi xwe re wê di rengekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin.

Di mijarên weke teknik, terapi û zêhnî de rewşa fahmkirinê

Di mijare têgîna zêhnî de wê weke aliyekê wê yê giring wê mijare rewşa têknîkên ku ew rewşên fahmkirinê wê bi wan re wê were kirin bê. Yek wê pêşî weke aliyê pêşî wê bi çavdêriya ji derve bê. Di wê çerçoveyê de wê, kes wê çawa wl, dihê dîtin û di ahengekê de wê bi tevgerên xwe de wê çaa wê were dîtin ku wê bi wê re wê ji derve li hundûr wê li ser wê re wê, di rengekê de wê bi wê re wê di şewayekê de wê weke ku wê were lê hizirkiirn.

Weke aliyê din ê duyem wê di dewama wê de wê karibê xwe hanîna ser ziman a kes bikê. Di wê rewşê de wê kes wê di wê temenê de wê weke çî hîs dikê û çawa fahmdikê wê bi wê hanîna wê ya li ser ziman re wê di rengekê de wê, weke dîtinekê wê bi xwe re wê bide dîyarkirin. Di awayekê de wê, di wê çerçoveyê de wê mijare weke cihên çavdêriyê bê û an aliyên wê yê din bin ku wê çawa wê xwediyê rewş û rengekê bê wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê di rengekê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê. Di awayekê de wê, dema ku em bahsa çerçoveya wê ya bi fahmkirinê wê bikê jî wê di dewama wê de wê şewayên cihê ên weke ku mirov wê kaeribê wê bi wê re wê direngê de wê fahmbikê wê bibin. Mînaq wê weke rewşên pevçûna hundurîn bê ku wê, bi wê re wê, rengên hizirkirinê û hwd bi niyetên wê yê ku ew bi wê tevdigerihê û hwd re wê bide dîyarkirin. Di awayekê din de jî wê bi wê re wê di xwe de wê weke ku wê bigihijê ahengekê bê.

Lê di wê nûqtayê de wê, beremberê hev wê dîtin û pênasekirina hêstî wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê li wê bihizirê û wê karibê wê di rengekê de wê werênê ser ziman bê. Wê jî wê di rengekê de wê dikarê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman ku wê, weke aliyekê wê yê din ê giring wê di hundur de ku wê çî wê were jinkirin wê bi wê re wê dana nîşandin wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê li wê bihizirê û wê fahmbikê bê.

Di aslê xwe de wê weke aliyekê wê yê giring wê mijare têkiliya nava hev a bi kes re wê di rengekê de wê were dîtin ku wê derkeve li pêş bê.

Têkili wê di şêwayekê de wê awayên wê û hem jî temen û di wê de fêrsên weke mêyl û armancê û hwd wê çawa wê bibin wê weke aliyên wê yên ku mirov wê karibê wê didewama wê de wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman bê.

Di gelek zanyariyên têtikiliyê a nava kes de wê weke têtînek ku wê were ser ziman wê, di têtikilidaninê de wê çawa wê di rengekê de wê çawa wê, bi bandûra li hev dihê kirin re wê pêvajoyek gûharênê wê bi wê re wê bihêstî û hwd wê biafirênê wê ji wê bahsbikê. Ev wê di wê çerçoveyê de wê dikarê wê di rengekê de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman ku wê rewşên weke yên têtikiliyê wê, di rengekê din de jî wê bi xosletên salixkirin û fahmkirinê re wê ji aliyekê din ve wê weke ku wê karibê xwe di rengekê de ew bide dîyarkirin bê.

Di têtikiliyê de wê hertimî wê weke kirdeyek barkiirî weke peyam ragihandinê wê xwe di rengekê de wê li hev wê bide dîyarkiirn. Di rewşa têtîgînên derûnî û xuyzani de wê di çerçoveya salixkiirinênn xûyan de wê dema ku ew hat dayin nîşandin de wê çawa wê tiştêk wê ji wê were fahmkirin wê, di rengekê de wê were dîtîn ku wê li ser wê were sekin in.

Wê jî wê di rengekê de wê dikarê wê di dewama wê de wê li wê bihizirê ku wê mijare salixkirinê a bi xuyan wê weke aliyekê ku wê bi têtikiliya hundurîn re wê weke aliyekê têtikilidanînê wê xwe di rengekê de wê bi wê re wê bide dîyarkirin.

Di awayekê de wê diwê çerçoveya têtikiliya peyamê de wê dikarê wê li ser wê re wê bibêjê. Minaq wê bi komî bê û an ne bi komî bê wê, dager û an pêjnên ku ew dihên afirandin û bi wê re wê weke têtîgîna ku wê di wê çerçoveyê de wê ew bi wê ragihandin û dîyarkirin ku wê di şêwayekê de wê karibê wê fahmbikê bê.

Di wê temenê de wê di rengên tevgeriyê û hwd de wê di têtikiliyekê de wê kes wê hertimî wê li ser wê bisekinê ku ew bi hêst û ramanên xwe re ew rast were fahmkirin. Di wê çerçoveyê de wê di têtikiliyê de wê weke aliyekê wê yê giring ê ku wê li ser wê bê sekin in. Di mijare têtikiliyê de wê di wê çerçoveyê de wê têtikili wê weke şêwayekê pirralî ê xwe ragihandinê û an ji xwe ragihandinê wê karibê wê di rengekê de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Di wê çerçoveyê de wê di têtikiliya bi hev re wê mijare hev fahmkirinê wê di wê çerçoveyê de wê bi ragihandinên li hev bê, û an bi şêwayên weke bi têtikiliyên ragihandinê û hwd re ku kes wê hêst û ramanên hev wê di rengekê de wê çawa wê fahmbikê wê bi wê re wê di rengekê de ku wê karibê wê li wê were lê hizirkirin.

Di awayekê de wê, dema ku mirov wê têkiliyê wê bi hev re wê didênê wê ji hundur ê jî wê weke têkiliyek bi fêrsî wê bi hev re wê bi wê re wê were danin. Di wê çerçoveyê de mirov, rewşên weke naskirin û pêbawerkirinê bê û an rewşên weke bi ziman xwe baş hanîna ser ziman û dana fahmkirinê û hwd bê wê weke aliyên ku wê li ser wê bisekinê. Di awayekê din de jî wê şêwayên xabatên mirov wê carna wê di rengekê de wê weke aliyekê wê yê din ê ku mirov wê karibê wê di rengekê de wê bi wê re wê di şêwayekê de wê li wê bihizirê û wê fahmbikê bê.

Kes wê xwe di rengekê de wê, çawa wê bide nîşandin û were fahmkiriin wê weke aliyekê wê yê din ku wê xwe bide dîyarkiriin. Minaq wê dema ku mirov wê tevgerê wê bide nîşandin wê ji wê tevgerê wê ya ku ew dihê fahmkirin û ya ku em dixwezîn weke bi objektiv û an subjektiv wê dikin bidina fahmkirin wê çendî wê levbikê? Ev jî wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku mirov wê karibê wê di rengekê de wê li wê bihizirê û wê karibê wê di dewama wê de wê di wê çerçoveyê de wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman bê.

Çerçoveya têkiliyê de hewldanên weke rast û dîyar dana fahmkirinê wê weke aliyên wê yên ku ew wê bi wê re wê, di rengekê de wê xwe bide dîyarkirin bê. Di wê çerçoveyê de wê di dewama wê de wê bi wê re wê karibê wê li wê bihizirê û wê di dewama wê de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Di mijare têkiliyê de wê, ragihandin wê ya ku ew di wê de dihê ragihandin wê li ser wê re wê weke wê têkiliya ku ew dihê dayin nîşandin wê bi wê re wê bikê ku ew xwe bide dîyarkirin. Wê jî wê di rengekê de wê dikarê wê fahmbikê ku wê çawa wê xwediyê rewşek fahmkirinê bê wê karibê wê li ser wê bisekinê. Di ragihandinê de wê peyama wê weke nûqteyek ku wê bi pirrawayî wê xwe bide dîyarkirin bê û wê derkeve li pêş bê. Wê bi wê re wê dîmenekê têkiliyê ê pîrraliyê ê zêhnî û hwd jî wê di wê çerçoveyê de wê bi wê re wê di rengekê de wê weke ku wê dîyarkirin.

Di wê çerçoveyê de wê, dema ku wê li ser têkiliyê re wê bahsa wê were kirin wê tîgînên xuyê wê di rengekê de wê bi têkiliyek giring wê karibin xwe bidina dîyarkirin. Minaq wê dema ku me di rengekê de wê xuyek wê da nîşandin û wê di wê de me çawa da nîşandin û hwd wê, bi zanin û serwerîya me ya zaninî a li wê re wê di rengekê de wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê kaeribê wê di wê temenê û awayekê de wê di rengekê de wê li wê bihizirê û wê karibê wê di wê temenê de wê fahmbikê bê.

Di nava xuyan de têkiliya saz mankirin  b    an bi w  re w  rew n fahmkirin   n weke di awayek  de w  bi w  p nasekirin    hwd ku mirov w  li w  bihizir  w  karib  w  weke aliyek  w  y  giring w  di dewama w  de w  bi w  re w  li w  bihizir    w  karib  w  di renek  de w  fahmbik    w  wer n  ser ziman b .

Mirov w  di rew n weke y n r xistin   saz man  de j  w  di dewama w  de w  weke aliyek  w  y  ku mirov w  karib  w  bib j  ku w  weke w  b . Di awayek  de w , weke ku mirov w  dikar  w  wer n  ser ziman ku w  r xistin  w  weke rew k p  i ku ew ji du aliyan ve w  karib  w  fahmbik  b . Aliy  p  i w  r zkariya xwe ya keseyet  b . Aliy  d yem j  w  bi fahmkirina mirov a z hn  b . Di awayek  de w  di w   er ovey  de w  di t kiliya mirov de mirov w , dema ku w   areser yek  w  wer n  li hol  w  weke aliyek  ku w  bi reng  f rs n me y n fahmkirin  ve w  gir day  b . Reng  derkkirin   fahmkirina me ya d nyaw  w  di w  temenê de w  xwe bi w  re w  di renekê de w  weke ku w  bide d yarkirin.

Minaq di nava j yan  de w, mijare r xistinan w  hinek xosletên wan  n weke ku em dikarin bi rew a reng  p  ketina xosletên keseyet  ve wan hilde li dest w  heb . Di w   er ovey  de w , dikarê w  werênê ser ziman ku w , bi xosletên keseyet , reng  hizirkirinê, t kiliy n nava xwe  n kes   koman, rew n weke ku w  di renekê de w  weke bi armanc  ku w  bi fektor  xwe bidina d yarkirin,  er ovey n reng  r xistiniy  t kiliy n nava w   n weke hiyarar ik , weyn   rol   hwd w  weke aliyên ku w  karibê w  di renekê de w  bi w  re w  li w  bihizirê.

Di awayekê de w  mijare r xistiniy  w  di w  n qtay  de w  ji w  aliy  ve w  weke aliyekê ku em di  er oveya mijare xwe de w  fahmbikê b  ku w   awa w , rew k r xistin    dana n sandin    bi têkiliyek z hn    hwd re w , di  ewayekl  de w  xwe bide d yarkirin. Di  er oveya w  t g na bernemakirina z hn  de w  weke aliyekê bi d men  ku mirov w  karibê w  di renekê de w  fahmbikê   w  karibê w  werênê ser ziman b .

Di w   er ovey  de w , rew n weke k rhat    j hatiy  w  di renekê de w  weke aliyekê w  y  din   ku mirov w  karib  w  di renek  de w  li w  bihizir    w  karib  w  di  ewayek  de w  fahmbik    w  wer n  ser ziman b . Di awayek  de w , mijar n xoslet n w  di w   er ovey  de w  weke aliyek  j  w  di w  reng  de w  bi hinek xoslet n z hn  re w  di reng   awayek  de w  karib  w  fahmbik    w  wer n  ser ziman b .

Minaq wê di nava wê de wê ne wekhevi û an nakoki û temenê wan ên weke bi hizrî û hwd wê, di renekê de di renekê de wê karibê weke hinek pevçûnên hundurê zêhnî jî wê di renekê de wê bide dîyarkirin. Di wê çerçoveyê de wê di renekê de wê karibê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê bi xosletên keseyetî wê xwe di wê temenê de wê di renekê de wê bide dîyarkirin.

Di nava rewşên rêxistinî û rewşên zêhnî de wê di wê çerçoveyê de wê rewşna têkiliyê ên weke di çerçoveyek sazûmanî û hwd de ku wê were dîtîn de wê karibê wê bi wê re wê di renekê de wê fahmbikê wê hebê.

Têkiliyên fahmkirinê ên rêxistinî wê di wê rengê de wê, bi xoslet û kirinên dîyar re wê xwe di renekê de wê bidina dîyarkirin. Di wê çerçoveyê de wê di renekê de wê karibê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman ku wê mijare fahmkirinên me wê xwe di renekê de wê bi wê re wê bide dîyarkirin.

Wê jî wê dikarê wê weke aliyekê wê yê din jî wê werênê ser ziman ku wê rêxistinîti wê bi wê çerçoveyê wêbi xosletên xwe re wê dîmenekê xosletî ê zêhnî wê di awayekê de wê bi wê re wê bide dîyarkirin. Xosletên weke berxwedanê, dana nîşandina wîne, xwe bi şûnve kişandinê, windabûna bi xwe baweriya cewherî û hwd wê di wê temenê de wê hinek aliyên wê yên ku wê di wê temenê de wê karibê weke xosletna bi teybetî hildina li dest bê. Di wê çerçoveyê de wê di renekê de wê karibê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku ev xosletên bi wê rengê wê, di şêwayekê de wê, aliyekê wan wê di hundur de wê, weke aliyên bi ji aliyekê ve bi mijare kêma û an zêde fahmkirinê ve wê girêdayî bê. Bêhêvîti wê hinekê jî wê ji aliyekê ve wê, weke tiştêkê mirov wê nizanibê wê bi wê ve wê girêdayî bê. Di wê temenê de wê weke bendewariyek ku wê pêşî û dawîya wê zêde bi zaninê û hiş mirov li wê ne serwer bê. Lê mirov ji aliyê xwe ve wê hêvî dikê ku ew weke ku mirov wê hizir dikê, tefkir dikê û hwd re wê weke wê bibê.

Di wê çerçoveyê de wê, bi xosletên din ve jî wê di wê temenê de wê dîmenekê wê bi wê rengê wê hebê. Lê her xoslet wê di wê temenê de wê, aliyên wê yên teybet wê hebin ku ew bi wê were fahmkirin. Minaq wê di renekê de wê, dema ku em bahsa xosletên weke windakirna baweriya cewherî bikê wê di wê çerçoveyê de wê bi awayekê wê windakirina hêsta pêkhatinê wê di renekê de wê bi wê re wê xwe bide dîyarkirin. Di wê çerçoveyê de wê hertimî wê weke ku mirov wê karibê wê kifşbikê û wê werênê ser ziman ku wê berê mirov bi ya pêş de ku wê pêk were wê bi wê ve wê girêdayî bê. Wê di wê temenê de wê di renekê de wê karibê

wê di wê temenê de wê di rengê de wê bi wê re wê fahmbikê û wê werênê ser ziman.

Wê jî wê di rengê de wê dikarê wê werênê ser ziman ev jî wê xwediyê aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê karibê wê fahmbikê bê. Di mijare fahmkirinê de wê, ev jî wê bi wê re wê bibê ku wê xosletên fahmkirinê wê, bi çerçoveya zêhnî û têngîna rêxistinê re wê di çerçoveya li hev hûnandina nerinekê û hwd re wê xwe di dîmenekê de wê bidina dîyarkirin.

Weke ku me li jor wê hanî ser ziman wê xoslet pevçûna nava kes bi xwe bê û an yên di nava komekê de jî bê wê di wê çerçoveyê de wê aliyên wê yên zêhnî ên ku mirov wê karibê wan kifşbikê û fahmbikê wê bibin. Di wê çerçoveyê de wê hêst û nerîna zêhnî a ku wê di temenê wê ne wekeheviyê ku ew dibê temenê wê de bê wê di wê çerçoveyê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku mirov wê karibê wê di rengê de wê bi wê re wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Xosletên ku ew bi wê çerçoveyê re wê werina ber hev wê di rengê fahmkirinê de wê weke hinek têngînên ku ew weke hev nabin bin. An jî wê weke bi hev re ne di nava xweşbînîyê de bin. Xweşbînî wê hem bi wateya wê ya hundurê kes bixwe de bê û an ya di nava komekê de bê wê di wê çerçoveyê de wê xosletên wê yên ku mirov wê karibê wê direngê de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Rewşên weke danaberhev ên weke pêşbaziya wê di rengê de wê rewşên weke di ya xwe de serwerî çêkirinê weke hewldana wê bê. Wekî din levkîrin wê di rengê de wê di yekitiyê ew cihêbûn ku ew hatina wan a cem hev bi hev fahmkirinê û an şewayên din bê. Di awayekê de ku wê bi hev re wê, karibin bi meşin bin. Levhatin wê di rengê de wê bi xosletên levkîrinê û hwd re wê, çawa wê di nava têngînên zêhnî û xosletên wê de wê, di nerinek hev fahmkirinê de bi hev re bûyinê û têkiliyên nava xosletê bi wê rengê li ser temenekê fahmkirinê ku ew hatina çêkirin wê bi wê re di rengê de wê xwe bide dîyarkirin.

Di rewşên weke pevçûnê de minaq wê rewşên weke di nerînê de ên ne weke hevbûnê wê bide dîyarkirin. Di wê çerçoveyê de wê ragihandinên ku ew wê dibin û an wê bibin jî wê her ali wê weke ji aliyê xwe ve wê bi nerina xwe wê pirsgirêkên xwe û weke xwestekên xwe yên ku ew li ser wan re dikevê wê dijberî û pevçûna wê de wê werina ser ziman.

Di rewşên weke bi hev rebûnê û an lihev rûniştinê û hwd jî wê weke aliyên wê yên din ên ku wê kes wê bi temenekê bi hev re wê weke danûstandinê wê bi wê re wê bikê. Ev wê weke xosletên kes ên ku ew bi

wan re wê di rengekê de wê weke ku wê di şêwayekê de wê bi wan re wê xwe di rengekê de wê bide dîyarkirin bê. Wê jî wê dikarê wê bi wê re wê werênê ser ziman ku ew wê, rewşa danûstandinê wê weke rewşek fahmkirinê a xwe hanîna ser ziman wê xwe bide dîyarkirin. Di wê çerçoveyê de wê ji aliyê nerîna xwe ya zêhnî ve wê kes wê çawa wê bibînê wê di wê temenê de wê di nava wan têkili û girêdanên zêhnî de wê xwe werênê ser ziman. Di wê çerçoveyê de wê wateya wan aliyên didewama hev de ên weke bi rêxistinî bê û xwe hanîna ser ziman bê wê çi wateya wan bo çerçoveya zêhnî wê hebê? Di serî de wê dikarê wê weke aliyekê wê yê giring wê werênê ser ziman ku wê wateya wan a sereka wê di wê temenê de wê di rengekê de wê karibê wê di şêwayekê de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman ku wê wateya wê, bi xwe dana nîşandinê a bi xoslet û xuyên xwe re wê, ji hinek aliyên bi nerîna ji zêhnê û hwd wê hebê. Di wê çerçoveyê de wê, di rengekê de wê, weke ragihandina wê ya ku ew di zêhnê de wê weke dihê tefkirkirin jî wê di awayekê de wê dikarê wê di rengekê de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Mijare têgîna rêxistinî û hwd de wê aliyên wê yên din ên weke xwe hanîna ser ziman, baş û têr hanîna ser ziman û hwd jî wê weke hinek aliyên wê yên ku mirov wê karibê di dewama wê de wê bi wê re wê li ser wê bisekinê û wê werênê ser ziman bê. Weki din wê di çerçoveya nerinekê de wê çawa salixkirina wê dihêkirin wê weke aliyên wê yên ku wê di dewama wê de wê bi wê re wê werina li lê hizirkirin bin.

Wê jî wê di rengekê de wê dikarê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman ku wê mijare salixkirinê wê di wê çerçoveyê de wê di şêwayekê de wê weke aliyekê wê yê giring wê xwe bide dîyarkirin. Di mijare salixkirinê de wê çawa dihê dîtin, fahmkirin û hildan li dest û hwd û wê weke bi wan aliyan re wê dîmenekê fahmkirinê wê bi xwe re wê bide dîyarkirin.

Di awayekê de wê, di nava têgînek rêxistinî de wê mijare xuyan wê di rengekê de wê xwe di rengên weke mijarê ku ew li hev binerin û ji hev fahmbikin jî wê di çerçoveyek bi têgîna komî de wê xwe bide dîyarkirin. Weke ji hev re bûna weke neyinikê wê mirov dikarê wê di rengekê de wê bi gotin bikê.

Di wê çerçoveyê de wê dema ku em bahsa ji hev fêrbûnê wê di dewama wê de wê dikê wê, ji wê aliyê ve wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku mirov wê karibê wê di rengekê de wê di dewama wê de wê bi wê re wê hilde li dest û wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Di awayekê de wê dema ku wê, bi awayekê wê dana berhev wê bi wê re wê bibê wê, di wê nûqteyê de wê xoslet û xuyên ku wê kes wê xwe bi wan re wê bibînê û an wê nebînê û hwd wê di wê çerçoveyê de wê ji hev cihê bikê. Ev wê weke aliyekê ku wê di wê temenê û çerçoveyê de wê xwe bide dîyarkirin ku wê, di awayekê de wê çawa mirov dihizirê, xwediyê çi rengê hizirkirinê û fahmkirinê ya û an di zêhnê xwe de wê, çawa xwediyê rengê dîtinê û nerînê ya wê bi wê re wê di awayekê de wê weke ku wê were dîtin û dîyarkirin jî bê.

Di nava axiftinekê de jî wê di wê temenê de wê dema ku em diaxifin em gotinên xwe di hilibijêrên û di wê temenê de wê dihênina ser ziman. Wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê xwe di dewama wê de wê bi wê re wê di şewayekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin. Di mijare xuyan de wê, di wê temenê de wê dema ku em bahsa wan di wê nûqteyê de wê bikin em dikarin bahsa rehberiya xuyan a di nava wê rewşa wê de jî bikê. Ber ku wê di wê rengê de wê xuyên ku me ji hev naqandî ên weke em xwe weke di wan de dibînin û yên ku em xwe di wan de nebînin wê di rengê de wê weke aliyna ku wê bi awayekê angejeyî ku mirov wê bi wê re wê di şewayekê de wê tevbigirihê û meşê bê. Ev jî wê di rengê de wê, di şewayekê de wê, demê mirov bi wê re ku mirov di farqê de bê û ne di farqê de bê wê, bi wê re wê weke bibê xwediyê rewşek weke pêşdîtinê a di wê de û wê di dewama wê de wê çawa wê bi wê re wê bimênê wê di wê fêrsa fahmkirinê a jî wê girtinê û xwe di wê de dîtinê re wê weke ku wê fahmbikê.

Di awayekê de wê mijare fahmkirinên me yên weke ku em dikarin wê di wê temenê de wê, di rengê de wê bi wê re wê kifşbikin û wê werênina ser ziman wê di wê temenê de wê xwe di awayekê de wê bide dîyarkirin. Li ser wê temenê wê êdî wê weke bi xwezayê wê weke pergalek tevlibûnê û xwe bi wê re wê di wê çerçoveya tevlibûnê de bi rêvebirinê wê weke ku wê bibê û wê kes wê xwediyê rewşek pêşketinê a bi wê re bibê bê. Ev wê weke dîmenekê bernemeyî ê 'metayî' jî wê bi xwe re wê di rengê de wê bide dîyarkirin. Ew wê çi bê? Ew jî wê ew bê ku wê weke xuyên ku ew di dîmenekê de wê çawa wê di çerçoveyek pêşnûmayî de wê weke dîmenekê çawa tevgerînê, kirinê û hwd wê bi wê re wê bide dîyarkirin wê weke ku wê bi wê re wê li wê bihizirê bê.

Di awayekê de wê bi wê re wê, serkevtin wê zêdetirî wê fêrsek bi hêstiyarî a angejeyiyê wê di dîmenekê de wê biafirênê. Wê di wê çerçoveyê de wê zêdetirî wê weke ketina wê rêyê û awayê de û bi wê re di rengê de wê weke meşînê û hwd wê di şewayekê de wê di rengê

de wê weke ku wê bi xwe re wê bide dîyarkirin. Xuy wê hinekê jî wê di rewşên weke ku mirov wê karibê kifşbikê wê di şêwayekê de wê weke bi pêjnan wê di şêwayekê de wê xwe bide dîyarkirin. Ev pêjn wê weke kirinek salixkirî a ku ew weke bi wê dihê dayin nîşadin bê. An jî şêwayekê xwe girêdanê a weke ku ew bi wê re wê, dihê li holê û xwe dide dîyarkirin bê. Ev wê di wê temenê de wê bi wê re wê di şêwayekê de wê derkeve li pêş.

Di mijare xuyan de wê, di rengekê de wê, fahmkirinên di wan de wê, bi wê re wê, di awayekê de wê xwe di şêwayekê de wê bidê dîyarkirin. Fahmkirina di xêvê de wê, di rengekê de wê weke rewşek zêhnî a di wê de wê weke pêdeçûyînê a bi fahmkirinê bê û wê bi girêdanên wê yên bi hewirdorê û an li dordorê û hwd re wê di şêwayekê de wê bi wê re wê bibê. Di dewama wê de wê dikarê wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê karibê wê fahmbikê û wê derxê li pêş jî wê di wê temenê de wê, di rengekê de wê weke aliyekê wê yê giring ku wê xwe di dewama wê de wê bide dîyarkirin bê.

Di awayekê de wê dema ku em bahsa rewşa xuyî a bi hev ve wê bikin wê demê wê di rengekê de wê hevqirtina nava wê re wê di rengekê de wê karibê bi wê re wê li wê bihizirê. Her rewş wê, bi pergali wê ji beşên ku ew wê diafirênin û an bi wê dihên ba hev wê ji wan wê biafirê bê. Di wê çerçoveyê de wê di rengekê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê di rengekê de wê fahmbikê bê.

Di awayekê de wê di nava wê têtikiya nava beşên wê de wê, di şêwayekê de wê, karibê wê bi wê re wê li wê bihizirê. Ku em wê weke ku em bihizirin hebûna gerdûnê wê weke pergalekê wê li wê bihizirin wê weke ku wê newton wê bikê wê, demê wê di rengekê de wê ew beşên wê yên ku ew wê diafirênin û wê sazûmana wê di awayekê de wê bi hev re wê diafirênin û di adilandinekê de wê didina domandin wê karibê wê bi wê re wê li wê bihizirê. Di wê çerçoveyê de wê, di nava rewşa têtikiya nava beşên de wê, di şêwayekê de wê bi wê re wê karibê wê di rengekê de wê li wê bihizirê. Newton wê di nava beşên gerdûnî de wê têtikiya sedemî wê di rengekê de wê weke ku wê li wê bihizirê û wê bixwezê ku ew wê di rengekê de wê fahmbikê û wê di rengekê û awayekê de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Di dewama wê de wê, newton wê bi rêgeza xwe ya giştî a bandûrê û bertekê wê di rengekê de wê di nava beşên wê de ku wê çawa wê bi hev re wê bibê wê li wê bihizirê. Ev wê rewşek ahengbar a bi têtikiya nava

aliyan û an beşan wê bi hev re wê çawa wê biafirênê wê li wê were lê hizirkirin.

Empedokles wê di demên kevnera de wê mijare têtîna hev tememkirinê û weke bi hev re wê bi têtîliyê hebûna logoyan wê di rengekê de wê li wê bihizirê û wê di wê çerçoveyê de wê mijare hebûna fîzîkî wê li wê bihizirê. Ti tişt wê li gorî wê ji tiştê bi tenê wê ne hebê û ne afirê. Ber wê yekê wê di wê temenê de wê ew hebûna ku wê gelek beşên wê hebin wê di nava wan beşan de wê çawa wê heyinek wê hebê wê di rengekê de wê, li wê bihizirê. Demokrit wê bi têtîna atomê wê li wê bihizirê. Epikur wê dema ku wê bahsa têtîna wê heyina hebûnê wê bikê wê bi ji hev cihe kirinek li ser temenê rêgez û ogeyan ji hev cihê kirinê re wê di nava gerdûna wê de wê weke ku wê bi atomê wê bihizirê wê di şewayekê de wê bikê ku ew wê bikê û wê werênê ser ziman. Di têtîna empedokles a logoyên wî de wê têtînek atomî weke ya nedûrî ya atomê a demokrit ku wê epikur ew di fezeyê de ne tenê weke hinek cismna ku ew hena lê ku ew di nava fezeyê xwe de weke bi têtîna ku ew weke menên herî piçûk ên nayên beşkirin ku ew bi wê dihizirê re ku ew bi wê li wê dihizirê re û wê dihênê ser ziman re wê, di rengekê de wê were dîtin ku wê were lê hizirkirin.

Epikur di wê nûqtayê de wê mijare rêgezê wê, di rengekê ku wê ne dîrî ya haraklit di rengekê de wê derxê li pêşîya ya têtîna atomî. Ew ber vê yekê wê di dîmenekê rasyonali de wê di çerçoveyek felsefî de wê bihizirê. Lê ew bi dînya xwe re bi sînora a û di wê temenê de wê, kêliya ku ew di wê de dijî wê dixwezê tiştî û tiştî wê bi wê bijî. Li vir hêst û fêrsa hev tememkirinê wê bi têtînek atomî ku wê were lê hizirkirin wê bi zêdeyî wê weke fêrsek rêgezî û destûrî a gerdûnê wê xwe di rengekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin. Di wê nûqtayê de wê, di nava wê rewşê de wê dema ku em li rewşa serbestiyê bi wê têtîna atomî re li wê bihizirin wê çî bi wê re wê karibê were fahmkirin û were ser ziman? Di serî de wê, di awayekê de wê di destpêkê de wê, çawa wê bibê wê weke ku wê bibê, Piştî ku ew bû û pê de wê rêgezek ku ew bi fîzîkî weke tabîi wê ya wê di awayekê de wê xwediyê wê bê. Lê dîsa di astek giştîr de wê weke ku wê ew serbestîî xwe bi rêgezna din û şewayna din wê li ser wê re wê bide dîyarkirin.

Pisagor wê di rengekê de wê dema ku wê li mijare zêhnê wê bihizirê wê di ahengek gerdûnê bi rewşên weke bandûrê û bertekekê, têtîli û têtîrê û hwd re wê di rengekê de wê weke ku wê werênê ser ziman. Di awayekê

de wê weke her beş wê ya wan din wê weke temem bikê wê di rengekê de wê werênê ser ziman.

Di nava felsefeyê de wê mijara têtîna ya tam û ya beş wê, di wê nûqtayê de wê weke têtînek ku mirov wê karibê wê li ser wê bisekinê û ji wê hinek encaman derbixê bê. Ber ku wê di wê temenê de wê di rengekê de wê li wê bihizirê bê. Di mijare felsefeya têtîna atomê a demokrit de wê karibê wê ji aliyekê ve wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman. Ahenge bi jîyanê re ku wê epikur wê li wê bihizirê û wê dervî têtînek weke ya empirîkî wê di şêwayekê de wê li wê bihizirê wê di rengekê de wê, weke ku wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman.

Haraklit wê hinekê nêzî epikur wê dîmenekê bi xwe re wê werênê ser ziman. Ji encama xwandina ji mediyana a demokrit wê, haraklit jî wê di rengekê de wê ji wan wê bixwênê û wê di şêwayekê de wê bi wê xwandina xwe wê bigihijê encamek cihê. Di wê çerçoveyê de ew wê têtîna êgir wê weke têtînek navendî a afirînê ku wê di wê temenê de wê were lê hizirkirin wê di dîmenekê de wê weke ku wê li wê were kê hizirkirin û wê bikê ku wê fahmbikê bê.

Medi felsefeya wan wê di rengekê de wê ji gelek aliyan ve wê li pêş bê. Di awayekê ontolojikî de wê hertimî wê di nava wê de wê di dînenekê weke ya bi têtînek pozîtiv û ne pozîtivi wê direngekê de wê li wê bihizirin. An jî wê dikarê wê di rengekê de wê weke ku wê fahmbikê wê di dîmenekê weke ya epikur ku wê weke bixwezin hertimî ji ya têtînek empirîkî wê ser wê re wê weke bi fêrsek fahmkirinê wê bihizirin wê di dîmenekê de wê di rengekê de wê li wê were lê hizirkirin.

Marks, di xabate xwe ya bi navê felsefeya xwezayê a epikuros û demokritos' de wê, bahsa rewşa epikur ku ew di rengekê de wê weke 'bi xwe fêrbûnê ku wê çawa wê bi wê re wê pesnê xwe wê bide' wê di rengekê de wê li ser wê bisekinê. Ew wê gotinê wê, li ser têtînek ku wê weke dîsa wê marks wê werênê ser ziman ku wê çawa wê, demokrit wê ji medî û hindiyana wê fêrbûnê wê bikê lê ew wê, bi wê pesnê xwe bikê ku ew çendî bi wê renegê nekiribê jî wê bigihijê encamek wusa a ku ew bi wê dihênê ser ziman.

Di wê nûqtayê de wê, dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê mijare têtîna felsefeyê a epikur wê di wê nûqtayê de wê dîmenekê berfireh ê xwezayê wê di şêwayekê de wê weke ku wê bi xwe re wê di awayekê û rengekê de wê weke ku wê bide. Di wê çerçoveyê de wê di şêwayekê û rengekê de wê karibê wê fahmbikê û wê di dewama wê de wê werênê ser ziman bê.

Wê jî wê di karê wê werênê ser ziman ku wê, wê mijare fahmkirinê û hevrastek weke ya gerdûnê wê di wê temenê de wê di rengekê de wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di şêwayekê de wê karibê wê fahmbikê bê. Di awayekê de wê fêrsa fahmkiirnê a gerdûnê wê de çerçoveyê de wê hertimî wê hisiyetekê wê bi xwe re wê bide mirov ku wê di şêwayekê de wê weke bi ahengekê ku wê xwediyê rêgezên pêşketin û pêşveçûnê ku em li gorî wê pêde herin. Di wê çerçoveyê de wê, di rengeklê de wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê didewama wê de wê li wê bihizirê ku wê mijare gerdûnê wê, weke têtînek temenî a weke ardnigariya fêrsa fahmkirinê a ku wê xwe li wê were girtin jî wê di dîmenekê de wê bi wê re wê di wê çerçoveyê de xwe bide dîyarkirin.

Di dîmenên bi fahmkirina têtînen gerdûnê de wê, di rengekê de em bi zanebûna xwe wê dîmen û beşên zaninî dihênina berhev ku em bi wê bigihijina tamiyekê ku wê bi wê re wê çawa wê mijare gerdûnê wê di rengekê de wê werênê ser ziman. Di wê çerçoveyê de wê fêrs û hêsta fahmkirinê wê bi me re wê weke ku wê beşa ku ew heya wê weke ya wê ya din wê hebê. Di dewama wê de bê û an bi ya aliyekê wê yê din bê. Zerdeştî wê di têtînek dualiteyekî de wê bi ya vajî hev re wê di rengekê de wê weke ku wêbixwezin ku ew wê werênîina ser ziman. Wê di wê çerçoveyê de wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman bê.

Di nava têtîna gerdûnê de gihiştina têtînek bi wîsyonî' wê were çi wateyê? Di aslê xwe de wê dema ku em wê li wê dihizirin wê di wê çerçoveyê de em bi wan fêrsên xwe yê fahmkirinê hinekê jî em di wê çerçoveyê de wê, di rengekê de wê dikin û wê bi wê re wê li wê dihizirin. Minaq wê fêrsên me yê fahmkirinê wê di dîmenekê de wê weke aliyekê wê yê ku em dikarin wê di dewama wê de wê bi wê re wê di şêwa û rengekê de wê weke li wê bihizirin û wê karibin wê di rengekê de wê fahmbikin û wê werênin ser ziman. Em ya baş vajî ya nebaş wê li wê dihiziirn û wê bi wîsyonekê wê li wê dihizirin ku wê başî wê çawa bê. Em navaroka wê bi awa û rengên pêjnên ku em diafirênin re wê di rengekê de wê didina dîyarkirin.

Lê ji aliyekê din ve jî wê di wê temenê de wê, ew dîmanê wê yê weke ya vajîya wê afirandîna me ku wê çendî wê bi dîmenekê ahengbar wê di şêwayekê de wê weke wê bi vajî wê xwe bide diyarkirin jî lê wê weke ya ne vajî wê di şêwayekê de wê aliyên wê yê din jî wê di wê temenê de wê karibê wê bi wê re wê li wê bihizirê bê. Wisyon wê di rengekê de wê

weke têtînek bi sazûman û rêxistinkirî bê. Di wê çerçoveyê de wê weke rewşek zêhnî a ku wê di wê çerçoveyê de ku ew di dîmenekê pîretizeyî de wê karibê wê di awayekê de wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê li wê bihizirê û wê di dewama wê de wê werênê ser ziman bê.

Di awayekê de wê dema ku em bahsa têtîna wisyonê wê bikin wê di temenekê zêhnî de wê di wê temenê de wê bi têtînek weke sazûmanî bê, keseyetî bê û hwd bê wê karibê wê di wê çerçoveyê de wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman. Ev jî wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê wê di rengekê de wê weke aliyekê wê yê giring ku mirov wê karibê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Wê jî wê di rengekê de wê dikarê wê fahmbikê ku wê mijare salixkirinê wê di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê giring wê karibê wê ji temen ve wê bi wê re wê fahmbikê bê. Hinekê jî wê weke têtînek bi fêrsek sawêrî wê di rengekê de wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman bê.

Her zindi wê dema ku wê bi hewirdora xwe re bê û an bi tiştên dervî xwe û hwd re bê wê dema ku ew dikeve nava têtîliyê de wê di rengekê de wê bi wê re wê bandûr û pêşketinê wê di rengekê de ew bi wê re wê di şêwayekê de wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di rengekê de wê li wê bihizirê bê.

Wê dema ku em pêvajoyên jîyankirinê dijin em bi wê re hinekê jî naqşeyên zêhnî di rengekê de bi wê re em diafirênin. Di wê çerçoveyê de wê minaq rewşek jîyanî wê dema ku em wê werênina ser ziman wê karibê wê di rengekê de wê bi wê re wê di wê temenê de wê li wê bihizirê û wê karibê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê. Di wê nûqteyê de wê, rewşên ku ew dibin wê weke di navaroka rewşek ku mirov di wê de weke ku mirov wê têtîgihijê û fahmbikê de wê bibê. Di felsefeyê de wê, hinekê jî wê di wê rengê de wê dîmenekê ku wê pênase nekirî û an jî zêde bi gotinê ne kirî a zêhnî wê li ser dîmenekê zêhnî a objektîv û şubjektîv wê di rengekê de wê weke ku wê bi wê re wê li wê bê hizirin. Minaq mijare gerdûnê wê hinekê jî wê di wê temenê de wê dîmenekê wê yê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê karibê wê di şêwayekê de wê bi wê re wê fahmbikê û wê karibê wê werênê ser ziman. Di navaroka wê de wê ya teybet û ya giştî wê çawa wê bi hev re wê di hev re wê weke têtînek derbas dibê û wê hebê wê bi wê re wê di şêwayekê de wê weke ku wê li wê were lê hizirkirin û wê were fahmkirin. Ev jî wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê

karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê karibê wê di şêwayekê de wê fahmbikê bê.

Wê jî wê weke aliyekê wê yê din jî wê dikarê wê fahmbikê ku wê mijare salixkirinên me yên zêhnî wê di rengekê de ku em di çerçoveya têngnek teybet de wê şîrovebikin wê di dîmenekê hizirî ê sentetikî de wê xwe di rengekê de wê bide dîyarkirin. Giştîya gerdûnî ku wê bi wê were lê hizirkirin ew dîmenê dervî me wê weke bi têngnek objektiv di şêwayekê de wê weke ku wê bi wê re wê were lê hizirkirin. Ev wê, weke di rengekê de wê reng û awa û şêwayên hizirkirinên me jî wê bi xwe re wê bide dîyarkirin.

Di nava felsefeyê de wê ew têngîna gerdûnî û di wê de hebûna xwûdayî minaq wê çawa wê were fahmkirin wê, hertimî wê weke mijarek lêpîrsînê wê bibê. Ber ku wê gerdûn wê ser wê têngîna xwûdayî re wê weke heyinek ku ew heya û ew têngîna xwûdê bixwe jî di wê de weke têngnek sentetikî a hizirî ku ew dibê ku ew bi hizirkirina wê bê û an bi şêwayên din ên bi wê hizirkirinê û hwd bê wê weke ku ew hebê. Di felsefeya hundûiyî de wê bi têngîna 'dengekê' wê destpêkirinê wê werênê ser ziman. Di bawerî û felsefeyên kurdistanî de di 'valahiyek sermed' de wê bahsa wê hebûnê wê were kirin û di wê de wê bahsa bûyinê wê were kirin. Lê ew rohnîyê wê weke elementek ku ew tariyê ji hevdikê û di wê de wê weke rastiya bûyinekê wê şîrove dikin. Di çiroska rohnîyê de wê, têngîna destpêkê wê di rengekê de wê were tefkirkirin. Gotina xwûdê wê ew bixwe jî wê weke encama wê çerçoveya fahmkirinê a têngnek zêhnî wê pêşkeve û wê çavkaniyên xwe yên bi hizirkirinê ku ew ji wê digirê bi wê re wê bidest hizirkirina xwe wê bikê.

Di nava heyinê û jîyan û an gerdûnê de wê her tişt wê bi têkiliya bi hev re wê direngê de wê weke ku wê bi wê re wê were lê hizirkirin û wê were hanîn li ser ziman. Di wê çerçoveyê de wê, têngîna sedem û encamê bê, bandûr û bertekê bê û an weke bi şêwayekê din têkiliya sedem û bandûrê ku wê were bi wê were kombinakirin û wê were ser ziman re wê, di wê temenê de wê were şîrovekirin û hanîn ser ziman.

Di awayekê de wê bûyina ku ew bû bi qalibekê hizirkirinê bê, tiştêk bê û hwd wê di wê çerçoveyê de wê êdî wê ji xwe wê bingihê derhanînê ê morfolojikî wê biafirênê. Wê di wê rewşê de wê bi wê rengê jîyan wê weke xwediyê xosletek morfolojikî bi wê ku ew xwe dide domandin û berdewamkirin û derhanîn û hwd bê. Di awayekê têngnek biolojikî morfolojikî de wê têngîna heyinê wê bi bûyinê û ji bûyinê bûyina bûyinê ku wê were fahmkirin wê weke çerçoveyek fahmkirinê a ku mirov wê

karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê di şêwayekê de wê bi wê re wê fahmbikê û wê karibê wê di renekê de wê werênê ser ziman bê.

Di rewşa kes de wê di nava rewşên xwe yên jiyânî, hewirdorî û hwd de wê di wê temenê de wê, di renekê de wê weke aliyekê wê yê giring wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Dunya derve em di renekê de wê, di renekê de wê, dikarin wê bi wê rengê wê werênina ser ziman. Awayekê wê di nava wê rengê pergale zimanî de a bi kombinakirin û reng û awayên wê yên salixkirinê û hwd re wê dikin ku wê werênina ser ziman. Lê di wê nûqtayê de wê ya ku em bi ziman wê di wê çerçoveyê de wê salix dikin wê weke aliyekê wê yê ku em dikarin wê tenê wê di renekê de wê weke dîmenekê sentetikî ê fahmkirinê wê ji wê karibê wê fahmbikê bê. Di ya ku me weke monstrekir di gotinê û an di ziman de wê dervî wê jî wê hebê. Yanî wê ew wê ne sînorekê me yê jîyanî bê. Wê tenê dîmenekê bi sînor ê bi fahmkirina me re bê. Wê di wê çerçoveyê de wê di renekê de wê di dewama wê de wê karibê wê, di şêwayekê de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Di gotinê de wê ya ku ew dihê salixkirin ew wê, weke renek û dîmenekê fahmkirinê a ku mirov wê karibê wê di renekê de wê werênê ser ziman bê. Ev jî wê di wê temenê de wê karibê wê li wê bihizirê û wê di dewama wê de wê werênê ser ziman bê. Wê jî wê di wê çerçoveyê de wê karibê wê di renekê de wê werênê ser ziman ku wê mijare salixkirinên bi fahmkirinê wê di wê çerçoveyê de wê weke rengna fahmkirinê a ji wê giştîya heyî wê weke hinekê ji wê karibê wê fahmbikê bê. Di wê nûqtayê de wê, di nava fahmkirinên me û ya heyî de wê, hertimî wê cihê wê dîmenekê wê yê teybet wê hebê. Di wê çerçoveyê de wê di renekê de wê karibê wê bi wê rengê wê fahmbikê ku em wê di dîmenekê heyinî ê rastin de wê weke beşek ji wê karibê wê fahmbikê. Di wê nûqtayê de wê ziman wê dîmenekê fahmkirinê wê bi afirênê. Lê wê dema ku em dîbare li wê dîmenêbi tefkirkirinê û hwd wê li wê dihizirin wê di renekê de wê bi wê re em digihijina têtîgînên ji wê derhanînî. Ev jî wê weke dîmenekê wê yê din bê. Di wê rengê de wê di her dû dîmenan de jî wê di ziman de wê mijare gihiştina wê çerçoveya zaninê û an fahmkirinê û çawa berfirehtirkirina wê di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku mirov wê karibê wê di renekê de wê li wê bihizirê û wê karibê wê di renekê û awayekê de wê fahmbikê bê.

Di mijare salixkirinên me yê zimanî û rastîtiya zimanî de wê kombinyonê wê di wê temenê berfirehkirinê de wê ji aliyekê din ve jî wê çawa wê bi hişmendî wê bi wê çerçoveya rastin û girêdanên wê yê bi hewirdora wê re ku wê ji ya ku em dibînin û têdigihin ji wê derbas bibê û bi ber ya ku ew ne di nava wê çerçoveyê de wê weke ji wê derbas dibê û heya wê, bi wê re wê bi gihiştina wê re wê di wê temenê de wê di rengekê de wê karibê wê li wê bihizirê bê. Ev jî wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku mirov wê karibê wê di şewayekê de wê li wê bihizirê bê.

Wê jî wê di nava wê rengê fahmkirinê de wê li wê bihizirê ku wê mijare têkiliya ziman wê, di wê temenê de wê ya ku me ew girtî bi fahmkirinê wê weke dîmenekê fahmkirinê a bi hiş bûyî û an sentetize bûyî bi fahmkirinê û hwd re bê. Wê di wê çerçoveyê de wê ev wê weke di dîmenê ji nûqtaya rayekê ku ew wê çawa wê xwûn herê deverên din û bigerihê wê di wê çerçoveyê de wê di rengekê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring ku mirov wê karibê wê di rengê ji ya di çerçoveya ziman li ya ne di çerçoveya ziman ku wê bi ber wê re bi fahmkirinekê û berfirehiyekê wê herê wê di wê çerçoveyê de wê di rengekê de wê karibê wê di dîmenekê de wê li wê bihizirê û wê karibê wê fahmbikê bê.

Wê jî wê weke aliyekê wê yê din wê karibê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman ku wê mijare salixkirinên me yê bi zimanî wê, di wê çerçoveyê de wê, ne tenê wê weke wê tişta ku ew dihê salixkirin bi tenê wê karibê wê fahmbikê bê. Di aslê xwe de wê di rengekê din de wê karibê wê di şewayekê de wê weke aliyekê wê yê giring wê di dewama wê de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman ku wê çawa wê, xwediyê şewayekê fahmkirinê a ku wê bi ya ku ew bi hewirdora wê re wê karibê wê were fahmkirin bê. Di wê nûqtayê de wê di fahmkirina gerdûnê de em li gorî wê di nûqtayek wê de na. Ew nûqte wê çawa bê bi kûrehî û berfirehî û an bilindayiya wê re wê weke ne dîyar bê. Lê ew nûqte wê ji xwe berfireh bibê û wê bi bi wê kûrahiyê ve wê herê, bi wê berfirehê ve herê, bi wê bilindayiye ve wê herê û hwd wê di wê çerçoveyê de wê di dîmenekê ji xwe derbaskirinê û xwe berfirehtir kirinê wê di rengekê de wê bi fahmkirinê û asoya wê ya re wê di rengekê de wê xwe bide dîyarkirin.

Gerdûn wê tefkira wê di hizirkirinên me de wê weke xwediyê asoyek ku em wê bi wê re wê dikin ku em hîsbikin û tefkirbikin bê. Di wê çerçoveyê de wê hinekê jî di tenenê têkiliyên bi fahmkirinê ên weke sedem û bandûrê, û an bandûr bertekê û hwd de jî wê di şewayekê de wê

karibê wê bide dîyarkirin. Di çerçoveya têgîna bandûrê de wê têgîna bertekê wê weke têgînek bi heyinê a fîzîkî wê bi temen wê weke aliyekê wê yê ku em dikarin wê di dewama wê de wê bi wê re wê di şêwayekê de wê li wê bihizirê bê. Fahmkirinên me yên me yên bi zimanî wê di rengekê de wê weke sînorê me yên bi fahmkirinê jî wê di rengekê de wê bidina dîyarkirin. Lê dûnya derve wê dervî wê xwediyê fahmkirinek ku ew ji wê derbas dibê. Di wê çerçoveyê de wê berfirehtir kirina wê sînorê wê di nava gerdûna me ya fahmkirinê û jîyanê de wê weke aliyekê wê yê din ê ku em weke pêwîstin li wê bihizirin bin.

Di nava wê pêvajoya girtinên me yên zimanî de wê têkiliyek fîzîkî û an newrolojîkî jî wê weke bi hewirdora me re wê di şêwayekê de wê di rengekê de wê biafirê. Wê jî wê di rengekê de wê dikarê wê di dewama wê de wê li wê bihizirê ku wê ziman wê çerçoveya me ya zêhnî wê li ser wê çerçoveyê re wê di dîmenekê berfireh de wê weke ku wê biafirênê. Di wê çerçoveyê de wê ew berfirehî wê bi zêhnî wê dema ku wê li wê were lê hizirkirin wê weke çawa wê bi wê têkiliyên wê yên nava wê û bi derveyiya wê re wê bibê wê weke aliyên ku wê bi wê re wê were lê hizirkirin bê. Di demên berê de wê, çawa wê, mijare zêhnê wê weke deriyê vebûna fahmkirinê a li ya nediyar weke bi hişmendî û hwd jî wê bi temenekê epistemîkî û ontolojîkî ê di zikhev de wê were dîtin û wê bi wê re wê were lê hizirkirin û wê were gihiştin li tefkirkirinên ku wê bi wê re wê were lê hizirkirin. Ji wê aliyê ve wê mijare zêhnê wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê karibê wê di şêwayekê de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman ku wê ev çerçove wê, çawa wê were fahmkirin wê hertimî wê weke aliyekê ku wê hişê mirov wê bi xwe re wê di rengekê de wê bide mujulandin.

Di awayekê de wê mijare dîmenê zêhnî wê weke dîmenekê asta bilind wê xwe di rengekê de wê bi wê re wê weke ku wê bide dîyarkirin. Wekî din wê di bin wê de wê, rewşa dîmenê gîyanî wê xwe di rengekê de wê bide dîyarkirin û ev wê weke bi hîskirin û rewşên me yên ku em bi wê didin dîyarkirin weke bi xûyî û hwd re wê di şêwayekê de wê bide dîyarkirin. Dîmenê sêyem wê têgînên weke yên pêbaweriyê bin û ev dîmen wê di rengekê de wê çawa wê bibê wê di şêwayekê de wê karibê wê fahmbikê û wê werênê di wê dîmenê de wê, rengê hizirkirin û tefkirkirinên me û hwd wê di rengekê de wê bi wê re wê xwe bidina dîyarkirin. Wê aliyekê wê yê bi nepenî û aliyekê wê yê bi zaninê wê hebê. Di mijare pêbaweriyê de wê, hertimî wê li şûna ku wê xwe li gotina nezaninê wê bigirê wê hertimê wê bi fêrsekê wê xwe li gotina nepeniyê

wê bide girêdan. Ber ku wê nepeni wê di xwe de wê, weke têtînek weke ku ew zanin dervî me hebê jî lê em nizanibin wê fêrsek fahmkirinê wê bi wê re wê bixwe re wê bide dîyarkirin.

Di awayekê din jî wê, mijare dîmenê çarem de wê weke dîmenê keseyetî û an naskirinê wê karibê wê bi wê re wê werênê ser ziman. Em dikarin li gotina 'naskirinê' wê têtîna pênaskirinê dênin û wê bi têtîhiştina nasnemayê jî wê fahmbikin. Lê ev di rengekê de wê bi têtîna û rengekê keseyetê wê xwe bide dîyarkirin. Keseyet wê di wê nûqteyê de wê weke aliyekê wê yê giring wê xwe di dewama wê de wê bi wê re wê di wê şewayê de wê weke aliyekê wê yê giring ê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê. Wê jî wê weke aliyekê wê yê din wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê keseyet wê ji xwe bi berdewamiya xwe wê dîmenek pêncem weke yê jêhatiyên û xûy û hwd wê di rengekê de wê di dewama wê de wê bide dîyarkirin. Di wê dîmenê de wê, di rengekê de wê keseyet wê hinekê jî wê bi zanin û fêrsên wê yê fahmkirinê û hwd re wê dişêwa û rengekê de wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di rengekê de wê li wê bihizirê û wê di dewama wê de wê werênê ser ziman. Ev ali wê weke aliyekê bi kirinê û hizirê û hinekê jî zêhnê wê di zikhev de wê xwediyê dîmenekê pirrdîmenê bê û wê di wê çerçoveyê de wê karibê wê bi têtîliya xûy û çavkaniya wê ya hizirê û an zêhnê û hwd re jî wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê. Di dewama wê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê xûy wê, di şewayekê de wê rengê tevgerînê wê bi xwe re wê bide dîyarkirin.

Tevger û rengê tevgerînê wê di nava wê de wê pêvajoyek fahmkirinê a navber wê hebê û wê di wê temenê de wê di rengekê de wê, bi wê re wê, di rengê ku ew dibê de wê bi pênasekirina wê re wê di rengekê de wê weke ku wê, weke aliyekê wê ku mirov wê karibê wê fahmbikê bê. Di şewayekê de wê, weke aliyekê wê yê giring wê karibê wê di wê çerçoveyê de wê bi wê re wê fahmbikê bê. Di wê nûqteyê de wê ji jêhatiyên weke hizirê-xûyî û hwd wê, weke bi ber têtîna xûnîşandinê re wê di dîmenekê dînê di dewama wê de ku em dikarin weke dîmenê xûyê wê, di asta şeşemê de wê de wê salixbikê wê xwe di wê çerçoveyê de wê bi wê re wê di şewayekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin. Wê jî wê di wê çerçoveyê de wê dikarê wê di rengekê de wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê di wê şewayê de wê karibê wê werênê ser ziman. Di dewama wê de wê mijare xuyê wê, di çerçoveyê de wê bi zanina wê û an rewşa wê weke ya xuyzaniya wê re wê karibê wê di

rengê de wê li wê li wê bihizirê bê. Xuy wê di rengê de wê di xwe de wê, hem fêrbûnekê û hem jî alimandinekê wê di rengê de wê di zikhev de wê bihawênê. Ya ku wê fêrbûna bi xûyî ku wê bikê weke xuyekê jî wê alimandina bi wê re ku wê mirov wê bikê û wê bide nîşandin bê. Di wê çerçoveyê de wê di şêwayekê de wê di têngîna xuyê de wê bi wê alimandinê wê bi fêrbûna ku ew dikê û digihijiyê de wê, çerçoveyek keseyetî wê bi xwe re wê bi xosletên wê re wê bide dîyarkirin. Xuy wê weke aliyekê her zindiyê wê bê û wê bi rengê çawa jîyankirina wê ve wê girêdayî bê. Minaq em dikarin di dewama wê de wê bahsa şêwayekê zindiyekê ê ku ew li ser lingên xwe dimeşê weke mirovan bihizirin wê ev wê weke xuyekê bê. An jî zindiyek weke haspekê ku ew li ser çar lingan diçê û dijî wê weke xuyekê bê. Di wê nûqtayê de wê xûy wê di rengê de wê dîmenek û şêwayekê jîyanî wê di wê rengê de wê weke ku wê di xwe de û bi xwe re wê bihawênê ku mirov wê karibê wê di rengê de wê di dewama wê de wê bi wê re wê fahmbikê û wê karibê wê werênê ser ziman bê.

Di mijare têngîna xuyî de wê karibê wê ji aliyekê wê yê din ve jî wê di wê nûqtayê de wê hinekê wê li ser wê bisekinê û wê di wê de wê di rengê de wê bi awayekê wê di wê de wê kûr bibê. Ew jî wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku mirov wê karibê wê di rengê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê di dewama wê de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman ku wê, mijare xuyê wê di wê çerçoveyê de wê, weke têngînek pirrali a ku mirov wê fahmbikê bê.

Di nava jîyanê de wê, mijare xuyê wê, dema ku em di wê dîmenê de wê li wê dihizirê wê, fêrsek û pîrsek wê li ser wê rewşê re wê di mejiyê mirov de wê bi wê re wê xwe bide dîyarkirin. Wê dema ku em di wê temenê de wê bi rengê jîyanê û dîmnenê wê û çawa jîyankirina wê re wê fahmbikê wê çendî wê têkiliya wê bi hiş û an rewşen zêhnî re wê hebê wê karibê wê bi pîrsê. Di wê nûqtayê de wê fêrsên ku wê ji aliyekê ve wê xwe bidina dîyarkirin wê kaeribin di wê çerçoveyê û rengê de jî bin ku wê weke dervî hiş wê weke xuyekê jî bê.

Di wê nûqtayê de wê di mijare xuyê de wê dervî hiş bûyina wê, dikarê wê weke dervî zêhnê wê şîrove bikê. Di wê pîrsê de wê weke rewşek zêhnî dikarê dervî hiş hebê wê karibê ji wê were fahmkirin. Di aslê xwe de wê dikarê wê bi wê re wê werênê ser ziman ku wê, di nava hemû zindiyan de wê mejiyê wan ku ew çendî kêr û an zêde pêşketî jî bê wê, navendek dîyarkirinê wê di wê temenê de wê bi wan re wê weke ku wê

hebê. Ev jî wê di wê temenê de wê di rengekê de wê bi wan re wê rewşên weke xuynişandinên wan wê karibê ji aliyê ve wê bide dîyarkirin.

Di rengekê de wê, rewşên weke xwarin xwarinê bê, rewşên weke ji rewşekê û an hêrîsekê weke tirsînekê bê û hwd wê di wê temenê de wê di wê de wê bibê. Di rengekê de ev wê weke hinek rewşên ku mirov wê karibê fahmbikê bê. Dema ku em rewşa zindiyên di rengekê de wê li wê dihizirin wê dikarin wê di dewama wê de wê bi wê re wê di rengekê de wê bi wê re wê li wê bihizirê ku wê çawa wê xwediyê rewşekê bi wê çerçoveya wê ya fahmkirinê wê xwe bide dîyarkirin bê.

Her zindî wê bi rengê xwe û awayê xwe yê heyî re wê xwediyê xuyek bi wê jîyankirinê bê. Di wê çerçoveyê de ev dikarê weke ajelek bi ardê ve di xişiqê bê, ev dikarê sawalek weke ser çar lingan bê, ev dikarê weke mirovek li ser du lingan dimeşe bê. An weke mirovekê diaxifê bê. Axiftin jî wê di rengekê de wê karibê wê di şewayekê xuyî de wê bi wê re wê fahmbikê. Wê dema ku em bi şewayê axiftinê re wê werênê ser ziman wê demê em dikarin her cûre zindiyê wê karibê di rewş û rengê têkilidanina wê de wê bi wê re wê di wê de wê kûr bibê û ev wê ne tenê wê weke rewşek bi mijare têkiliya wê re wê weke kûrbûnê bê. Her wusa wê weke rewşek li ser dîmenekê xuyî di wê çerçoveya wê ya bi wê re têkilidaninê û heyina wê re jî bê. Lê her rewşên xuyî wê di pêvajoyên gûharinê de bin. Mînaq wê weke ku wê mirov wê weke pîmatên pêşî wê çawa ne xwediyê ziman û axiftinê bin û wê piştî wê li wê bigihijin û wê di rengekê de wê weke ku wê bigihijina fêrsên axiftinê. Di wê temenê de wê, di rengekê de wê ev her xuyek ku wê pêşkeve wê di rengekê de wê weke pêwîst bê ku ew temenê wê hebê. Mînaq di mejî de temenê axiftinê nebê, û fizîk ji qirikê û hwd ku ew li gorî wê ne adilê wê nikaribê ew pêkwere. Di wê temenê de wê di rengekê de wê ev wê weke aliyên wê yên bi fizîkî bê. Wê demê ji wê ya ku wê were fahmkirin wê ew bê ku wê xuyek wê di nava rewşek fizîkî û bi temenîya wê re wê xwediyê rewşek strûktûrî a ku mirov wê bi wê re wê di wê çerçoveyê de wê di rengekê de wê fahmbikê û wê karibê wê werênê ser ziman bê. Wê di wê rengê de wê têkiliya xuyê û rewşa xuyê wê di rengekê de wê karibê wê bi wê re wê di rengekê de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê. Mijare xuyê wê, di wê çerçoveyê de wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê fahmbikê bê.

Çavkani:

- * Chiesa, Mecca (1994). *Radical Behaviorism: The Philosophy and the Science*. Authors Cooperative,
- *Dennett, Daniel (1981). *Brainstorms: Philosophical Essays on Mind and Psychology*. Bradford Books. MIT Press
- * W. David Pierce; Carl D. Cheney (2017). *Behavior analysis and learning: a biobehavioral approach* (sixth ed.). New York: Routledge
- * Skinner, B.F (31 July 1981). "Selection by Consequences", *Science*.
- *Levinson, Stephen C.; Evans, Nicholas (October 2009). "The myth of language universals: Language diversity and its importance for cognitive science". *Behavioral and Brain Sciences*
- *Blackledge, J. T. (2003). *An introduction to relational frame theory: Basics and applications*. *The Behavior Analyst Today*
- * Schlinger, Henry D. (1 July 2009). "Theory of Mind: An Overview and Behavioral Perspective". *The Psychological Record*
- *Moore, J. (2013). *Mentalism as a Radical Behaviorist Views It — Part 1*. *The Journal of Mind and Behavior*. Vol. 34, No. 2, p. 123-165
- *Skinner, B.F. (1945). "The operational analysis of psychological terms". *Psychological Review*
- *Plotnik, Rod (2005). *Introduction to psychology*. Belmont, California: Wadsworth Thomson Learning.
- *Rachlin, H. (1991) *Introduction to modern behaviorism*. (3rd edition.) New York: Freeman
- *Klemke, E. D., Hollinger, R., og Kline til, A. D., (1980), *Introduksjon til boken 'Introductory Readings in the Philosophy of Science'*: Buffalo, New York, Prometheus Books
- *John Bowker (2000), *The Concise Oxford Dictionary of World Religions*, Oxford University Press
- *Brock, Adrian C.(2006) (ed.). *Internationalizing the History of Psychology*. New York University Press,
- * Hergenhahn, B.R. (2005). *An introduction to the history of psychology*. Belmont, California: Thomson Wadsworth
- *Freud, S (1900). *The Interpretation of Dreams*. Vol. IV and V (2nd ed.). Hogarth Press

- *Harrison, John; Laslett, Peter (1971). The Library of John Locke. Oxford: Clarendon Press
- *Wilson, Fred (2008). The External World and Our Knowledge of It : Hume's critical realism, an exposition and a defence, Toronto: University of Toronto Press
- *Norton, David Fate (1982). David Hume: Common-Sense Moralist, Sceptical Metaphysician. Princeton: Princeton University Pres
- *Russell, Paul (1995). Freedom and Moral Sentiment: Hume's Way of Naturalizing Responsibility. New York & Oxford: Oxford University Press.
- *Chomsky, N. (1957). Syntactic structures. The Hague, the Netherlands: Mouton
- *Chomsky, Noam(2005), Language and mind
- **Putnam, Hilary (2000). The Threefold Cord: Mind, Body, and World. New York: Columbia University Press
- *Wittgenstein, Ludwig (1954). Philosophical Investigations. New York: Macmillan
- *Bateson, P. (2017) behavior, Development and Evolution. Open Book Publishers, Cambridge

Abdusamet yigit, kurdistan, cizira bota, 2018